

AKČNÍ PROGRAM V ARMÁDĚ

Od lednového pléna ÚV KSČ, které se usneslo vypracovat akční program strany, uplynuly tři měsíce. Redakce VM nepředpokládala, že velení armády v této době zpracuje akční program v duchu tohoto usnesení. Tím více vítáme Vaši iniciativu, jako zástupce náčelníka generálního štábu, že jste ochoten odpovědět na některé otázky, které budou jistě naše čtenáře zajímat.

VOJENSKÁ MYSL: Z jakých myšlenek lednového pléna vychází velení armády při stanovení základní koncepce akčního programu?

S. ČEPICKÝ: Při tvorbě akčního programu Československé lidové armády vychází vojenská rada armády z nejzávažnějších závěrů lednového pléna, které krystalizují tak, jak se každým dnem obohacuje poznání. Jak je vám známo, prosincové a lednové plénium trvalo 6 dnů. Jeho účastníci na něm přednesli ne jednu desítku, ale stovky myšlenek.

Především jde o to, do akčního programu, do jeho pojetí, tvorby i realizace promítnout ducha lednového pléna. Domnívám se, že tento duch byl nejvýrazněji charakterizován upřímnou, ostrou a soudružskou kritikou i sebekritikou.

Dále musíme promítnout do akčního programu nově, nebo částečně nově charakterizovanou současnou etapu vývoje naší společnosti, jako etapu rozvoje socialistické společnosti naší ČSSR, v níž neexistují antagonistické třídy, v níž rozpory mají neantagonistický charakter. Je samozřejmé, že akční program musí vycházet důsledně i ze vši oprávněné kritiky na prosincovém a lednovém plénu ÚV KSČ, která se koncentruje do třech rozhodujících oblastí:

— stylu a metod stranické práce, vnitrostranické demokracie, kádrové práce a přežívání metod z období kultu osobnosti ve stranické práci;

- pozdního přechodu od extenzivního k intenzivnímu rozvoji společnosti;
- rozvoje socialistické demokracie jako politického systému.

Půjde dále o to, do akčního programu promítnout programové cíle strany, které se dnes rodí v akčním programu KSČ. Je to především nové pojetí vedoucí úlohy strany, kdy strana bude usilovat o to, aby nenahrazovala státní, hospodářské a společenské orgány a organizace, kdy strana bude usilovat o to, aby v nových podmínkách a novým způsobem řešila státoprávní uspořádání Čechů a Slováků, aby při formování politických hledisek výrazněji vycházela z pokrokových národních tradic Čechů a Slováků.

Důsledné zavádění nové ekonomické soustavy socialistické demokracie, větší cit při řešení problémů na kulturní frontě a stanovení náležité úlohy zastupitelským orgánům zejména v oblasti demokratické kontroly — to vše musí najít svůj odraz v podmínkách ČSLA.

VOJENSKÁ MYSL: *Jak jsou daleko práce na akčním programu armády, jaké je jeho pojetí a jaká bude metodika jeho tvorby?*

S. ČEPICKÝ: Práce na akčním programu armády byly zahájeny se zpožděním. Zatím je ve vojenské radě armády jasné o základním pojetí akčního programu, je jasné o metodice jeho tvorby, jsou vytypovány hlavní problémy, které vyžadují velmi naléhavé řešení, byly zadány zpracovatelské úkoly. Včera zasedala vojenská rada k těmto otázkám a dnes, 19. března se s vámi scházím k rozhovoru.

Pohovořím o některých myšlenkách, které charakterizují základní pojetí akčního programu. Chceme jej vypracovat jako vojenskopolitický programový dokument k důslednější realizaci vojenskopolitické linie XIII. sjezdu KSČ v oblasti obrany. Jsou-li ozbrojené síly jádrem obrany, hlavní náplní akčního programu bude řešení problematiky ozbrojených sil. V akčním programu chceme promítnout do oblasti obrany závěry z lednového pléna, nové pohledy, nové momenty a nové cíle strany, které budou vytyčeny v akčním programu KSČ, jak jsem uvedl v první otázce, k tomu pak výsledky kritické i sebekritické analýzy našich vnitřních armádních problémů — zejména těch, které jsou předmětem kritiky několik let a nyní se jeví v nejostřejším světle. Které problémy to jsou, rozeberu v další části rozhovoru.

V programu, jako vojenskopolitickém dokumentu, chceme obsahově především řešit to, co lze řešit do roku 1970. Chceme v něm založit i výhled pro další etapu, ovšem ve velmi obecném a omezeném rozsahu. Hlavní náplní akčního programu strany je vojenskopolitická sféra. Pokud rozbor a naléhavé potřeby života ozbrojených sil ukáží nutnost — a zřejmě tu nutnost ukáží — určitých zásahů do oblasti limitů lidí, materiálně technického zabezpečení, investiční výstavby, finančního zabezpečení apod., vyjádříme tyto potřeby v prováděcích plánech pětiletky v letech 1968—70. Počítáme tedy s upřesněným pětiletým na tato léta.

Co je důležité? Akční program ČSLA chceme vytvářet za široké účasti vojenských mas. Chceme, aby se tvorby účastnily funkční orgány MNO, okruhů, některých svazků a útvarů, aby do tvorby byla v optimální míře zapojena vědecká fronta. Chceme zkrátka při tvorbě akčního programu využít všech sil, které v armádě máme, aby odrážel naléhavé potřeby našeho vojenského života. Počítáme s tím, že jednání schůzí a konferencí komunistů, podněty a závěry z nich budou jedním z mimořádně důležitých zdrojů při formulování cílových

úkolu i východisek k řešení všech problémů armády. Takové tedy je základní pojetí — nebo jinými slovy — takové jsou nejcharakterističtější rysy základního pojetí akčního programu.

Pokud jde o některé konkrétní otázky metodiky jeho tvorby, je tento zámysl, nakonec toto rozhodnutí. Některé otázky budou zpracovávat příslušné funkční orgány MNO za účasti funkčních orgánů nižších stupňů, některé otázky budou zpracovávat vědecká pracoviště a některé otázky budou zpracovávat pracovní týmy, složené jak z funkčních orgánů, tak z vědeckých pracovníků, v nichž se prostě spojí a sjednotí síly lidí praxe a vědecké fronty. Při této metodické tvorbě vidíte, že uvažujeme o všech možných variantách při hledání optimálního řešení, jak problémy analyzovat, najít jejich příčiny a zejména najít východiska. Bude možná užitečné říci ještě několik slov k určitému časovému ohraničení. Vojenská rada předpokládá, že tentokrát vedoucí funkcionáři v armádě bez otálení zaujmou stanovisko k akčnímu programu KSČ bezprostředně po březnovém plénu ÚV KSČ. Formu přesně neznám — snad to bude stranický, nebo velitelský aktiv. Na něm bychom chtěli nejen vyjasnit akční program KSČ, ale chtěli bychom už širokému funkcionářskému aktivu armády říci, co už se nám začíná rýsovat k řešení problémů, které jsou vlastní ČSLA. Akční program armády v tom pojetí, o němž jsem mluvil, chceme mít v ucelené podobě, i když některé otázky mohou být ještě neurovnvané, kolem 15. až 20. května. S jeho rozbcem na širokém aktivu vedoucích funkcionářů armády počítáme ke konci května.

VOJENSKÁ MYSL: To znamená dva měsíce po březnovém plénu ÚV KSČ. Nezdá se vám tato doba příliš dlouhá?

S. ČEPICKÝ: Zdá se vám, že přijdeme s akčním programem ČSLA pozdě. Možná, že máte kus pravdy, ovšem dříve nejsme s to zpracovat tak závažný vojenskopolitický programový dokument. Z několika důvodů. Vždyť musíme do tohoto dokumentu promítnout programové cíle, které vyplývají z akčního programu KSČ. To je jeden důležitý moment. Kromě toho vnitřní problémy naší armády jsou tak složité, že nelze sešít nějaká východiska horkou jehlou. A konečně máme za to, že se sliby jsme si příliš často zahrávali. Tentokrát si zahrávat nechceme, a přijdeme-li s určitými východisky, pak slovo musí doprovázet naplnění činem. Proto se domnívám, že doba dvou měsíců na tvorbu akčního programu není dlouhá, i když nezačínáme od čistého stolu i máme k dispozici nejen solidní rozbor.

Řeší-li např. akční program KSČ principiální otázky dělby práce mezi stranou a státními, hospodářskými a společenskými organizacemi, my na základě toho musíme v podmínkách armády řešit tak důležitou otázku, jako je řízení ozbrojených sil. Vy víte, že dodnes platila teze o přímém řízení ozbrojených sil stranou. Dnes se prosazuje jiná úloha vlády, NS, branného výboru NS, ÚV KSČ při řešení problémů armády — prostě jsou to zásadně nové pohledy. Akční program musí zahrnovat i takové otázky, které na první pohled bezprostředně nesouvisejí se životem ozbrojených sil, např. rozvoj socialistické demokracie. Armáda je a v budoucnu i bude budována mimo jiné na principech centralismu, nedílné velitelské pravomoci a kázně. A přesto, za respektování těchto principů budování všech moderních armád, bude nutné rozehrat možnosti, jak i při tuhém centralismu, nedílné velitelské pravomoci a kázní nalézt prostor pro rozvoj demokratizace v podmínkách vojenské organizace —

ve vědě, v činnostech kolektivních poradních orgánů, v realizaci práv vojáka, v prostředcích masové komunikace armády (rozhlas, televize, tisk) apod.

Velení armády doporučuje ÚV KSČ, aby v akčním programu KSČ byla formulována vojenská politika strany a potřeby obrany jednak ve zvláštní stati, jednak i v ostatních částech akčního programu. Do samostatné části akčního programu, která má zaujímat postoj strany k otázkám obrany, navrhuje velení armády takovéto myšlenky:

- strana považuje zabezpečení spolehlivé obrany země za závažný politický úkol;
- obrana země je záležitostí všeho lidu;
- zásada, že musí určovat směr všech úvah a opatření k upevnění obranného systému, je jeho odpovídající členění do nových celospolečenských souvislostí.

Chceme zvýraznit úlohu a místo naší armády, která je pevným článkem Varšavské smlouvy a vyjádřit takovou myšlenku, že výstavba ČSLA musí všestranně odrážet politické, ekonomické, sociální a kulturní poměry v zemi a zejména lidské a ekonomické možnosti státu. Zdůrazníme i hlavní myšlenku, že armáda je určena k plnění vnější funkce státu, je tady proto, aby čelila imperialistickým agresorům. Nikomu nesmí přijít na mysl, že armádu máme proto, aby řešila vnitřní problémy neantagonistické socialistické společnosti, nebo dokonce vnitřní problémy marxisticko-leninské strany.

V ostatních částech akčního programu bude řada momentů, které mají velmi těsnou vazbu s obranou republiky. Vezměte např. Varšavskou smlouvu. Naše armáda chce být nejenom realizátorem závazků, které vyplývají z našeho členství ve Varšavské smlouvě, ale chce být iniciátorem, chce se aktivně podílet na tvorbě koncepcí armád států Varšavské smlouvy.

Ve výchovné práci a ve vlastenecké výchově bude mít jistě velmi významné místo branná výchova.

Důsledné zavádění ekonomické soustavy do života naší republiky se týká i armády, protože má desítky výrobních zařízení. V akčním programu strany se tedy v obecné podobě odrazí v zásadních myšlenkách potřeby obrany země.

VOJENSKÁ MYSL: Nový pohled na členství naší armády ve Varšavské smlouvě předpokládá jistě i určité změny. Budou zahrnuty v akčním programu armády?

S. ČEPICKÝ: Domnívám se, že jde o nový moment. Doposud — řečeno v nejobecnější podobě — jsme byli pevným článkem spojení armády států Varšavské smlouvy a velmi úspěšným realizátorem rozhodnutí spojeného velení v přípravě vojsk a štábů. Tak tomu bude i v budoucnosti. Navíc však chceme přicházet s daleko větší iniciativou k řešení principiálních otázek koalice armád Varšavské smlouvy. Takových otázek je celá řada. Chceme se aktivně účastnit tvorby doktríny armád států Varšavské smlouvy, budeme prosazovat, aby se v koalici řešily principiální otázky rozvoje řízení a velení se uplatňovaly výsledky vědeckotechnické revoluce. Chceme přijít s iniciativou, aby daleko lépe než doposud byla koordinována celá oblast výzkumu, vývoje a výroby bojové techniky, aby se principiálně řešily zásadní otázky rozvoje ozbrojených sil jednotlivých států koalice ve vazbě na ekonomické a lidské možnosti jednotlivých států.

Usilujeme o to, aby byl velmi brzy vytvořen štáb spojeného velení v internacionálním složení, aby začala brzy fungovat vojenská rada hlavního velení jako jeho vrcholný poradní orgán k řešení všech zásadních otázek ozbrojených sil jednotlivých států Varšavské smlouvy. Jsme i pro vytvoření technického výboru, který by řešil podstatné otázky v oblasti technické politiky.

Taková je tedy naše pozice — pozice neformálního upevňování a zvyšování kvality práce koalice armády států Varšavské smlouvy a spojeného velení.

VOJENSKÁ MYSL: Které jsou podle Vašeho názoru nejnálehavější vnitřní problémy armády, které je nutné nově řešit? Máme na mysli i např. „nový model velení“, který byl před nedávnem zpracován. Bude třeba na něm něco měnit?

S. ČEPICKÝ: Vnitřní problémy armády se koncentrují do třech oblastí: strategická práce v ozbrojených silách, řízení a velení, výstavba armády. V těchto třech oblastech jsou stovky hlavních i dílčích problémů, které dnes a denně v armádě prožíváme.

Otázka, kterou jste položili, se týká jedné z těchto tří oblastí — řízení a velení. Otázka je konkrétní — k modelu. Domnívám se, že v cílovém modelu řízení a velení je zakotvena solidní práce, že jsou v něm koncentrovány progresivní myšlenky a principy řízení a velení. Model se však zpracovával na určitém stupni poznání a úroveň poznání se každým dnem obohacuje. Mám tedy za to, že i cílový model řízení a velení dozná nejdříve zpřesnění. Nás v současné době ani tak netrápí nový cílový model řízení a velení, jako velké množství problémů, které jsou spjaté s dnešním řízením a velením. Řekneme-li řízení a velení, jde o obsah, který se, lidově řečeno, do náruče nevejde, protože zahrnuje politiku, vědu, umění, teorii, praxi, styl i metody práce, techní-

zace atd. To je zkrátka tak široký objem problémů, že s jejich řešením nedobudeme hotovi ani za rok, ani za dva. Je proto důležité, abychom si uvědomili více než doposud, jak je tato problematika široká, a koncentrovali všechny tvůrčí síly k jejímu postupnému řešení.

VOJENSKÁ MYSL: *Velmi často se mluví tak, že model je sice zpracován, ale vojska jej nepocítují.*

S. ČEPICKÝ: Lidé nepocítují kladně důsledky „modelu“ proto, že v současném řízení a velení je mnoho negativních rysů. V akčním programu nechceme problematiku řízení a velení řešit v celém tom obrovském objemu, ale jen ty problémy, které nás nejvíce pálí. Při jejich řešení v akčním programu chceme použít metody, které použil ÚV KSČ a kterou považují za mimořádně prospěšnou: začít shora, řešit velmi kriticky a sebekriticky i velmi otevřeně problémy ústředního řízení a velení. Na celou řadu otázek je nutné dát lidem odpověď, např. z čeho pramení nedostatky vědeckosti v ústředním řízení, proč jsou prvky subjektivismu a kompromisy v rozhodování, co je chybného v modelu a co je chybného v lidech, kteří jej mají realizovat. Je nutné se čelem postavit i k řadě problémů, které jsou ve vztazích mezi funkcionáři — ať již jde o vztahy formální, nebo neformální.

Především se musíme v řešení řízení a velení novým způsobem orientovat v důsledku toho, že teze o přímém řízení ozbrojených sil stranou bude zásadně revidována. Musíme dát odpověď i na takové palčivé otázky, např. proč se nepevně velí, proč racionalizační proces jde pomalu, proč jsou nedostatky v toku informací, co brání rozvoji tvůrčí iniciativy, které to jsou překážky, které na jedné straně vytvářejí situaci, kdy se nám nedostává koncepcí a na druhé straně, kdy sice koncepce jsou, ale padají se stolu, protože nejsou podmínky k jejich realizaci.

Musíme se kromě toho zásadně podívat na celou politickou sféru, která je koncentrována v nedobré situaci ve vztazích mezi lidmi.

To jistě nejsou všechny problémy. V akčním programu, pokud se týče řízení a velení, je nutné se zaměřit především na oblast subjektivních příčin, které mají nejbezprostřednější vazbu na styl a metody práce, na proces rozhodování. Tyto problémy, a ještě jiné, nejsou jen věcí akčního programu, ale i otázkou perspektivy. Je to oblast, kde je možné, a kde je nutné najít rezervy k efektivnějšímu řešení obrany státu a těch úkolů, které jsou uloženy v jádru obrany země — armádě.

VOJENSKÁ MYSL: *Na stranických konferencích jak v armádě, tak i mimo ni se ozývají hlasy, že by mělo dojít na základě kvantitativního snížení armády k jejímu zkvalitnění. Zabývá se těmito problémy akční plán? Jestliže ne, jaký je Váš názor?*

S. ČEPICKÝ: Otázka kvality a kvantity armády je spjata s touto oblastí závažných problémů, o kterých jsem mluvil, a to s oblastí výstavby armády. Říkám otevřeně, že dnes a denně prožíváme obrovské napětí mezi potřebami a úkoly na straně jedné a mezi lidskými a ekonomickými možnostmi na straně druhé. V tomto napětí se nedá dlouho žít. Z kritiky na výročních schůzích a konferencích komunistů v posledních třech letech vyplývá, že 80 až 90 %

kritizovaných jevů v životě naší armády je spjato s tímto problémem a nelze proto dál „strkat hlavu do písku“. Řešení tohoto zásadního problému je velmi složité. Domnívá-li se někdo, že je to věc jednoduchá, mýlí se. Proč? Protože potřeby jsou spjaté s úlohou a místem naší armády v rámci koalice armád států Varšavské smlouvy. Přesto se však domnívám, že řešení je nejen naléhavé, ale i možné. Jedním z problémů kritického posouzení je proporcionální rozvoj ozbrojených sil, především ve vztahu člověk a technika. Je nesporné, že naše armáda je vybavena nejmodernější technikou. Je kromě toho nesporné, že kádry armády čekají pět až šest let na byt — to konkrétně v Praze. Již několik let chceme kádrově zkvalitnit MNO. To je ovšem jen zbožné přání. Vyberu-li např. schopného soudruha z podřízeného stupně, který by mohl znamenat kádrové zkvalitnění, pozvu ho na pohovor a řeknu mu: Vybrali jsme Vás, jste člověk vzdělaný, zkušený a posílíte určitou oblast práce MNO. On se zeptá, kdy bude v Praze bydlet. Řeknu-li, že za pět let, poděkuje mi za vysoké ocenění a poprosí mne, abych ho netrestal a mohl nadále úspěšně pracovat ve své dosavadní funkci v posádce, kde slouží a kde bydlí.

Jsou i jiné disproporce, např. kvantita jednotek a útvarů a jejich naplněnost, akceschopnost, bojeschopnost, bojová pohotovost — od nejnižšího prvku organizační struktury až po ten nejvyšší.

Dalším problémem jsou náklady na systém PVOS na jedné straně a efektivnost tohoto systému proti nízkoleťcím cílům na druhé straně. Dále — počet rot a jejich naplnění, normy k uvedení útvarů a svazků do bojové a mobilizační pohotovosti a reálné lidské i materiální možnosti ke splnění norem.

Celá tato situace zřejmě vyplývá z nedostatečného řešení proportionalit v rozvoji ozbrojených sil. Československá vojenská doktrína bude vyžadovat hlubší zpracování, zejména k řešení problémů výstavby armády. Je ovšem třeba upřímně a otevřeně říci, že při řešení těchto zásadních problémů trpíme strašným nedostatkem vědeckých objektivních hledisek a kritérií.

Kritizují-li tedy lidé na výročních schůzích a konferencích nedostatky vojáků a investic, nebo že jsou problémy v materiálně technickém zabezpečení, že nejsou reálné lidské a materiální podmínky k realizaci hlavních úkolů v přípravě vojsk a štábů — zejména v normách uvedení vojsk do bojové pohotovosti, v materiálně výcvikové základně, v materiálních podmínkách života vojsk — je třeba říci, že kritizují tyto věci právem. Akční program ČSLA chce najít optimální východiska z této složité situace. Zdůrazňuji však, že to nebude jednoduché. Nebylo by správné, aby nižší stupně čekaly na řešení nejvyššího velení, i když jeho řešení jsou rozhodující. V iniciativě se otevírá prostor všem řídicím článkům ČSLA i vojenským masám.

V akčním plánu lidem otevřeně řekneme, že do konce této pětiletky se nám nepodaří udělat nějaké zázraky. Se zásadním řešením musíme počítat, a také počítáme, při tvorbě nové pětiletky. Pětiletka v letech 1971 — 75 by měla tedy překonat nejen základní rozpor mezi potřebami a možnostmi, které denně prožíváme v desítkách konfliktních situací, ale vytvořit i určité rezervy, abychom mohli reagovat na to, co život přináší. My jsme např. analyzovali zkušenosti z izraelské agrese na Středním východě — konkrétně problém odolnosti letectva a PVOS. Realizace závěrů z této analýzy, která má lidské i materiální účinky, je velmi obtížná. To proto, že na konci druhého roku pětiletky totiž nemáme rezervy — v lidech, v investicích, v materiálně technickém zabezpečení. Do pětiletky v letech 1971 — 75 je nutné proto zakotvit taková řešení, abychom mohli reagovat na situaci ve vývoji vojensktví.

VOJENSKÁ MYSL: Soudruhu generále, mluvili jsme o demokracizaci, která má mít mimo jiné za hlavní následek tvůrčí iniciativu a aktivitu všech občanů. Nás by zajímalo, co udělá velení armády např. ke zvýšení aktivity našich důstojníků ve vědecké práci. Víme dobře, že naši důstojníci neradi vyslovují své vlastní názory, které jsou v rozporu s oficiálními. Vy se pamatujete na ten neblahý případ s článkem plukovníka Nedvěda, jehož administrativní řešení značnou měrou podlomilo aktivitu našich dopisovatelů. Půjde o konkrétní opatření k tomu, aby byl široký prostor k výměně názorů bez dalších velitelských následků?

S. ČEPICKÝ: Demokraticizací proces v armádě, se zřetelem k její specifice, je vážný problém. Besedovali jsme o něm na vojenské radě a mám za to, že závěry budou výsledkem tvořivé práce funkčních orgánů i vědeckých pracovníků. I v takovém organismu jako jsou ozbrojené síly, založené na přísném centralismu, nedílné velitelské pravomoci a kázni, musí dostat demokraticizací proces daleko výraznější místo, než je tomu doposud.

Hovoříme-li o Vojenské mysl, jde o vědecký, teoretický časopis. Na jeho stránkách by měli otevřeně psát funkcionáři a vědečtí pracovníci bez ohledu na to, jaká jsou oficiální stanoviska, byť nejvyšších funkcionářů. Budou-li lidé přicházet se smělymi, novými a netradičními myšlenkami, budou-li na stránkách teoretického časopisu prostě polemizovat, vytvoříme tím cestu tvůrčího hledání a optimálního řešení. Proto považuji administrativní zásahy do Vojenské mysl za nesprávné. Ovšem je třeba osvětlit poslání tohoto časopisu široké čtenářské veřejnosti, aby k jeho stránkám nepřistupovali jako k oficiální linii.

VOJENSKÁ MYSL: Dalším aktuálním problémem ze stranických konferencí je posuzování efektivnosti práce politického aparátu v armádě, zejména pokud se týče jeho struktury, kvantity a poslání.

S. ČEPICKÝ: Závěry lednového pléna a akčního programu KSČ, zejména pokud se týče oprávněné kritiky stylu a metod stranické práce, vnitrostranické demokracie se určitě promítnou do nového modelu stranické práce v armádě a na MNO. Nejsem povoláný k tomu, abych mohl konkrétně předvídat, jakou podobu bude mít nový model stranické práce v armádě. Snad nebude na škodu, řeknu-li některé vlastní myšlenky.

Vám je známo, že v průběhu stranických jednání v posledních dnech a týdnech na všech stupních se kritizuje politický aparát.

Kritizovat šmahem politický aparát považuji za nesprávné stanovisko. Neznám takovou stranu ve světě, tím méně marxisticko-leninskou stranu, která by neměla svůj aparát. I strana v armádě potřebuje svůj aparát, který dnes tvoří političtí pracovníci z povolání. Budou i v budoucnu mít významné poslání v posilování bojeschopnosti armády, v realizaci těch nových proudů, kterým otevřela stavidla prosincové a lednové plénum ÚV KSČ.

Do popředí vystoupí řada nových momentů v práci politického aparátu. Zřejmě se bude hodnotit jeho kvalita i kvantita a jeho úloha. Nepochybně poroste úloha volených orgánů. Půjde i o to, do jaké míry brát zkušenosti Sovětské armády z výstavby politického aparátu a jak je aplikovat v našich specifických podmínkách.

Akční program jistě zakotví nové pohledy, nová východiska a nová řešení s cílem vytvořit podmínky, aby členové strany v armádě měli pocit, že jsou nejen při realizaci stranické politiky, ale i při tvorbě linie.

Na MNO jsme měli v nedávné době řadu problémů ve stranické práci, které byly komplikovány zradou Šejny, problémů, které byly svázány s plenárním zasedáním hlavního výboru a dopisem na ÚV KSČ. Kdyby se předsednictvo hlavního výboru opřelo o jeho plénium, plénium hlavního výboru o komunisty celého MNO a nehledalo na prvním místě oporu někde jinde, někde nahoře, mohli jsme být v realizaci závěrů lednového pléna dále, než jsme dnes. Chci tím i říci to, že narůstá především úloha plén volených orgánů, úloha členských schůzí základních organizací.

Bylo by nesprávné při výstavbě stranickopolitických orgánů nerespektovat specifiku armády. I když volené kolektivní orgány dostanou zřejmě novou a daleko výraznější úlohu, mám za to, že zkušenosti politického aparátu Sovětské armády nelze nebrat v úvahu. Včera jsem mluvil s jedním soudruhem. Na KVS máme volené orgány. Jaká byla praxe? Vybral se vedoucí tajemník z politických pracovníků, všichni pro něho hlasovali. Najednou je však dán prostor kritice, výběru, tajným volbám a vedoucí tajemníci padají jako zralé hrušky se stromu.

V čem je síla strany? Podle některých názorů je v aparátu strany, podle jiných v náčelnících, kteří zastávají z vůle strany odpovědné odborné funkce. Někdo řekne v členských masách, které jsou organizovány v základních organizacích. Všichni mají pravdu. Rozhodující síla strany je však podle mého názoru v základních organizacích.

Vnitřní problémy strany a její strukturu, vnitřní problémy jejího života v ozbrojených silách by měla řešit strana sama.

Na vaši otázku vyjádřím ještě jednu myšlenku, o níž se domnívám, že ji budou příslušné stranické orgány v novém modelu práce strany v armádě brát v úvahu. Její podstata je v tom, zda bychom neměli oddělit stranickou práci od politické přípravy a kulturně osvětové práce. Ve zkušenostech z minulosti je skryto mnoho pozitivního. Tehdy vrcholný orgán stranické práce — vedení stranické práce — za optimálních podmínek vnitrostranické demokracie řídil armádní stranickou organizaci a služební orgán — hlavní správa výchovy a osvěty — řešil problémy politické přípravy a kulturně osvětové práce. Tak to bylo i na nižších stupních. Na základě těchto zkušeností bychom mohli být o krok dál. Jsem i pro volbu orgánů k řízení stranické práce od shora až dolů. Jsem i pro to, mít nejen své výroční schůze, svazkové a svazové konference, ale i celoarmádní konferenci komunistů, která by objektivně a zodpovědně rozhodovala o volbě svých zástupců z řad armády na konferenci a sjezdy strany. Byl jsem např. několikrát volen na krajských konferencích KSČ za delegáta celostátní konference nebo sjezdu. S výjimkou několika vedoucích funkcionářů z krajského výboru, delegáti konference mně neznali. To jsou ovšem otázky, které by vyžadovaly zásahy do stanov strany. V akčním programu je však možné je zformulovat jako určité náměty, zámysly, otevřené otázky.

Je-li řeč o demokracii, jsem pro to, aby se v armádě hledaly všechny možnosti při hledání optimálního řešení v otevřené demokratické výměně názorů. Nelze však zapomínat ani na druhou stránku věci, na realizační proces, ve kterém by mělo být více disciplíny.

VOJENSKÁ MYSL: Všichni víme, že v občanském životě nemají vedoucí funkcionáři své placené politické pracovníky. Je to výsadou armády? Nebo to snad vyplývá z toho, že naši velitelé od stupně praporu výše nejsou politicky vyspělí a spolehliví? Je to v souladu s řádem, který stanoví, že každý velitel je politickým vedoucím svých podřízených?

S. ČEPICKÝ: Budu hovořit otevřeně. Sám jsem hluboce přesvědčen o politické vyzrálosti kádrů v naší armádě. Budeme těžko hledat oblast v životě naší společnosti, kde by byla tak vysoká organizovanost a politická proškolenost kádrů jako v armádě. Přesto však se domnívám, že v naší armádě i v budoucnosti budou političtí pracovníci. Říkáme, že velitel a náčelník je politickým vedoucím svých podřízených. Ze široké náplně funkčních povinností velitele všech stupňů však vyplývá, že potřebujeme zástupce, nejbližší spolupracovníky a odborné funkcionáře, kteří by mu pomáhali řešit náročné problémy, které má ve svých funkčních povinnostech. Proto politický pracovník, i při vysoké úrovni politické připravenosti velitele, náčelníka, má široké pole působnosti, především při práci s lidmi. Je-li někde chyba, pak je v tom, že jednotliví političtí pracovníci s nedostatečnou kvalifikací často nahrazovali velitele v odborné činnosti a autoritativně zasahovali. Půjde tedy o to, aby političtí pracovníci pochopili své hlavní poslání v politickém vedení a výchově, ve formování neformální jednoty lidí v malých i velkých kolektivech s cílem vytvářet podmínky k realizaci tvůrčí iniciativy lidí.

Mám za to, že i dnešní zkušenost desítek velitelů a náčelníků je taková, že na jedné straně mohou mít oprávněné výhrady k řadě politických pracovníků, na druhé straně si však mimořádně váží jejich práce, kterou považují nejen za prospěšnou při zvyšování bojové připravenosti a morálně politického stavu, ale i za nezbytnou.

V době, kdy jsem velel, jsem měl několik politických pracovníků. Na některé z nich strašně rád vzpomínám. Jako velitel divize jsem měl náčelníka PO, který např. při přesunu divize byl zárukou, že všechny prvky bojové sestavy na určené ose přijdou na čáru zasazení včas.

S tradičním rozdělováním lidí na velitele, pracovníky štábu, politické pracovníky, vědecké pracovníky zdaleka nevystačíme. V duchu úsilí o formování neformální jednoty společnosti a armády musíme přistoupit i k používání jiných kritérií, např. je to vzdělaný a schopný člověk, oddaný věci socialismu, organizátor, který má smysl pro nové, nebo je to člověk neschopný, nevzdělaný, nechápe požadavky doby, a není s to se orientovat v situaci — ať už je mezi veliteli, pracovníky štábu, nebo politickými pracovníky.

Mimořádné ocenění na základě závěrů z lednového pléna dostává vzdělání, tvůrčí schopnost, schopnost směle realizovat nové myšlenky a podněty.

VOJENSKÁ MYSL: Soudruhu generále, v úvodní části rozhovoru jste hovořil o státoprávním uspořádání Čechů a Slováků. Jaký je Váš osobní názor na paritní zastoupení Slováků na důležitých místech v armádě?

S. ČEPICKÝ: Jsem toho názoru, že při řešení tohoto problému bychom neměli začínat s matematikou. To je ovšem jen polovina mého názoru. Celý můj názor

je v tom, že i v rozmístování kádru v ČSLA na všech místech musíme respektovat, že naše republika a armáda je armádou dvou rovnoprávných národů Čechů a Slováků. Máme-li jednotnou armádu, pak odpovědné funkce v odpovídající proporcii by měli zastávat kvalifikovaní, vzdělaní a schopní soudruzi slovenské národnosti ve větším rozsahu, než je tomu dosud. Domnívám se, že takoví soudruzi v armádě jsou.

VOJENSKÁ MYSL: Bude řešit akční plán, podle našeho názoru, tak závažný problém, jakým je znovuzískání důvěry našich velitelů k velení armády a široké veřejnosti k armádě?

S. ČEPICKÝ: K narušení důvěry vojenských mas ve velení armády v období po lednovém plénu skutečně došlo. Podle mého názoru v důsledku toho, že pro širokou vojenskou i civilní veřejnost pozdě zaujalo jednoznačné stanovisko k těm novým proudům, které nastolilo lednové plénum. Pozdě zaujalo stanovisko i k celému Šejnově případu a k těm hlasům, které bezprostředně po plénu zazněly kolem zneužití ozbrojených sil. To všechno narušilo autoritu velení. Autorita velení je objektivně oslabována i tím, že problémy, které dnes v nejostřejší podobě projednávají výroční schůze a konference, nejsou zcela nové.

Autoritu nelze upevnit žádným rozhodnutím nebo rozkazem. Autorita je především závislá na práci velení armády. Akční program, jeho tvorba a zejména pak jeho realizace by měly tedy sehrát významnou úlohu k upevnění autority velení armády. Samozřejmě, že nesouhlasím s některými názory tisku, rozhlasu a televize, které přes jednoho darebáka posuzují celou armádu. Proto jsem i s hřejivým pocitem přijal prohlášení předsednictva ÚV KSČ, které se staví za zdrcující většinu příslušníků armády.

VOJENSKÁ MYSL: Chcete na závěr rozhovoru něco dodat?

S. ČEPICKÝ: Jen to, a chci to zdůraznit, že zdrcující většina příslušníků armády zaujímá pozitivní věcný postoj k obrodnému procesu, které zahájilo lednové plénum a který probíhá ve straně a v celé naší společnosti. Tento pozitivní postoj se jistě odrazí i v činech, při tvorbě a při realizaci akčního programu KSČ a armády. Jen práce, obětavá a kvalifikovaná práce, v daleko lepších podmínkách povede k výraznějším výsledkům. Armáda musí pevně stát proti vnějšímu nepříteli na obranu socialistické republiky.

VOJENSKÁ MYSL: Využíváme příležitosti pohovoru s Vámi, abychom se zeptali ještě na jeden problém. V široké vojenské veřejnosti je mnoho ohlasů na nový platový systém. Jsou obavy, zda bude realizován i v druhé etapě. Je kromě toho i nespokojenost s rozdělením výše funkčního a hodnostního platu. Chcete se k tomu vyjádřit?

S. ČEPICKÝ: Hlásím se k novému platovému systému, protože jsem k jeho přijetí a stanovení tarifů dal spoustu času a energie. Podílel jsem se na tvorbě dokumentu pro předsednictvo ÚV KSČ, které nový platový systém schvalovalo, účastnil jsem se nejednoho jednání s příslušnými orgány vlády, kde bylo třeba nový platový systém obohacovat — v kolektivu s. Černíka, v kolektivu

s. Štrougala. V tarifikační komisi, které jsem předsedal, jsme pracovali kolem 20 dnů. Za platovým systémem je úmorná práce stovek lidí z MNO, zejména s. plukovníka Šurky a jeho aparátu.

Předsednictvo ÚV KSČ — nebylo to tedy dílem s. Novotného, jak se o tom často na veřejnosti hovoří — schválilo platový systém pro první i druhou etapu. O tarifech jsme rozhodovali s využitím širokého okruhu lidí, řešili jsme vazby v armádě i mimo ni.

Když jsem uzavíral jednání platové komise a dával ministrovi národní obrany její jednomyslná doporučení, konstatoval jsem a se mnou všichni členové komise, že tarifikace je velmi složitá záležitost, šlo o tisíce tarifů, a proto bychom se dopustili hrubé chyby, kdybychom se domnívali, že v tarifech nejsou chyby. Uzavřeli jsme jednání platové komise s tím, že chyby v tarifech připouštíme. V důsledku toho budeme cílevědomě organizovat informace po stranické a velitelské linii i po linii finančních orgánů. Slabá místa v tarifech po 4 až 5ti měsících zanalyzujeme a všechny chyby, kterých jsme se mohli dopustit, k 1. 9. 1968 napravíme.

Druhá etapa byla schválena předsednictvem ÚV KSČ a bude realizována od 1. 1. 1969.

Platový systém je velká věc a vidím v něm obrovskou politickou záležitost. Vždyť v armádě jsme zaostávali v platech o 7 % za inženýrskotechnickými kádry v průmyslu, a proto nejkvalifikovanější lidé odcházeli z armády.

Nový platový systém respektuje socialistickou zásadu — každému podle jeho práce. To znamená, že rozhodující částí nominálního příjmu vojáka z povolání je funkční plat — za odpovědnost, za práci a její náročnost, za její společenský význam. Ve vývoji naší armády však dochází dnes k výrazné stabilizaci ve funkcích a není tak rychlý růst v hodnostech. Přesto jsme došli k závěru, že položka příjmu vojáka z povolání za výsluhu let a za hodnost musí mít výraznější místo, než má doposud.

*Rozhovor připravili a vedli
plukovník Ing. Branislav Rapoš,
plukovník Ing. Jindřich Malina,
podplukovník Ing. Vladimír Grubner*

ČASOPIS MINISTERSTVA NÁRODNÍ OBRANY

v o j e n s k á m y s l

OSMNÁCTÝ ROČNÍK

2

Vojenská mysl je teoretický časopis
diskusní povahy.

Uvádí osobní názory autorů,
které nelze považovat za oficiální
názory ministerstva národní obrany

Generálmajor S. N. Kozlov

50 let

Sovětských ozbrojených sil

Všechn sovětský lid, všechny bratrské socialistické země, všichni opravdoví stoupení míru a svobody na celém světě oslavují v tomto roce slavné padesátileté výročí sovětských ozbrojených sil.

Zrozena Velkou říjnovou socialistickou revolucí k ochraně prvního státu dělníků a rolníků na světě, Rudá armáda vznikla a rozvíjela se jako armáda nového typu.

Základní principy její organizace rozpracoval V. I. Lenin. Organizátorem Rudé armády, její vedoucí silou se stala komunistická strana.

Poprvé v historii lidstva byla vytvořena vojenská organizace, která nebyla předurčena k získání cizích území ani k utiskování jiných národů. Posvátný úkol obrany socialistické vlasti a velké osvoboditelské poslání jsou napsány na slavných zástavách Sovětské armády. Pod těmito zástavami se ctí a důstojností prošla svou skvělou, půl století trvající cestu a dále se rozvíjí a sílí.

Za tento historicky krátký úsek prošla sovětská země a její armáda mnoha těžkými zkouškami.

Bosí a hladoví, špatně vyzbrojení rudarmejci v letech občanské války a zahraniční intervence rozdrtili velmi dobře vyzbrojené a vyzbrojené síly intervenťů a bělogvardějců, které byly v přesile.

Spolu s ekonomickým růstem rostlo i technické vybavení Sovětské armády.

V nejtěžších bojích se silným a zákeřným nepřítelem — armádou fašistického Německa — Sovětská armáda za podpory všeho lidu rozdrtila nepřítele a dokázala tak svoji převahu.

Ve svém hrdinském boji měla Sovětská armáda neustálé sympatie a podporu pokrokových národů, které v ní viděly jedinou sílu, která je schopna osvobodit svět od fašistického barbarství. Bok po boku se sovětskými vojáky bojovali jugoslávští vlastenci, českoslovenští a polští vojáci. V závěrečné etapě osvobozené antifašistické války se zapojila i vojska Rumunska a Bulharska. Bojová družba, stvrzená společně prolitou krví, se stala pevnou tradicí armád socialistických zemí.

Dnes sovětské ozbrojené síly spolu s bratrskými armádami stojí na stráží zájmů velkého socialistického přátelství.

Socialistická ekonomika, pokroková sovětská věda, prozřívá politika a vedení komunistické strany zabezpečily podmínky, aby si naše armáda uchovala svoji nespornou převahu nad ozbrojenými silami agresivních imperialistických států.

Komunistická strana hluboce analyzuje perspektivy a tendence sociálního a vědeckotechnického pokroku. V plném souladu s nejnovějšími výsledky vědy a techniky i s rostoucími možnostmi průmyslu strana a vláda zabezpečily skutečně

revoluční přezbrojení ozbrojených sil. Základem jejich bojové síly jsou nyní raketové jaderné zbraně. Raketová vojska, vyzbrojená balistickými raketami různého typu a určení, jsou schopna zasáhnout nepříteli zničujícími údery na kterémkoli místě zeměkoule.

Nicméně vojenská věda učí, že i v podmínkách jaderné války jsou nutné i konvenční prostředky napadení. V souladu s tím plně motorizovaná a mechanizovaná pozemní vojska jsou vybavena moderními automatickými pěšími zbraněmi, mohutným hlavnovým a reaktivním dělostřelectvem, tanky a jinými obrněnými bojovými vozidly. Všechna tato mohutná technika může vést bojovou činnost ve dne v noci, v kterémkoli počasí a terénu, je přizpůsobena k překonávání vodních překážek i k přepravě vzduchem.

Speciální vzdušné výsadkové vojska mají rovněž ve výzbroji různorodou bojovou techniku, plně přizpůsobenou ke vzdušné přepravě.

Vojenské vzdušné síly jsou vyzbrojeny reaktivními letouny s rychlostí, která několikrát převyšuje rychlost zvuku. Úderné možnosti letectva několikrát vzrostly tím, že používá rakety. To mu dovoluje působit na cíle, aniž by létalo do prostoru jejich palebné ochrany.

Hlavní silou vojenského námořnictva jsou nyní raketové ponorky. Kromě toho má vojenské námořnictvo ve výzbroji dokonale povrchové lodě vybavené raketami a silné letectvo s raketami a torpédy.

Vojska PVO mají nyní ve výzbroji raketové protiletadlové soustavy a nadzvukové přepadové stíhače. Jejich úlohu a význam, jako spolehlivou záštitu země před vzdušným a kosmickým napadením, je těžké ocenit.

Je přirozené, že tyto změny zásadně změnil i dřívější principy a způsoby použití vojsk, jejich místo a úlohu ve všeobecném systému vojenské organizace. Jestliže dříve, v průběhu doslova tisíce let, byla hlavním prostředkem ozbrojeného zápasu pozemní vojska a na moři vojenské povrchové loďstvo, nyní připadá hlavní úloha ve válce raketovým vojskům strategického určení: v bojové činnosti na souši — raketovým jaderným prostředkům pozemních vojsk a tankům, na moři — raketovým ponorkám a letectvu.

Letectvo, jako prostředek dalekého napadení, do jisté míry přenechalo svoji úlohu raketovým vojskům. Přesto však vyzbrojeno raketami a nadzvukovými letouny, letectvo zůstalo mocným a nutným prostředkem k ničení pozemních, vzdušných a námořních cílů.

Bez ohledu na tyto změny v předurčení, místě a využití různých druhů ozbrojených sil, soudobý ozbrojený zápas je možné úspěšně vést jen v jejich těsné součinnosti. Tato zásada zůstává jedním z trvalých principů sovětské vojenské doktríny.

Všechny tyto změny měly za následek ještě zásadnější změny ve způsobech vedení ozbrojeného zápasu ve všech měřítkách — ve strategickém, operačním i taktickém.

V průběhu sta i tisíců let se dosahovalo strategického výsledku ve válce cestou postupného hromadění taktických a operačních výsledků.

Řada vítězných bojů a sražení byla základem úspěchu celé operace. Několik zdařilých operací vedlo k úspěchu tažení nebo války v celku, tj. k významnému nebo konečnému strategickému výsledku. Takový systém bojové činnosti vyžadoval někdy mnoho času a rozšířil se postupně na velké území. K oslabení nepřítelě docházelo postupně a vojenské umění projevvalo svou vyšší formu v postupném narůstání úsilí, ve vytváření převahy nad nepřitelem a ničení jeho velkých uskupení obklíčením.

Se vznikem strategických jaderných zbraní se celé toto obvyklé schéma zásadně změnilo. Nyní je totiž možné prvním hromadným raketovým jaderným úderem způsobit nepříteli těžké ztráty a dosáhnout rozhodného strategického výsledku. Cílem následující bojové činnosti je dokončit porážku nepřítelě. Soudobé prostředky ozbrojeného zápasu umožňují vést rychle probíhající bojovou činnost. V jejím průběhu dochází k neobyčejně dynamickým, složitým a rychle se měnícím situacím.

Jestliže se tedy dříve bojová činnost rozvíjela jakoby „zdola nahoru“ a měla hlavní výsledek na konci operace, nyní se rozvíjí „shora dolů“ a začíná hlavním výsledkem.

Je samozřejmé, že takový zlom v obvyklých představách o způsobech vedení ozbrojeného zápasu vyžadoval změnu mnoha principů vojenského umění.

Dříve se pokládalo za vrchol vojenského umění fyzické soustředění množství sil a prostředků na směr hlavního úderu a narůstání úsilí zasazením záloh do boje. Takové soustředění může být nyní vhodným objektem jaderných úderů, a proto je nežádoucí, ale i nebezpečné. V každém případě musí být přísně omezen časem a schopnost vojsk k soustředění musí se rovnat i schopnosti rychlého rozptýlení a tak se zbavit úhrady jaderných úderů.

Zvláštní potíže (z hlediska vojenského umění) jsou ve znalostech vést bojovou činnost s použitím jaderných zbraní i bez nich, ale v podmínkách stále úhrady jejich použití nepřítelem i možného použití vlastních jaderných zbraní v nutných případech. V takovém případě je nutné smířit se s protikladnými principy použití sil a prostředků a najít nové způsoby činnosti.

Vyskytují se názory, že v podmínkách, kdy nepřítel nepoužívá jaderné zbraně, je možné řídit se zásadami dřívějšího vedení bojové činnosti, takových např., jakých používala sovětská vojska v uplynulé Velké vlastenecké válce.

K takovému názoru je nutné zaujmout kritické stanovisko zejména proto, že nelze nikdy podceňovat úhradu použití jaderných zbraní, zvláště přihlídneme-li k agresivní povaze našich pravděpodobných nepřátel.

Ale i v těch případech, kdy jaderné zbraně nebudou dočasně použity, je nutné počítat s nezbytnými změnami, ke kterým došlo i v konvenčních prostředcích napadení. A je jich mnoho.

Tak např. pozemní vojska nebyla nikdy dříve plně motorizovaná a mechanizovaná. V jejich sestavě je velké množství dokonalých tanků s kvalitnějšími prvky: výzbrojí, pancířem, zásobou PHM, schopností bojovat a přesunovat se v noci a překonávat vodní překážky. Mají mohutnou a dalekonosnou dělostřeleckou výzbroj. Bývalá „pěchota“ je schopna přesunovat se a vést bojovou činnost bez opuštění prostředku přepravy. V její výzbroji jsou neobyčejně účinné prostředky boje s tanky a letectvem nepřítele.

Letectvo má k dispozici různé typy letounů s velkým rozsahem rychlosti letu, je méně závislé na zvláštních podmínkách letištní sítě, má různou výzbroj.

Vojska PVO, vyzbrojená raketovými protiletadlovými zbraněmi, mají velké předpoklady k úspěšnému boji s letouny prakticky ve všech výškách a velkých vzdálenostech.

Vojenské námořnictvo má možnost vést dlouhotrvající bojovou činnost ve vzdálených prostorech moří a oceánů, ničit vzdálené cíle na území nepřítele; to je zcela nová jeho kvalita.

Vlivem technických prostředků se změnil ve všech druzích ozbrojených sil možnost a podmínky velení, průzkumu a zásobování.

Vyjmenované údaje dostačují plně k pochopení, nakolik se změnilo technické vybavení ozbrojených sil, což bezpochyby vyžaduje nově rozpracovat nové způsoby bojové činnosti.

To ovšem neznamená, že dřívější zkušenosti, zejména zkušenosti druhé světové války, musí být zavrženy. Jejich kritické studium bude nezbytným a důležitým úkolem, neboť mnohé z toho, co přinesla minulá válka, může být prospěšné a užitečné i ve změněných podmínkách.

V souvislosti se změněným a předpokládaným charakterem ozbrojeného zápasu a rovněž se vzdálenějšími, ale již plánovanými perspektivami rozvoje vojenské techniky (kvantové generátory atd.), vojenská věda bude řešit množství důležitých úkolů.

Podstata ovšem nespočívá v problémech, které jsou ovlivněny jen změnami v technice.

Vojenská věda ve své obecné teorii zkoumá všechny prostředky, faktory a podmínky vedení ozbrojeného zápasu a přihlíží ke všem možným jevům, které se vztahují k obsahu války a mohou ovlivnit její průběh i výsledek.

Zabývá se důkladně otázkami o úloze a vlivu ekonomických podmínek na přípravu a vedení války, ovšem v rámci její kompetence. Příprava země k odražení agrese totiž daleko přesahuje rámec vojenské teorie. Svými doporučeními může a je i povinna vojenská teorie napomáhat k řešení těchto problémů.

Významnou úlohu v soudobé válce má morálně psychologický faktor. Vysoká morálně politická a psychologická příprava, vysoká úroveň morálního potenciálu jsou jednou z důležitých předností, které mají armády a národy socialistických zemí. Uvědomění, přesvědčení o spravedlivých cílech války, kterou mohou vést naše země, socialistické vlastenectví a internacionalismus, víra v opravdu mohutné síly vlastní i našich spojenců, přesvědčení o nepřemožitelnosti společnosti, která buduje socialismus a komunismus — to vše stmeluje síly národů a armád socialistických zemí v jediný celek, zdvižuje jejich moc a vyvolává hromadné hrdinství. Je to faktor, který v jakýchkoli podmínkách vedení války zabezpečuje převahu nad imperialistickými armádami a ve spojení s mohutnou bojovou technikou, uměním a vytrvalostí je předpokladem vítězství.

Sovětské ozbrojené síly mají vše potřebné k tomu, aby spolehlivě splnily jakékoli úkoly, které jim mohou být uloženy. Mají ve výzbroji prvotřídní bojovou techniku, která se neustále zdokonaluje.

Příslušníci naší armády a námořnictva jsou lidé vychovaní komunistickou stranou, uvědomělí a aktivní budovatelé komunistické společnosti, jimž lid světlý povinný úkol — spolehlivě chránit mírovou

práci a státní zájmy Sovětského svazu i zájmy bratrských socialistických zemí. Příprava sovětských vojáků a technické vybavení armády a námořnictva zabezpečují vysokou a nepřetržitou bojeschopnost a bojovou pohotovost všech druhů vojsk.

Důstojnický sbor armády a námořnictva tvoří vysoce vzdělaní vojenští specialisté, dovední vychovatelé a velitelé jednotek, útvarů, lodí a svazků.

Základem síly sovětských ozbrojených sil je rovněž jejich nerozlučné a těsné spojení s lidem, s jeho životem a zájmy. Jedním z hlavních rysů Sovětské armády, jako armády nového typu, je její skutečně lidový charakter a plná rovnoprávnost vojáků - občanů státu bez ohledu na hodnost a postavení. Takové třídní rovnosti není a nemůže být v armádách kapitalistických zemí. Sovětská armáda je školou internacionální výchovy. Sdružují se v ní k výkonu vojenské služby občané naší mnohonárodnostní země a vytvářejí jednotné kolektivy.

Zvláštní síly dodávají Sovětské armádě a námořnictvu stranické organizace. Komunisté tvoří 22 % všech příslušníků, v důstojnickém sboru více než 80 %. Komсомолci tvoří 60 % všech příslušníků.

Komunisté stmelují armádu i námořnictvo; není to však žádná privilegovaná vrstva. Jediným privilegiem členů strany je být příkladem v kázni, bojové přípravě a v plnění bojových úkolů.

Vedení Komunistické strany Sovětského svazu tvoří základ sovětské vojenské výstavby. Růst úlohy strany v období rozvinuté výstavby komunismu určuje shodně i růst její úlohy v ozbrojených silách. Projevuje se to ve zvýšené odpovědnosti všech komunistů jako celku, tak i každého jednotlivce za splnění uložených úkolů. Výrazem toho je zdokonalování organizačních forem stranickopolitických orgánů armády a námořnictva a zlepšení celého systému stranickopolitické práce.

Síla Sovětské armády a armád bratrských socialistických států je nejdůležitějším

tějším činitelem zabezpečení míru na celém světě a především míru v Evropě.

Američtí imperialisté a jejich spojenci zneklidňují mezinárodní situaci a podněcují k válce. „Eskalace“ špinavé války USA ve Vietnamu, neustálé provokace proti Kambodži a Laosu, agrese Izraele proti arabským státům, reakční převrat v Řecku a provokace proti socialistické Kubě — to vše jsou nebezpečné články jednoho řetězu: agresivní politiky USA, Anglie, západního Německa a jejich spojenců ve vojenských paktech.

Pokusy o zesílení rozpadajícího se paktu NATO a zejména snahy západního Německa o zvýšení jeho úlohy v něm jsou příčinou bezprostřední úhrady války v Evropě. Je to tím nebezpečnější, že v samotné bavorské republice za podpory vlády sílí organizace a strany fašistického typu, které se otevřeně dožadují revize hranic, vzniklých po druhé světové válce. To vše zavazuje socialistické země a účastníky Varšavské smlouvy, aby neoslabovaly bdělost, aby udržovaly a dále zdokonalovaly neustálou bojovou pohotovost spojených a národních sil a upevňovaly bojové přátelství.

Každoroční cvičení a manévry vojsk našich zemí jak společná, tak i národní, jsou dokladem jejich neustálé rostoucí síly, součinnosti a umění.

Velké cvičení s názvem „Dněpr“ na podzim minulého roku na území Běloruska a Ukrajiny bylo svědkem vysoké úrovně výzbroje a přípravy sovětských vojsk, jednoho z rovnoprávných spojenců Varšavské smlouvy. Vedoucí činitelé ozbrojených sil bratrských socialistických zemí, kteří se zúčastnili tohoto cvičení, vysoce ocenili výsledky Sovětské armády.

Na stráž mírové práce našich národů, které budují socialismus a komunismus, stojí sovětské ozbrojené síly, jejich přátelé a bratři — vojáci ostatních socialistických zemí. Jejich společné síly jsou nepřemožitelné.

VOJENSKÁ SOCIOLOGIE A VOJENSKÁ VĚDA

Prudká dynamika pohybu vědeckého poznání v současné době vyžaduje od každé vědy, aby neustále podrobovala zkoumání svůj předmět a svou metodu. Vyvolává potřebu stále upřesňovat a revidovat své vztahy k ostatním vědám, zejména k těm, které pro teoretický systém určité vědy představují nejbližší příbuzné či styčné oblasti. Zkušenosti vývoje vědy za posledních 10–20 let názorně ukazují, že nejpłodnější pro rozvoj vědy i společenské praxe je právě tento úzký kontakt a prolínání věd. Na rozhraní původních klasických disciplín se dokonce vytvořil dnes již značně široký okruh nových vědních disciplín.

Rozporný proces diferenciaci věd, doprovázený zároveň i jejich integrací, se neprojevuje jen ve vědách přírodních a technických, ale zasahuje i do věd společenských. Četné diskuse o předmětu vojenské vědy, které čas od času naplňují stránky odborného vojenského tisku, jsou důkazem, že ani vojenská věda nezůstává stranou těchto závažných proměn. Je všeobecně známo, že v minulých diskusích o předmětu vojenské vědy bylo dosti planého a málo přínosného spekulování. Stále otevřený a pokračující vývoj teoretického systému vojenské vědy nicméně vybízí k tomu, aby úvahy o předmětu vojenské vědy a jejich vztazích k ostatním vědám nebyly posuzovány jako zbytečné. Stěžl lze proto souhlasit s těmi názory, aby se uzavřely podobné diskuse „s konečnou platností“ a aby se dospělo ke konečnému a jednoznačnému definování předmětu vojenské vědy a jasné „delimitaci“ vzhledem k ostatním vědám.

Pro vojenskou vědu jako vědu společenskou má mimořádný význam respektování vztahu a vazeb k ostatním společenským vědám. Je to tím potřebnější, že právě ve společenských vědách, zejména v některých jejich oborech, jsme v po-

sledních letech svědky prudkého kvasu. Uvolnila se pouta, jimiž byly omezovány poznávací možnosti v období dogmatismu. Dochází k rehabilitaci některých vědních oborů a vznikají a konstituují se i nové. Je proto na místě otázka, nakolik a čím přispívá tento obrodný proces ve společenských vědách ke zvýšení poznávacích možností vojenské vědy? Chci proto přispět k této problematice několika poznámkami o vztahu vojenské vědy k vojenské sociologii.

Marxistická sociologie patří k těm vědním oborům ve společenských vědách, které se u nás začaly plně rozvíjet až v posledních letech. Dnes se často hovoří o „sociologické módní vlně“, či s jistou dávkou ironie o „sociologické explozi“. Nezdravé důsledky extrémního přístupu k sociologii, módnosti sociologie, neodůvodněná očekávání okamžitých zásahů do společenské praxe (často tam, kde sociologie dokonce vůbec není schopna zasahovat) — to vše jistě vytváří určitá úskalí pro sociální bádání. Průvodním zjevem tohoto přechodného období začleňování sociologie do našeho společenskovo vědního kontextu je i lavina dílčích empirických výzkumů, většinou koncipovaných s omezenými teoretickými ambicemi. Množí se však již důkazy, že sociologická módní vlna u nás opadá a zůstává seriózní zájem u těch, kteří chtějí sociologii studovat a pěstovat jako vědu.

Marxistická sociologie se diferencuje a vnitřně rozrůžňuje na úseky, které zkoumají jednotlivé oblasti společenského života. Jako speciální sociologické disciplíny jsou dnes uznávány např. sociologie, zemědělství, rodiny, mládeže, práce, umění, náboženství atd.

Patří k nim také sociologie vojenství (vojenská sociologie) a její součást sociologie armády.

Vojenská sociologie patří k poměrně

mladým a málo rozvinutým oblastem sociologického bádání. Přesto, že marxistická vojenská sociologie teprve probouzí svou institucionalizaci a usiluje o vytváření svébytného teoretického systému, lze vymezit její předmět. Vojenskou sociologii lze charakterizovat jako speciální, odvětvovou teoreticko-empirickou vědu, která zkoumá branný systém společnosti jako specifický sociální systém se zvláštní strukturou a funkcemi ve společnosti, jež jsou podmíněny charakterem společenských vztahů a vědeckotechnickým vývojem, projevujícím se v charakteru možné války, pro kterou je branný systém vytvářen a udržován. Vojenská sociologie zkoumá branný systém jako strukturovaný celek, zabývá se vlivem společnosti na jeho fungování, jakož i zpětným vlivem branného systému na společenský život, dále pak vzájemnými vztahy jednotlivých složek tohoto systému a vztahy k jádru branného systému, kterým jsou ozbrojené síly, a vztahem ozbrojených sil ke všem dalším elementům branného systému.

Zahrnuje tedy vojenská sociologie:

1. **Sociologickou analýzu branného systému společnosti**, zahrnující státní instituce, společenské a zájmové organizace, které se podílejí na vojenské přípravě státu k válce, jejich vliv na společenský život a zpětný vliv společnosti na strukturu a funkci branného systému a jeho jednotlivých složek.

2. **Sociologickou analýzu armády**, jakožto jádra branného systému (a tedy i jádra vojenské sociologie), jež zkoumá vliv celkových společenských procesů, vědeckotechnické revoluce a vývoje vojenskosti na postavení a funkci armády ve společnosti a zpětný vliv armády na společnost. Na základě zkoumání tendencí vývoje sociální struktury, vnitřních vztahů a sociálně psychologických rysů příslušníků socialistické armády, je hlavním úkolem sociologie armády vytvářet obecnou sociologickou teorii socialistické armády.

3. **Sociologickou analýzu války** jako specifického jevu ve společenském životě a jako údobí, v němž jsou instituce ozbrojeného násilí povolány řešit základní úkoly politiky.

4. **Sociologie vojenské organizace soudobé buržoazní společnosti a vojenských systémů „zemí třetího světa“**. Sem patří také kritika nemarxistické sociologie, jejího zaměření, metod a využití výsledků empirické sociologie k vědeckému poznání militaristické politiky imperialismu.

Cím je tedy charakterizován sociolo-

gický přístup ke zkoumání jevů v oblasti vojenství?

Vědní disciplíny se **neodlišují od sebe zvláštním objektem zkoumání**, ale specifickým přístupem k němu, svébytným „referenčním systémem“, tj. soustavou objektivně existujících vztahů, v nichž je daný jev určitými svými aspekty začleněn a v jejímž rámci je zkoumán.¹⁾

Základním rysem sociologické analýzy je komplexnost vědeckého pohledu na zkoumané jevy, tj. studium celku společenské reality v souvislosti mezi jednotlivými stránkami a oblastmi společenského života. Komplexnost sociologické analýzy dále znamená, že zkoumáme v jednotě všechny mnohostranné faktory, které působí v konkrétním sociálním procesu, zejména, že vycházíme z jednoty objektivních a subjektivních činitelů, které v tomto procesu působí.

Dalším rysem sociologické analýzy je, že přistupuje ke studiu společenských poměrů z hlediska společenských skupin, jejich struktur a dynamiky. Sociologická analýza je analýzou společenské struktury, společenských procesů a společenských institucí, jež vcelku tvoří objektivní skutečnost, podmiňující určitým způsobem psychický život lidí.²⁾

Dosavadní výsledky práce vojenských sociologických pracovišť nezanechávají pochybnosti o tom, jak prospěšná může být sociologická analýza soudobé vojenské organizace v praxi výstavby armády, ale i ve vojenskovědní teoretické práci. Je to zcela pochopitelné.

Tím, že vojenská sociologie zkoumá vojenskou organizaci jako specifickou strukturu se zvláštním systémem a se zvláštními sociálními funkcemi, může pomoci vědě přesněji zhodnotit zdroje síly i slabé stránky vlastní i nepřátelské strany. Ukazuje vojenské kolektivy v jiném světle: jako bojové skupiny, jež jsou specifickými sociálními skupinami s určitým systémem vztahů, hodnot, zájmů a potřeb. Bez jejich objektivních poznatků nelze ohodnotit správné bojovou sílu vojenských jednotek, ale mnohdy ani správně vymezit kritéria jejich optimálního formování.

Chceme-li se konkrétněji podívat na problémy kontaktů a interakce vojenské vědy a vojenské sociologie, je nutné odlišit různé složky a aspekty teoretického systému obou věd. Neboť ne všech z nich se dotýkají společné problémy ve stejné míře a stejným způsobem.

¹⁾ Srovnej M. Kaláb — Z. Strmiska: K některým otázkám marxistického pojetí sociologické teorie. Sociologický časopis č. 1/1967, str. 3.

²⁾ Z. Bauman: Sociologie, Malá moderní encyklopedie, Praha 1968, str. 29.

Vztah vojenské vědy a vojenské sociologie vystupuje zvláště ze zorného pole těch součástí vojenské vědy, které určují celkový charakter a funkci ozbrojených sil a hlavní rysy jejich bojového použití, tj. v kterých vojenská věda formuluje požadavky na organizační učlenění vojsk a na jejich institucionální strukturu atd., vymezuje také podstatu a směry vojenské činnosti (přípravy vojsk). Jsou to tedy zejména teorie výstavby ozbrojených sil, teorie výcviku a výchovy vojsk a teorie vojenského umění. Jejich prostřednictvím získává mnoho podnětů k pochopení tendencí ve vývoji struktury a funkcí armády, požadavky na režim života vojsk a směry jejich bojové přípravy podle předpokládaného charakteru války. Např. teorie výstavby ozbrojených sil nemůže zůstat pouhou teorií organizace optimálního počtu lidí vzhledem k neefektivnějšímu množství bojové techniky, ale musí respektovat také to, že jde o organizační učlenění lidských individuí, kde působí nejen formální, ale i neformální vztahy a teprve jejich sladění vytváří správně fungující bojovou skupinu. Jádrem vojenské vědy, kterým je teorie vojenského umění, se dotýká sféry výzkumných zájmů vojenské sociologie specifickým způsobem: sociologie může touto cestou získávat impulsy ke zkoumání nejvladnější mírové i válečné funkce armády — realizace jejích úkolů jako bojové organizace. To platí samozřejmě i opačně: vojenské vědy poskytuje vojenská sociologie podněty k pochopení toho, jak mohou být úkoly, které vyplývají z objektivních zákonů vedení války, realizovány ozbrojenými silami jako společenskou institucí. Armáda je specifickým sociálním systémem, sociální organizací, organizací lidí, kteří jsou navzájem v určitých vztazích. Ty nelze stěsnat jen do regulí řádů, předpisů a rozkazů. Neformální skupiny a vztahy, utvářené na těchto principech, musí být brány v úvahu, má-li být dosaženo efektivního fungování vojenské organizace při maximálně aktivní účasti lidské subjektivity. Vojenská sociologie dále ukazuje, jaké sociální důsledky mají požadavky organizování a řízení lidí podle potřeb ozbrojeného zápasu. Dospívá k poznání, že v procesech řízení lidí v soudobých armádách došlo pod vlivem sociálně politického i vědeckotechnického vývoje k závažným změnám. Mění se tradičně chápání vztahy vojenské hierarchie, kritéria vojenské kázně atd. Vojenská věda nemůže tyto skutečnosti přehlížet. Je jisté jednou z příčin malé účinnosti četných opatření, jež byla v armádě dosud v těchto oblastech přijímána, že nevycházela

z komplexní sociální, tedy i sociologické analýzy změn, k nimž dochází. Hlavní otázkou, kde se stýkají zájmy obou věd, je tedy vztah člověka a techniky v jeho vojenskotechnických a organizačních požadavcích a projevech na jedné straně a sociálně politických důsledcích na straně druhé. Vojenská sociologie při jeho řešení dává — přirozeně, že ne sama — odpověď na nejdůležitější komponentu bojové hodnoty armády a obranné síly země, kterou je morální potenciál.

Zastávím se ještě u některých z těchto otázek a osvětlím blíže **stýčnou problematiku vojenské vědy a vojenské sociologie**.

Snaha dopátrat se co nejpřesnější odpovědi na otázku o faktorech, které upevňují či nalebptávají soudržnost vojenských kolektivů v bojové situaci, byla vůbec jedním z prvních praktických podnětů k rozsáhlým výzkumným akcím uvnitř vojenské organizace. Mám na mysli zejména objemnou a u nás často citovanou práci kolektivu amerických sociologů a sociálních psychologů a druhé světové války „Americký voják“.³⁾ Avšak i naše skrovné a prozatím omezené poznatky z výzkumu v ČSLA naznačují, kolik podnětů k objektivnímu posouzení úrovně řídicí práce, kázně, úrovně výchovných metod a bojové přípravy mohou dát sociologické výzkumy. S některými poznatky se čtenáři Vojenské mysli seznámili v minulém roce.

Nejvíce může přispět vojenská sociologie vojenskovědnímu poznání sociologickou analýzou vojenské pracovní činnosti, tj. naplní mírové bojové přípravy a změnami, které vyvolává ve vojenských profesích, zejména vojáka z povolání.

Vojenská sociologie, stejně jako vojenská věda, studuje důsledky vědeckotechnického pokroku ve vojenství s jeho současnými revolucionizujícími vlivy na dnešní armády. Sociologa zajímají především společenské a lidské důsledky vojenskotechnických přeměn, jejich projevy ve vztazích lidí, ve změnách celkové společenské struktury i specifické substrukтуры, jakou je armáda.

Vědeckotechnická revoluce ve vojenství přináší dalekosáhlé změny ve struktuře vojenských přípravných i faktických bojových činností. Také zde působí ve směru diferenciace činností a změny jejich obsahu, vede pod narůstajícím vlivem vědy a její aplikace ke vzniku nových specializací, k modifikaci dosavadních tradičních profesí a specializací či dokonce

³⁾ The American Soldier Princeton, 1949. Některé výsledky výzkumů uvádí ve své knize „Tvá armáda, Ameriko“ Luděk Matyska (Naše vojsko 1965).

k jejich omezování a zániku. Tyto okolnosti nevyvolávají jen změny forem umění, ale působí i mnohostrannými sociálními vlivy a souvislostmi.⁴⁾ Je až překvapující, jak malou pozornost věnovaly společenské vědy i sama vojenská věda analýze vlivů vědeckotechnického vývoje na „strukturu práce“ ve vojenství, uvážíme-li klíčový význam této problematiky. Zdá se, že se jí dostane odpovídajícího místa teprve v příštích plánech vědeckovýzkumné práce v armádě.

Bylo by možné hovořit o dalších úsecích vojenskoscilogické problematiky, v nichž se projevuje vzájemné ovlivňování s vojenskou vědou — např. sociologie války, kdy vojenský sociolog zkoumá znaky, vyvolané touto novou sociální situací na fungování vojenské organizace v přímé interakci s nepřitelem, vlivy působící celkovou novou společenskou situací a působení ozbrojených sil na společnost. Tyto úvahy však přesahují možnosti jednoho článku.

Také vojenská historie má k jednotlivým stránkám a vrstvám vojenské sociologie úzký vztah. Zvlášť velký význam má především v té oblasti vojenské historie, která se orientuje na společenské „makro-vztahy“, tj. na postavení a funkci armády ve společnosti, na instituci armády jako celku, její základní strukturální prvky, sociální skupiny a nejdůležitější procesy. Ještě výrazněji vystupuje nezbytnost úzkého sepětí s vojenskou historií u sociologie války. U studia současných jevů v oblasti mikrostruktury armády je její význam podstatně menší.

Při dodržení obecně uznávaného klasifikačního hlediska a soustředění se na vztah vojenské vědy a vojenské sociologie, omezím se pouze na dějiny vojenského umění a ne na dějiny válek jako součást obecné historiografie.

Nejen k dějinám válek, ale i k historii vojenského umění má vojenská sociologie velmi úzký vztah. Těsné sepětí vojenskohistorické a sociologické analýzy je nesporně velkou předností některých sociologů armády, např. polského sociologa J. Wiatra. Pro Wiatra je dokonce historický srovnávací přístup základní metodou sociologického bádání. Její absolutizování však zároveň ukazuje určitou omezenost historismu ve vojenské sociologii, zvláště v analýze vnitřních vztahů a procesů v současných armádách.

Přesto je vojenská historie nesporně velmi důležitým zdrojem empirických po-

znatků, které umožňují sociologicky hodnotit jevy v dynamice a tendencích jejich vývoje. Naši začínající vojenské sociologové, která dosti jednostranně tíhne k empirismu, může napomoci sepětí s vojenskou historií k posílení jejího teoretického prvku, který tak nezbytně potřebuje.

Moderní vědecký výzkum vyžaduje úzkou součinnost řady vědních oborů, které na sebe navazují, doplňují se a poskytují všestranný pohled na zkoumaný jev. I při zachování specifického přístupu každé vědě nemůže tato interakce zůstat bez vlivu (a jak ukazuje praxe — blahodárného) na poznávací možnosti vědy. Dochází k obohacování a rozvíjení metodických a procedurálních možností jednotlivých věd. Při vědeckém řešení klíčových problémů soudobého vojenství stále aktuálněji vystupuje dokonce potřeba jejich komplexního, interdisciplinárního řešení až po metody týmové práce. Zde se tedy mohou vojenští odborníci a vojenští sociologové setkat přímo při dělbě vědecké práce. Je otázka, nakolik tyto vývoje vědy budou ovlivňovat i formování profilu vědecky kvalifikovaných vojenských kádrů.

Při požadavku vysoké specializace bude stále aktuálnější nezbytnost znalosti různých disciplín a tou patrně bude také vojenská sociologie. Výzkumná činnost však není a nebude jediná, kde se zájmy vojenské vědy a vojenské sociologie budou setkávat. Základní poznatky vojenské sociologie budou stále více pronikat do řídicích procesů, zejména do konceptních otázek řízení na vyšších stupních. S tím počítá i zařazení sociologie do výuky našich vojenských škol. Do budoucna budou velitelské i politické kádry dostávat na vojenských vysokých školách ucelené a poměrně rozsáhlé sociologické vzdělání. Bylo by žádoucí, aby také ostatní důstojníci u vojsk měli příležitost seznámit se se sociologickou teorií a s výsledky výzkumů. K tomu dosud chybí potřebná literatura. V současné situaci našeho vojenského tisku nemá k tomu vojenská sociologie vhodný „komunikační kanál“. Naše vojenská sociologická pracoviště se snaží vyplnit mezeru, která existuje; je však zřejmé, že o bude vyžadovat minimálně několikaleté úsilí.

Vojenští sociologové si na druhé straně uvědomují, že k plnému sociologickému poznání naší armády a branného systému země, k prozkoumání jejich struktury a funkcí potřebují úzkou spolupráci s naší vojenskovojevodní frontou i s vojsky a chtějí k takové plodné spolupráci svými možnostmi v příštím období přispět.

⁴⁾ O těchto otázkách zevrubně pojednávalo symposium k sociologii armády v dubnu 1967 v Praze.

VOJENSKÁ MYSL -

tribuna

teoretického vření

V prvním čísle letošního ročníku poukázal generálporučík Ing. Václav Vitanovský v úvodním článku „Do nového roku 1968“ na perspektivu přeměny Vojenské mysli v teoretický časopis.

Název mého článku vyjadřuje cíl, jehož dosažení je podle mého názoru jedním ze základních předpokladů úspěšné praktické realizace této perspektivy. Úroveň Vojenské mysli jako teoretického časopisu bude záviset především na úrovni a aktivitě jejího autorského kolektivu. Bude záviset i na podmínkách, které jsou autorům pro jejich publicistickou činnost vytvářeny.

Rozbor závažných otázek této problematiky je obsahem článku.

V teoretickém vojenskoodborném časopise, jemuž je přiznán charakter „tajný“ a s nímž tedy jako s tajným musí být zacházeno, je možné psát a diskutovat na teoretické úrovni o všech problémech vojenství.¹⁾ Přitom je samozřejmé, že je nutné plně souhlasit s požadavkem, aby zveřejňované články neobsahovaly údaje doktrinárního řešení těchto problémů.

Např. při řešení teoretických zásad protivzdušné obrany je možné a nezbytné uvažovat jak o zónovém, tak o „objektovém“ a popřípadě o jakkoli kombinovaném systému její organizace, a to jak souhrnně v jednom článku, tak ve zvláštních článcích, rozebírajících kterýkoli z uvedených systémů samostatně. Přitom na-

prsto nezáleží na tom, zda tak či onak je daná otázka řešena v doktrinárních dokumentech. A nezáleží na tom, zda autor článku zná či nezná oficiální doktrinární řešení a samozřejmě nezáleží ani na tom, zda čtenář Vojenské mysli ví či neví o stupni služební informovanosti autora o doktrinárním řešení problematiky článku.

Naproti tomu ovšem je nezbytné, aby autor přísně dodržoval formu teoretického rozboru, teoretického pojednání, popřípadě teoretické diskuse.

Při této příležitosti je užitečné ujasnit a správně formulovat podstatu a obsah „porušení tajemství“. Porušením v dané souvislosti nikterak není fakt, že určitá problematika, jejíž konkrétní řešení v konkrétních dokumentech tvoří podstatu státního tajemství, je teoreticky rozváděna či diskutována a jako taková zveřejněna v tajném odborném časopise. Porušením

¹⁾ Tuto zásadu považují za obecně platnou bez ohledu na nezbytnost připustit, i když jen velmi řídkou možnost výskytu takové otázky, kde již pouhé psaní či diskutování o ní v tajném vojenském časopise mohlo by být předmětem nejvyššího utajování.

tajemství je, když nepovolaná osoba je seznámena s faktem, že právě tak a tak je problematika řešena, např. v konkrétním státním dokumentu.

—☆—

Články ve Vojenské mysli, tak jako ve všech odborných časopisech, by měly být zveřejňovány především proto, že mohou určitým způsobem přispět k teoretickému řešení nebo k praktické realizaci určité problematiky.

Je jisté nejen zájmem každého autora, ale především i jeho právem a povinností dát své myšlenky a názory k dispozici v době, kdy mohou ovlivnit krystalizující se teorie nebo praktická řešení operativních složek velení ozbrojených sil. Proto takové názory a závěry, že článek nemá být zveřejněn proto, že problémy v něm obsažené v současné době řeší komise X (nebo služební složka Y), je třeba považovat za nepochopení poslání Vojenské mysli a publicistické činnosti vůbec.

Úkolem teoretické a publicistické činnosti v tajném vojenském časopise by neměla být dodatečná „apologie“ toho, co vyřeší jakákoli komise či doktrinární složka. Právě naopak — takové komisi či operativní nebo doktrinární složce by měly být poskytnuty jako výchozí materiály všechny dostupné názory, tedy především i názory, předkládané k publikování ve Vojenské mysli.

—☆—

Při posuzování problému rozpornosti obsahu článku s doktrínou, s řády a předpisy by jistě nebylo správné se domnívat, že hodnota publikované práce či publikovaného článku závisí na stupni rozpornosti obsahu s doktrinárními názory nebo se současnou realizací dané problematiky v praktické operativě našich či společených ozbrojených sil.

Proti podobným jednostranným úvahám je třeba vystoupit, a to i při posuzování úlohy Vojenské mysli. Vždyť právě publicistická činnost autorů Vojenské mysli účinně pomáhá, že přijaté doktrinární závěry jsou úspěšně promítány do oblasti přípravy našich vojsk a štábů a že jsou v životě, v praxi našich ozbrojených sil správně realizovány. A této pomoci není možné se zbavovat.

Ovšem stejně jednostranné a nesprávné by bylo hledisko, že články ve Vojenské mysli nemají být svým obsahem v rozporu s řády, s oficiálními názory, s doktrínou.

Takový názor by byl rovněž nepochopením funkce a významu vědecké a publicistické činnosti i teoretické práce. I když je nepopíratelným faktem, že konkrétní badatelská a zejména pak publicistická práce se musí opírat o určité výchozí zásady a normy, neměly by tyto zásady a normy spočívat jen na formální autoritě předpisu, řádu, oficiálního názoru a doktríny, ale především na jejich objektivnosti a souladu s realitou.

Tam, kde doktrinární a ostatní „autority“ jakéhokoli druhu jsou v rozporu nebo nesouladu s objektivní skutečností, tam je nejen možné, ale i nezbytné v teoretické oblasti se nebát rozporu s jakoukoli autoritou, tedy i rozporu s řády, předpisy, oficiálními názory a doktrínou.

Vždyť i jen zběžný pohled do historie nám ukáže, že většina pokrokových myšlenek, většina nových objevů mohla být realizována jedině cestou rozporu s „autoritou“. A kdyby naši předchůdci ve vojenskovědecké práci nedospěli k rozporům s platnými tehdy řády a doktrínami, platily by ještě dnes řády z doby Marie Terezie.

—☆—

Máme požadovat, aby články Vojenské mysli byly „zaručeně správné“?

Je samozřejmé, že je nutné vítat články vědeckých pracovníků, které seznamují čtenáře s „obhájenými“ či dokonce již i ověřenými výsledky jejich vědecké činnosti. Bylo by však opět jen nepochopením poslání odborného teoretického časopisu žádat, aby přinášel jen verifikované teorie nebo prakticky již prokázané názory.

Vojenská mysl by měla být „tribunou teoretického vření“ ve vojenství. Jakékoli „vření“ ovšem nezbytně předpokládá diskusi, doplňování, námítky a popřípadě i nesouhlas: předpokládá tedy zveřejňovat názory obou stran teoretického sporu.

Odborný časopis typu Vojenské mysli zveřejňuje i teoretické hypotézy a nejrůznější, dosud vědecky či praxí neprokázané podněty, u nichž teprve budoucí rozpracování a verifikace potvrdí jejich oprávněnost nebo prokáže nezbytnost jejich zavržení.

Zejména pak je nutné uvážit, že každý jednotlivec z autorského kolektivu Vojenské mysli není profesionálním vědeckým pracovníkem a že ani autoři — vědečtí pracovníci nepiší ve svých článcích své bezprostřední vědecké práce.

Vojenská mysl by měla zabezpečit možnost i příslušníkům našich štábů a našich pedagogických sborů zveřejnit je-

jich odborně subjektivní názory na nej-různější otázky vojenské teorie i vojenské praxe.

A právě články tohoto charakteru mohou obsahovat a velmi často obsahují hodnotné podněty jak pro vědecké pracovníky, tak pro operativní řešení praktických opatření.

—☆—

V každém čísle naší Vojenské mysli je zřetelně a výrazně umístěno upozornění, že články zveřejněné v časopise, jsou osobními názory pisatelů. Bylo by proto nepochopením, jestliže by je kdokoli považoval za oficiální stanovisko služebního místa, jehož je autor příslušníkem.

Takové názory by nejen neodpovídaly skutečnosti, ale mohly by i vyvolávat celou řadu nežádoucích a zbytečných nedorozumění a nepříjemností.

Články Vojenské mysli jsou podepisovány nikoliv služební funkcí autora, ale jedním jménem, vědeckou, pedagogickou a vojenskou hodností. Názor článku není a nemůže být chápán jako oficiální názor nebo služební pokyn, jak danou otázku řešit. Proto také obsah článku, bez ohledu

na funkci autora, může být diskutován, kritizován a popřípadě i zamítán druhými čtenáři a autory.

Na druhé straně pak případný sporný nebo i nesprávný názor na podkladě jeho zveřejnění ve Vojenské mysli, není možné posuzovat jako chybu služební složky, kde je autor zařazen. Napíše-li kterýkoliv velitel či náčelník článek do Vojenské mysli, vyslovuje v něm své osobní názory a závěry. Napíše-li příslušník pedagogického sboru kterékoliv naší vojenské školy do Vojenské mysli článek, v němž vysloví např. neoprávněný nebo neprokázaný názor na úlohu určité zbraně či určitého druhu vojska, je možné s ním — opět v teoretické replice — nesouhlasit; nelze však v žádném případě, pouze z tohoto důvodu, prohlašovat jeho názory za názory školy, jejíž je autor příslušníkem.

Není přece únosné, aby podobné zaměňování individuality autora se zastávanou jím funkcí zabraňovalo odpovědným náčelníkům publikovat ve Vojenské mysli jiné než oficiální názory, a naopak podřízené těchto náčelníků, v případě jejich publikování ve Vojenské mysli, zavazovalo k služební odpovědnosti za osobní názory, zveřejněné v teoretických rozborech a pojednáních.

Vytyčená perspektiva Vojenské mysli — stát se teoretickým časopisem

- je správná a lze ji realizovat. Učínme však pro tuto realizaci všichni vše, co je v našich silách:
- redakce a redakční rada svou všestrannou pomocí autorům, především novým;
- služebně nadřízení funkcionáři vytvářením optimálních podmínek pro práci autorského kolektivu;
- autoři pak vysokou odbornou kvalitou svých článků.

Vojenskopolitické aspekty současných čínsko-sovětských vztahů

Vývoj vnitřní, zahraniční a vojenské politiky KS Číny, ČLR a ČLOA v průběhu druhé poloviny šedesátých let svědčí o tom, že čínští představitelé se rozhodli odpoutat od SSSR. Snaží se zlikvidovat jeho vliv v rozvojových zemích i v mezinárodním dělnickém hnutí a socialistickém táboře.

Politika KS Číny (i v oblasti vojenské politiky) se svým způsobem vždy lišila od politiky KSSS, což v neposlední řadě ovlivňovala konkrétní situace obou zemí.

Před rokem 1927, tj. před rokem Čankajškova otevřeného přechodu na stranu pravice, existovaly poměrně dosti dobré styky Kuomintangu (s nímž spolupracovala KS Číny) a sovětské komunistické strany. Dobré styky měl Kuomintang i s Komunistickou internacionálou. Po roce 1923 pracovali u Kuomintangu sovětsští poradci, zejména M. Borodin a vojenský poradce Blücher.

Po roce 1927 se vzájemný poměr měnil. Zvyšuje se intenzita pokusů některých představitelů KS Číny o prosazení koncepce přednostního dobytí měst. Praktické neúspěchy této koncepce však připravily půdu pro zesílené prosazování názorů o nutnosti přednostního získání venkova a rolnictva, jak je obhajovali lidé, kteří zdůrazňovali reálné hodnocení zvláštností

čínské revoluční situace. To vše nepřispělo k většímu sblížení obou komunistických stran. Zajímavý je např. Stalinův výrok z roku 1927 (krátce před Čankajškovou zradou) o tom, že „v Číně bojuje ozbrojená revoluce proti ozbrojené kontrarevoluci“.¹⁾ Stalin ovšem vycházel z názoru, že „revoluci“ představuje Čankajšek se svou národně revoluční armádou. Ten se však brzy poté obrátil proti komunistům a proti levici.

Později považoval Stalin čínskou komunistickou revoluci v maocetungovském pojetí za revoluci agrární. V tomto názoru je možné nalézt reálný základ (čínská novodobá revoluce — i revoluce, vedená

¹⁾ Tento výrok cituje mj. ve své knize „La Chine de Mao — l'autre communisme“, vydané v Paříži 1966, K. S. Karol.

komunisty — v sobě obsahuje značné prvky agrárního typu revoluce). Nejspíše na základě této úvahy Stalin čínskou komunistickou revoluci dosti podceňoval, stavěl ji na nižší stupeň než revoluci v Rusku a nevěřil v podstatě v její úspěch.

Rok 1927 je tedy významným mezníkem. Od této doby se totiž faktické (i když mnohdy na povrchu nepozorovatelné) rozpory mezi sovětskou KS a KI na straně jedné a KS Číny (hlavně Mao Ce-tungovým křídlem) na straně druhé stále jasněji vyhraňují. Je zajímavé, že ačkoli KS Číny formálně našla způsob souhlasu s názory VKS(b) a Kominterny, fakticky (hlavně v obdobích, kdy rostl vliv maoistů) se většinou řídila vlastními názory.

První polovina třicátých let upevnila důvěru Mao Ce-tunga a jeho stoupenců v jejich vlastní názory a teorie, které se potom postupně stávaly základem čínské komunistické revoluční strategie a taktiky — zejména v době, kdy se maoisté dostali definitivně do čela KS Číny. Rozdíl v názorech proti sovětským komunistům se tak nadále zvětšoval. To bylo způsobeno v nemalé míře právě tím, že maoisté byli vůdci revoluce na venkově, oddělení od měst i od ostatního světa. Stále výraznější prosazování koncepcí Mao Ce-tunga znamenalo vlastně určitý rozchod s názory Kominterny i sovětské komunistické strany.

V průběhu čínsko-japonské války se „agrární koncepcí“ „mužů z Jen-anu“ vyhranily daleko výrazněji a ještě více se odlišily od sovětských názorů.

I v období tzv. třetí občanské revoluční války v Číně v letech po druhé světové válce prosazují maoisté své názory na zaměření čínské revoluce a díky tomu také vítězí, a to ve značné míře jak ve vnitrostranickém boji, tak i v boji za uchopení moci v zemi.²⁾

Vítězství KS Číny v roce 1949 pak postavilo čínsko-sovětský vztah do nové si-

tuace kdy i případné rozpory zaujímají jiné místo než dříve.

—☆—

1. říjen 1949 je velmi významný den v dějinách socialistického tábora. Socialistický tábor významně zesílil, ale současně se upevnil stav, který již skrýval zárodky budoucích rozporů. Vznikla druhá socialistická velmoc, o níž mnozí hned od počátku předpokládali, že její snahy o zvýšení vlastního vlivu nejen v socialistickém táboře, ale i v ostatním světě zkonitě porostou a povedou nakonec k rozkolu se SSSR, s jehož zájmy se čínská mocenská politika nutně střetne.

Problémem v této souvislosti zůstává, a to je třeba v tomto směru ještě důkladně zkoumat, do jaké míry pouze dočasně potřebovala využívat pomoci a přátelství SSSR a do jaké míry toho již podle názorů vedoucích čínských představitelů nyní nepotřebuje.

Bezprostřední vztah čínsko-sovětský se zlepšuje v prvních letech po Stalinově smrti. Ovšem i tehdy se projevují některé rozdílné názory.

Přes značné odlišnosti v názorech se vedoucí činitelé ČLR i v druhé polovině padesátých let a dále pořád ještě snažili o udržení jistých kontaktů, více či méně pevných. Motivem jsou otázky politické, hospodářské i vojenské. Čína stále potřebovala politickou podporu SSSR v různých záležitostech. Potřebovala i ekonomickou a vojenskou pomoc. Ve vojenské oblasti hrála nejvýznamnější roli postupně se vyvíjející a rostoucí snaha Číny získat vlastní jaderné zbraně. Ty mohla urychleně dostat právě od Sovětského svazu. Tímto problémem a samozřejmě i dalšími, lze vysvětlit určitou opatrnost a výkyvy ve vztazích ČLR vůči SSSR v jistých údobích.

Padesátá léta jsou tedy celkově ve znamení vývoje, který probíhal pod povrchem daleko složitěji, než bylo zřejmé na první pohled.³⁾

Počátek šedesátých let znamená dosti značný přelom pokud jde zejména o kvantitativní stránku čínsko-sovětského roz-

²⁾ Je zajímavé, jak hovoří o čínských komunistech a o sovětském poměru k jejich boji Stalin. V r. 1948 říká Stalin jugoslávské delegaci (krátce před roztržkou) toto: „Souhlasím, že také my jsme se zmýlili. Např. jsme pozvali po válce čínské soudruhy do Moskvy, abychom s nimi projednali situaci v Číně. Vysvětlili jsme jim přímo, že pokládáme vývoj povstání v Číně za beznadějný a že čínští soudruzi by měli hledat modus vivendi s Čankajškem, vstoupit do jeho vlády a rozpuštit svou armádu. Číňané souhlasili s tímto návrhem, odjeli zpět do Číny a učinili něco úplně jiného. Shromáždili své ozbrojené síly, zorganizovali armádu a jsou nyní, jak se zdá, schopni porazit Čankajškovy oddíly. V případě Číny tedy připouštíme, že jsme se mylili. Prokázalo se, že čínští soudruzi měli pravdu.“ (Cituje K. Mehnert: Peking und Moskau, Stuttgart 1963, s. 310 — 311, podle knihy VI. Dedijera o J. B. Titovi, vydané v USA r. 1953.)

³⁾ Zajímavý v tomto směru je např. určitý, stále patrnější rozdíl mezi veřejnými a interními prohlášeními či projevy čínských představitelů. Ve druhé polovině padesátých let Číňané na veřejnosti v podstatě stále proklamují přátelství se SSSR, určitý souhlas s jeho linií atp., zatímco v některých výroci např. Mao Ce-tunga hlavně od r. 1957, lze sledovat náznak budoucího zosilnění rozporu názorů KS Číny a KSSS, zejména v otázce války a míru apod. (základ lze nalézt v Mao Ce-tungových teoriích, které se rozvíjely prakticky od jeho prvních děl).

poru. Nešlo (alespoň ne tak jednoznačně, jak je někdy předpokládáno) o převratné změny v kvalitě vztahu, neboť i v předchozí době byly skryty sporné stránky, vystupující postupně z čínské strany na povrch. V posledních pěti nebo šesti letech narůstá počet veřejných čínských výhrad vůči sovětskému systému, vůči linii KSSS a mezinárodního komunistického hnutí. Tyto výhrady, které pod záminkou ideologického sporu skrývají v sobě mocenské problémy, se postupně již nepokrytě soustřeďují právě na tyto problémy, což se stává hlavním rysem čínsko-sovětského rozporu v posledních dvou třech letech. Jedním z hlavních rysů tzv. „velké proletářské kulturní revoluce“ je právě otevřeně protisovětský aspekt čínské politiky a snaha o likvidaci sovětského postavení a vlivu ve světě a v mezinárodním komunistickém hnutí.

—☆—

Všechny tyto problémy (i řada dalších, které vzhledem k rozsahu článku nemohou být rozebrány či dokonce podrobně hodnoceny v celém jejich rozsahu a významu) se projevují i ve vojensko-politické a ve vojenské oblasti.

Situace v tomto směru je komplikována ještě více např. tím, že podle čínských představitelů existují nesrovnalosti v názorech na problém sfér vlivu a hranic mezi oběma státy. Číňané zdůrazňují tyto problémy hlavně v průběhu první poloviny šedesátých let. Úměrně s tím, jak se zhoršoval čínský poměr k SSSR, pokoušeli se Číňané zhoršovat i situaci na hranicích např. zvyšováním psychologického napětí apod. Čína těmito akcemi však spíše oslabuje své zájmy a navíc se dostává do stále větší izolace v mezinárodním měřítku.

Číňané své názory zdůvodňují kromě jiného i důvody historickými. Vyzdvihují nerovnoprávnost smluv, uzavřených v průběhu 19. a na počátku 20. století s evropskými mocnostmi, včetně carského Ruska. Více či méně otevřeně naznačují, že území, která tehdy Rusko na čínsko-ruském pomězi získala a která i později byla sporným bodem, by měla být vrácena Číně nebo přinejmenším do čínské sféry vlivu.

Důležité je ovšem to, že jak se území pod ruskou a později sovětskou správou vyvíjela, postupně se stávala součástí státu a systému. Po roce 1917 se neruské národy začaly rozvíjet po stránce kulturní i politické autonomie, vytvářely si vlastní kulturu i vlastní vědomí národní a státní soudržnosti. Na čínské straně hra-

nic byla pro nečínské národy situace poněkud horší, a to i po roce 1949. Zejména v posledních několika letech dochází ke zvýšeným pokusům o počínšfování a také k útokům příslušníků pohraničních menšin do SSSR.

Politické a psychologické napětí v oblasti čínsko-sovětských hranic má negativní vliv na vojenskou situaci na Dálném východě a ve světě vůbec.

Čínská propaganda i oficiální činitelé obviňují SSSR z přítomnosti nadměrného množství vojska na hranicích. V interviewu, poskytnutém v prosinci 1966 jistému brazilskému právníkovi, říká ministr zahraničí ČLR Čchen I: „Nebojíme se sovětsko-amerického útoku. Čínský lid je připraven na válku a věří, že nakonec zvítězí.“

Objevují se i zprávy o počtech čínských vojsk na hranicích, např. některé japonské prameny svého času udávaly 65 čínských divizí.

Náznamy čínských snah o revizi hranic přijímají oficiální činitelé i lid SSSR se znepokojením. SSSR přijal řadu opatření k zajištění bezpečnosti; kromě toho i opatření, která mají informovat vojáky, členy strany i ostatní občany o současné situaci a připravit je i k možnému dalšímu zhoršení čínsko-sovětských vztahů. Tato opatření měla značný význam zejména v době mimořádně ostrých protisovětských demonstrací rudých gard v Pekingu a v oblasti Amuru na konci roku 1966 a v prvních měsících roku 1967.

Tendence čínské strany k vytváření a udržování napětí mezi Čínou a SSSR však podle všech známek nemusí vést bezprostředně k otevřenému vojenskému konfliktu; může to být pouze určitý politický nátlak, motivovaný záměry čínského vedení. Je nepochybné, že Číňané si uvědomují převahu Sovětské armády, zejména v moderní výzbroji. Kromě toho jsou si vědomi stále existující možnosti střetnutí s USA a nemohou si v praxi dovést konflikt na dvou stranách. Jejich vojenská i vojenskopolitická činnost za současného stavu věcí nemusí tedy nutně vyústit ve vojenské střetnutí.⁴⁾

4) Zajímavou staf o možnostech ozbrojeného konfliktu na čínsko-sovětských hranicích od C. P. Fitzgeralda otiskl americký čtvrtletník *Foreign Affairs*.

„Ve sporných územích by bylo třeba zajistit logistické služby. Neexistují zde moderní komunikace schopné zabezpečit jakoukoli rozsáhlou operaci. V severním Mandžusku je málo železnic.“

... Čína, pokud je známo, má pouze jednu velmi dlouhou linku ze severozápadu Číny do Urumči a do údolí řeky Ili. Žádná železnice

Zatímco SSSR úspěšně modernizuje výzbroj a zdokonaluje i teorii, ČLR ve značné míře zaostává za světovou úrovní. Příčiny jsou různé. Lze je nalézt mj. i ve stále velkém vlivu stoupenců teorie o převaze politiky a uvědomění nad technikou a výzbrojí, i když i tito „politikové“ se snaží o to, aby Čína po vojenské stránce něco ve světě znamenala [viz urychlený vývoj jaderných zbraní].

Je ovšem nutné uvážit, do jaké míry je snad tento postoj v čínských poměrech reálný v hodnocení čínských možností, hlavně v reagování na domácí situaci i pokusem o odvrácení pozornosti národa od jejích horších stránek. Maoisté se snaží vnutit národu nadšení, s nímž by i přes všechny nesnáze rychleji rozvíjel i za minimální mzdy právě zaostálé obory hospodářství a techniky. Po upevnění těchto oborů se snad maoisté za všeobecně zlepšených podmínek i odkloní od svých radikálních politických teorií — jakmile se přesvědčí, že tyto teorie již splnily svůj účel. K tomu může dojít tehdy, až budou považovat vnitřní situaci i mezinárodní mocenské postavení Číny již za natolik dobré, že přestanou považovat za nutné cokoliv skrývat a odvracet pozornost ná-

nevede do Kašgaru přes pouště a oázy střední části provincie Sin-ťiang. Stará karavanní cesta, odedávna známá jako hedvábná cesta, je samozřejmě sjízdná pro automobilovou dopravu, avšak je velmi dlouhá a příliš obtížná, než aby mohla sloužit jako hlavní zásobovací cesta v rozsáhlé vojenské operaci.

.... Směrem k Afghánistánu tvoří hranice velehor Pamír. Kdyby se Číňané odhodlali k invazi, museli by operovat na konci nesmírně dlouhé dopravní linie. Kdyby chtěli získat trvalou výhodu, museli by postoupit daleko do nížní Střední Asie.

Bylo by (alespoň teoreticky) pro ně mnohem snazší rychlým úderem za řeku Amur narušit dopravu mezi Přímorským krajem a zbývající částí Sibiře. Museli by však počítat s odvetným úderem na západě a tam by byli v nevýhodě.

Nezdá se však pravděpodobné, že by se podobná válka omezovala pouze na tyto oblasti konfliktu. Stala by se téměř okamžitě rozsáhlou válkou mezi dvěma velmocemi, k níž jsou Číňané špatně vybaveni. Číňané proto mohou sotva počítat s vyprovokováním pohraničního konfliktu v zájmu svých omezených cílů."

Citát uvádím jako částečný příklad západních názorů na posuzování této problematiky. Zranitelnost Číny, jejích jednotlivých oblastí, vystupuje dosti do popředí zájmu a zejména na Západě se na toto téma objevuje řada různých úvah.

Čína je pokládána za soupeře v jistých směrech dosti nebezpečného, ale právě tak dosti zranitelného, se zaostálým vývojem v oblasti technické, vojenské, ekonomické atd.

Prostředky, které mají k dispozici armády nejvýznamnějších světových velmocí, mohou účinně působit na čínskou vojensky důležitou střediska průmyslové výroby, na střediska výroby jaderné techniky, na komunikace a další vojensky důležité cíle.

roda jinam. To může samozřejmě potvrdit nebo také vyvrátit teprve další vývoj. Pokud jde o bezprostřední současnost, a to právě hlavně ve vztahu ke světovému vývoji, je nutné konstatovat určitou zastaralost oficiálně hlášených teorií včetně vojenských teorií i praktickou celkovou zastaralost čínské výzbroje.

—☆—

Uvedu alespoň některé údaje o ČLOA.

Pozemní síly se dělí podle dostupných údajů na třicet polních armád, které mají asi 150 divízi a jsou rozděleny do třinácti okruhů. ČLOA má asi 105 pěších divízi, další divize jsou tankové, jezdecké a výsadkové. Divize na plných počtech má mít 12 tisíc vojáků. Význam v ČLOA mají divize dělostřelectva, pouštního jezdeckého, horské pluky a podpůrné jednotky. Těžkou výzbroj tvoří hlavně zbraně, získané dříve ze SSSR. ČLOA má nedostatky těžkého ženijního zařízení, těžkého a samohybného dělostřelectva, dopravních prostředků atd. Je však poměrně dobře vybavena početnými zbraněmi, minomety, bezzákluzovými kanóny, lehkým a středním dělostřelectvem a dokonce prý i raketovými odpalovacími rampami.

Námořnictvo má 4 torpédoborce, 11 doprovodných fregat, 1 ponorku třídy G, 23 ponorek třídy W, 7 jiných ponorek (sovětského původu), 18 minovek, 35 strážních plavidel, 2 strážní čluny (prý s řízenými střelami), 150 motorových torpédových lodí, 50 dělových člunů, 60 vylodovacích plavidel a 20 jiných plavidel. Kromě toho má asi 500 námořních letounů, které jsou zařazeny i do leteckého obranného systému.

Leteckvo má 2500 letounů. Mezi ně patří asi 12 středních bombardérů Tu-4, asi 150 lehkých bombardérů Il-28, dále hlavně letouny staršího typu MiG-15 a MiG-17, menší počet MiG-19, menší letecký dopravní svazek složený z letounů Il-18 a vrtulníků Mi-4. Použitelnost všech letounů může ovlivnit případný nedostatek náhradních součástí.³⁾

I o vývoji jaderných zbraní v Číně bylo již často psáno. Zdůrazňují, že za současného stavu v Číně má význam zejména moment politický, tj. možnost určitého politického nátlaku, zvýšení prestiže apod. V oblasti Asie však nelze vyloučit i jistý význam vojenský. V budoucnosti je třeba

³⁾ Údaje o počtu vojáků v jednotlivých druhích vojsk nejsou zcela spolehlivé: jenom o celkovém počtu vojáků v ČLOA existují nejméně tři údaje, z nichž nejnížší uvádí 2 486 000; nejvyšší odhady se pohybují kolem 3,5 miliónů mužů.

počítat s celosvětovým růstem vojenského významu čínské jaderné techniky. Pokud jde tedy o možnost čínsko-sovětského střetnutí, vystupuje do popředí stále více potenciální vojenský význam jak čínských konvenčních ozbrojených sil, tak i sil jaderných.

Čínská vojska jsou rozmístěna v Pekingu, v Tibetu, v sousedství Tchaj-wanu, Indie a Vietnamu, na korejských hranicích, v Sin-tiangu, podél celých hranic se SSSR, v Mandžusku a nepochybně i na čínsko-mongolských hranicích.

Důležitou oblastí je výcvik v ČLOA a jeho metody. Čínské vedení jim věnuje velkou pozornost, zejména v průběhu první poloviny šedesátých let. V té době jsou zdrazňovány Mao Ce-tungovy myšlenky o přednosti politiky, uvědomění, nadšení atd. Lin Piao a další stoupenci Mao Ce-tunga se snaží zavést v armádě tradice, výcvik a pořádek z období protijaponské války a občanských válek, např. tzv. Kuo Sin-fuovu metodu výcviku, označovanou za udržovatele a nástupce „tradičního ducha“ v ČLOA. Klade se důraz na individuální výcvik vojáků k boji zblízka, na politické školení, nadšení, pěstování bezmyšlenkovité oddanosti vůdcům a nenávisti k nepříteli a k těm, kteří jsou za nepřítel označeni. Ve výcviku je položeno těžiště na zdokonalení jednotlivců a malých jednotek ve střeleckém umění, ovládnutí bodáku, vrhu granátem, zacházení s trhavinami a v polním opevňování. Výcvik se dělí na individuální útok, individuální obranu, použití bodáku v boji v horách, použití plamenometu v boji v horách, horolezecký výcvik, boj zblízka, vrh granátem, postup plížením, brání zajatců.⁶⁾

Podle Niu Sien-čunga „nejdou tyto myš-

lenky ve vojenské historii nové. Má-li armáda nedostatky ve zbraních a vybavení, vždycky doufá, že využití obratnosti v individuálním boji by mohlo tuto její slabost kompenzovat. Armáda Komunistické strany Číny není žádnou výjimkou“.

—☆—

Přehled o ČLOA, jejích zbraních a hlavních zásadách, poskytuje alespoň částečný obraz o čínské armádě.

Na základě těchto informací vyplývá, že konvenční a v podstatě i jaderná výzbroj není schopná zabezpečit vítězné zakončení případného konfliktu s některou z velmocí, tedy popřípadě i se SSSR. Vedoucí čínští představitelé si to v podstatě uvědomují a snaží se, i přes nesmírné radikální proklamace, vyhnout jakémukoli skutečnému měření sil i jakémukoli vyostření situace do takové míry, že by z ní kromě vojenského konfliktu nebylo žádné jiné východisko. Na první pohled podivné a mnohdy do nemožnosti přehnané akce a prohlášení čínských činitelů jsou ve skutečnosti velice dobře promyšlené, i když někdy nelze pochopit, co je jejich cílem a k čemu jsou ty obrovské inscenované demonstrace. Číňané si zřejmě až dosud vždy dosti dobře vypočítali, kde může být hranice těchto akcí, aby možný protivník nebyl nucen sáhnout k radikálním politickým opatřením nebo v krajním případě i k vojenské odvetě.

Ambice Číny na základě všech skutečností směřují dnes k získání skutečného velmocenského postavení v rámci rovnováhy sil a nikoli k vyprovokování nějakého nedomyšleného a nenapravitelného konfliktu.

⁶⁾ Viz např. zajímavý článek tchajvanského vojenského odborníka Niu Sien-čunga a vojenském výcviku v ČLR (Military Review, červen 1968).

Podplukovník Ing. Václav M u r o ň

STRUKTURA VĚDNÍHO OBORU VŠEVOJSKOVÉ TAKTIKY

V článku chci uvést některé nové, do jisté míry „netradiční“ pohledy na problémy **strukturální stavby vědního oboru vševojskové taktiky**, jeho dosa-
vadního chápání i některých dalších možných perspektiv jeho rozvoje ve **výuce
i ve vědeckém zkoumání na vojenských vysokých školách**. I když jde o vědní
obor vševojskové taktiky (dále jen taktiky), mnohé z toho platí i pro obor
operačního umění, které má však řadu dalších specifik a proto myšlenky z to-
hoto článku nelze na ně mechanicky aplikovat.

Současný mohutný nástup vědeckotechnické revoluce ve všech vyspělých
státech světa vyvíjí neustálý tlak na všechny vědní oblasti. Tato vědeckotech-
nická revoluce způsobuje, že **všechny druhy věd** jsou podrobovány permanentní
konfrontaci s požadavky doby. Dochází k značným strukturálním změnám
uvnitř vědních oborů, k jejich novému vnitřnímu metodologickému uspořádání,
ke vzniku nových vědních oborů na styku jednotlivých vědních směrů, k daleko
širšímu uplatnění filosofie, matematiky, fyziky a jiných moderních věd, jako je
sociologie, psychologie apod., uvnitř starých tzv. „klasických“ vědních struktur.

Tento mnohostranný pohyb a tlak způsobuje, že čím dále tím výrazněji

vyvstává před vysokými školami všech typů požadavek postupně upouštět do značné míry od výuky konkrétních návodů k činnosti na určitých konkrétních funkcích a systematicky přecházet k výuce **metodologie stavby problémů vědního oboru** a jejich řešení. To proto, aby všichni ti, kteří navštěvují vysokou školu, se naučili **samostatně chápat podstatu jevů vědního oboru, samostatně jej tvůrčím způsobem zkoumat, řešit a v praxi uplatňovat**. Přitom nejde o osvojení určitých konkrétních znalostí ze současné sumy poznatků určitého vědního oboru, ale jde o osvojení takových poznatků, které tvoří **trvalou podstatu obsahu struktury vědního oboru**. A jde nejen o tuto **trvalou podstatu**, ale i o ovládnutí **zákonitostí, směrů a možností jejího dalšího vývoje**. Toto je zvláště důležité u těch vědních oborů, kde určité pracovní postupy, návody, instrukce, dávané na vysokých školách ve formě výuky konkrétních příkladů a návodů, rychle stárnou.

Mnohý absolvent vysoké školy za několik let po absolutoriu by mohl začínat znovu. Proto také XIII. sjezd a ÚV KSČ ve svých usneseních k vysokým školám ukládá učit posluchače metodice poznávání a zkoumání podstaty jevů vědních oborů. Učinit z absolventů našich vysokých škol lidi schopné samostatně analyzovat podstatu jevů na nejrůznějších pracovištích své profese nejen v přítomnosti, ale i v budoucnosti.

Toto je objektivní nutnost, kterou potvrzuje i narůstající integrace vědních oborů, která rovněž vyvíjí velký tlak na dokonalé osvojení a uplatnění především těch strukturálních částí vědních oborů, které jsou **základem jejich obsahu** a tvoří **trvalou podstatu jeho obsahu, jeho pohybu i změn v současnosti i v budoucnu**.

Tyto celkové tendence se promítají výrazně i do oblasti vojenského umění vcelku a taktiky zvláště. Taktika je bezesporu tím vojenskovědním oborem, ve kterém ve válce realizuje své bojové úsilí drtivá většina příslušníků ozbrojených sil. Proto si zasluhuje zvláštní pozornost. V oblasti vojenského umění spolu s operačním uměním tvoří v podmínkách naší armády do značné míry jeho hlavní obsah. Přitom **vojenské umění** v systému socialistické **vojenské vědy** je vlastně tou odbornou určující složkou, která má zásadním způsobem ovlivňovat integraci ostatních vojenskovědních oblastí, jejich odborný vojenský obsah, zaměření atd. Proto je krajně důležité dosáhnout právě v oblasti vojenského umění a zvláště taktiky na našich vojenských vysokých školách žádoucího vývoje v tom směru, jak se o něm obecně hovoří v dokumentech XIII. sjezdu a ÚV KSČ k úloze a funkčnímu poslání vysokoškolské přípravy.

Podívejme se proto pod tímto zorným úhlem blíže na taktiku jako vědní oblast a na stav jejího chápání a výuky na našich vojenských vysokých školách.

Každá vědní oblast musí mít svůj předmět zkoumání, své součásti, svou vnitřní stavbu, zásady, zákonitosti, charakteristické metody zkoumání atd. **Taktika je má.**

Taktika je teorie boje. Boj je praxí taktiky.

Taktika je povolána zkoumat:

- prostředky,
- zásady,
- způsoby,
- charakter vedení ozbrojeného boje taktickými celky.

Na základě tohoto zkoumání určuje metody přípravy vojsk i formy jejich organizace.

V dosavadním modelu výukových programů taktiky našich vysokých škol i ve významu je celá problematika taktiky učeněná do tradičního osvědčeného programového celku, který má tuto obsahovou strukturu:

- zkoumání a objasnění charakteristických rysů soudobého boje [zpravidla i po druzích boje a po organických celcích: rota, prapor, pluk, divize];

- zkoumání a objasnění zásad použití druhů vojsk [ZHN] v bojové činnosti vojsk [zpravidla členěné podle druhu bojové činnosti, např. při pochodu, střetném boji, útoku, obraně atd. a podle organického celku rota až divize];

- zkoumání a objasnění zásad práce velitelů a štábů v bojové činnosti [opět zpravidla členění po druzích boje a organických celcích];

- objasnění a osvojení zásad jednotlivých druhů bojové činnosti [opět zpravidla pochod, střetný boj, útok, obrana, odchod, romáštění mimo boj apod.] podle organických celků (rota až divize);

- zevšeobecnění zásad řešení jednotlivých druhů bojové činnosti po organizačních stupních.

Toto strukturální uspořádání výuky vševojskové taktiky je aplikováno v různých obměnách, s různým stupněm požadovaného osvojení dosud ve výuce našich vojenských škol. Samozřejmě s určitými odchylkami podle cíle školení.

Vidíme, že v podstatě tento strukturální model je obdobně uspořádán jako Bojový nebo Polní řád a je vlastně jeho interpretem, ovšem na širší základně.

Obdobným způsobem byla dosud do značné míry zaměřena k řešení jednotlivých výzkumných úkolů v oblasti taktiky i vědeckovýzkumné práce.

Tuto strukturu výuky máme u nás v podstatě od druhé světové války (s různými nepodstatnými změnami). Byla dána potřebou dát na konkrétní funkce, konkrétní odborníky s konkrétní speciální vševojskovou přípravou, aby byly pokryty potřeby praxe. Od této programové struktury pak odvodily svůj model výuky taktiky i různé jiné specializované vysoké vojenské školy, takže nakonec bez ohledu na specializaci jsou podle tohoto mechanicky přenášeného vševojskového programovaného modelu školení i nejrůznější odborní pracovníci, jako např. pracovníci týlových útvarů, vojenské dopravy, pracovníci OVS, technici, letci atd.

Vyvstává proto otázka — **nakolik takovéto strukturální uspořádání vědního oboru taktiky odpovídá zásadním metodologickým poznatkům o členění vědních oborů.**

Pokusme se na tuto otázku odpovědět. Každý vědní obor se ve své funkční podstatě člení na část **základní** a aplikovanou, neboli na **obecnou** a **užitnou**. Členění se týká teorie i praxe. Toto rozdělení je **zákonitostí v členění všech vědních oborů.**

Že je taktika vědním oborem, není třeba jistě zdůrazňovat. Jejím předmětem zkoumání je boj. Taktika tedy podle předmětu zkoumání zahrnuje **základní, obecné** problémy boje všeobecně a problémy spojené s **konkrétním návodem** k jednání v konkrétních situacích. Podle cílů můžeme i na oblast taktiky uplatnit obvyklé členění vědních oborů podle cílů **obecné a aplikované** problematiky podle tohoto schématu:

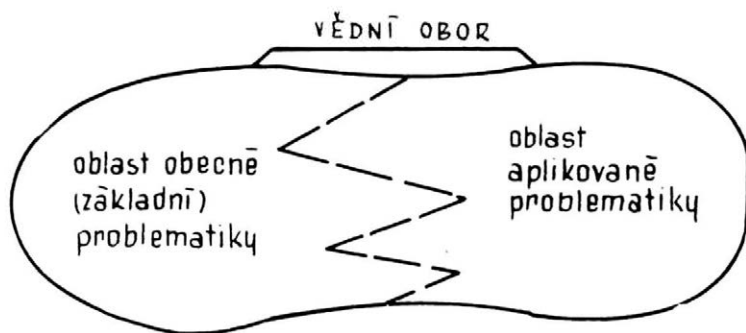

Schéma členění vědního oboru podle cílů

Sleduje cíle:

Obecná problematika:

- zkoumání podstaty jevů;
- zkoumá strukturální stavbu — určuje vědní metodologii;
- zkoumá vlastnosti a rozvoj prvků vědní oblasti;
- zkoumá vlastnosti a rozvoj objektivních faktorů;
- zkoumá a vytyčuje obecné zásady, zákonitosti speciálního pohybu ve své vědní oblasti a jeho charakteristické rysy, hlavní obsah a zásady druhů boje atd.

Aplikovaná problematika:

- zkoumá a určuje možnosti konkrétního uplatnění výsledků obecné části;
- určuje konkrétní návod, metodologické postupy činnosti v různých podmínkách a v různém rozsahu (organickém stupni);
- zobecňuje aplikovanou teorii a praxi a dává zpětné požadavky na obecnou část apod.

Tedy i taktiku můžeme do jisté míry učlenit obdobně jako jiné vědní obory. Ona se totiž **ve své jevové podstatě sama objektivně člení**. A to ať je tato zásada respektována anebo ne.

Jde o to, co zahrnovat do **obecných problémů** a co do **aplikované části** vědního oboru.

Zde chci předeslat, že při velké složitosti tohoto oboru (taktika) je velmi obtížné nějak trvale s neměnným postulátem určit toto členění. Tato otázka bude jistě předmětem permanentního bádání. Nicméně pokusím se ji alespoň hypoteticky řešit.

Abych mohl tyto úkoly **obecné části vyčlenit**, musím konkretizovat, jaké dlouhodobé **obecné** úkoly, bez ohledu jen na **druh** bojové činnosti a **organizační celek**, taktika má. Uvádím **možný přehled hlavních obecných úkolů taktiky v soudobém boji**:

- zkoumání a studium podstaty a charakteru soudobého boje a jeho zásad;
- rozpracování a studium způsobů **použití ZHN, obyčejných prostředků ničení** v boji, jejich účinného využití vojsky, způsobů ochrany před nimi;

— zkoumání a studium bojových vlastností a možností bojových celků všech druhů vojsk, stanovení jejich základních úkolů a způsobů použití ve společné činnosti;

— zkoumání a objasnění podstaty a spojitosti

- palby,
- manévru,
- úderu v boji

a rozpracování způsobů jejich použití v různých druzích boje;

— rozbor objektivních podmínek zabezpečujících úspěšný boj v jeho nej-různějších formách;

— zkoumání a studium možností a způsobů boje ve zvláštních podmínkách;

— zkoumání a studium způsobů práce velitelů a štábu, politické práce;

rozpracování vědecky zdůvodněných požadavků na formy organizace vojsk, na vědecké metody jejich přípravy;

— studium sil a prostředků nepřítele, jeho způsobů vedení boje a vytyčení zpětných požadavků na úkoly vlastních vojsk;

— rozpracování a studium způsobů udržení stálé bojové pohotovosti.

Chceme-li na základě těchto obecných úkolů analyzovat, které strukturální prvky jsou odborným funkčním jádrem **celé této obecné vědní problematiky** a tvoří jeho stálou vnitřní hybnou sílu a jádro, jež je nutné právě v obecné části především zkoumat a studovat, dojdeme k tomuto možnému schematickému přehledu **faktorů, podstatných obsahových prvků, zásad** (principů), **rysů a forem** boje i k jejich určité schematické návaznosti.

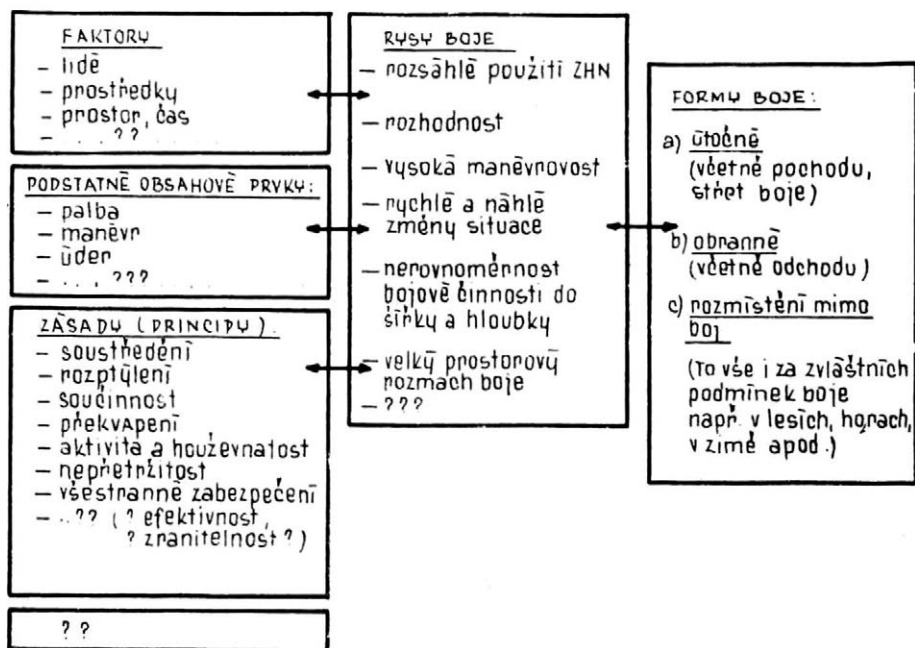
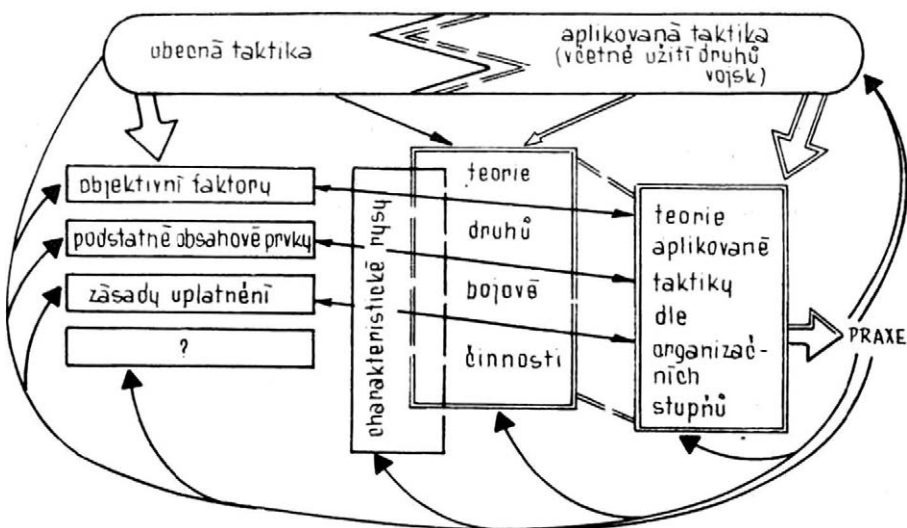

Schéma strukturálních prvků obecné taktiky

Tyto **faktory, prvky, zásady, rysy** jsou základem jakéhokoliv pohybu ve vědním oboru taktiky. Jsou **klíčem k řešení jakéhokoliv aplikovaného problému na jakémkoliv organizačním stupni**. A jako takové by se měly zkoumat zvlášť, tj. samostatně, i aplikovaně.

Zatím v dosavadním modelu struktury je jejich úloha málo výrazná a veškeré této problematice je věnován minimální prostor, takže se rozplývá ve výuce praktické části, ve výuce návodů podle předpisů. Přitom chci podotknout, že jak obecná, tak aplikovaná část vědního oboru nemůže být jedna bez druhé. Metodologická priorita zkoumání je u obecných prvků, zatímco pro praktické uplatnění je prioritní aplikační rovina.

Velmi zjednodušeně můžeme tyto vazby schematicky znázornit takto:

Toto strukturální uspořádání obecných úkolů taktiky a jejich jádra je poněkud jiné, než je dosavadní struktura výuky, i když se v podstatě jedná téměř o stejné problémy.

Tento model výuky i výzkumu postihuje problematiku boje již v určitém **konkrétním komplexu**. Nerozlišuje se výrazně na **obecné a aplikované problémy**. I když řeší mnohé obecné prvky boje, je to vždy spojeno s určitým konkrétním návodem k určitému druhu bojové činnosti na některém organizačním stupni.

Vyvstává otázka, zda při takovém chápání, jak je v dosavadní struktuře realizováno, mohou být **podstatné obecné obsahové prvky**, které mají **trvalou funkční platnost** (bez ohledu na druh boje a organizační stupeň) skutečně metodologicky správně v celé šíři a ze všech stran objasněny. Zda při tom mohou být odhaleny všechny zákonitosti jejich struktury, působení, vazeb, vývojových tendencí, hybných sil jejich rozvoje, integrační mezioborové vazby, vlivy atd. Zkrátka zdali může být dokonale prozkoumána, vysvětlena a zobecněna **podstata jejich existence**, mechanismus **jejich pohybu** tak, aby se nerozplývala v celkovém kontextu konkrétní situace.

Domnívám se, že jistá jednostrannost způsobená maximálním zaměřením na užitnou část vědní oblasti, nutně vede k určité stagnaci vědního oboru právě **v obecné části teorie i praxe**. Proto bude potřebné, aby jak ve vědeckém zkoumání, tak i v pedagogickém procesu byla postupně a obezřetně věnována větší pozornost prozkoumání a osvojení **obecné části vědní oblasti**, do jisté míry i odděleně od aplikované praxe.

Nemám na mysli nějaké odmítání velmi kvalitní metodologie i struktury výuky taktiky tak, jak je dosud uplatňována, ale doplnění a rozšíření této výuky **aplikované taktiky** o hlubší výuku **obecné problematiky**.

To znamená konstituovat ve výuce a ve výzkumu vědní obor taktiky podle jeho přirozeného členění a věnovat plnou váhu i samostatnému výzkumu i výuce jeho obecné části. Umožní to i značnou univerzalizaci použití právě této základní (obecné) části taktiky pro výuku **všech** vojenských specializací. Vždyť pro velké množství vojenských profesí není důležitým a rozhodujícím znát např. konkrétně, jak útočí rota, prapor, pluk v určitých podmínkách, umět tuto činnost organizovat a řídit, ale je krajně důležité znát **hybné síly** boje (faktory, podstatné obsahové prvky, zásady, charakteristické rysy, obecnou teorii různých forem boje atd.), jejich vnitřní skladbu, vývojové tendence atd. To vše ovšem na vědecké úrovni, nejen informativně — jako je tomu dosud.

Tyto znalosti umožní pak každému odborníkovi získat daleko větší předpoklady pro kvalifikovanější přístup při řešení jakýchkoliv odborných vojenských problémů. Získání znalostí právě této základní problematiky strukturální stavby taktiky umožní pak daleko snadněji i těm důstojníkům, kteří nejsou vševojskové specializace, v případě potřeby kdykoliv velmi rychle zvládnout i tuto konkrétní činnost, protože budou lépe chápat její podstatu. Bude to také znamenat velký přínos pro možnosti mezivědní integrace, kde dosavadní příliš faktografická a prakticistická výuka i výzkum tyto možnosti podstatně zužují.

Tím budeme u nás v pedagogickém procesu také více plnit ty cíle, které nám ukládají upouštět od výuky instruktivně — užité a prohlubovat **vysokoškolskou metodu poznání**, poznání podstaty jevů, platného nejen pro určitý konkrétní organizační stupeň a druh vojska, ale vztahujícího se svou dialektickou metodologií obecného poznání, poznání zákonitostí pohybu, i jeho souvislosti na daleko širší a hlubší základní prostor jevové podstaty vědního oboru taktiky.

Konkrétní taktika organických celků (rota až divize) má svou omezenou časovou platnost a změny, jak víme, probíhají v současnosti velmi rychle. Zaměřením na hlubší a samostatné prozkoumání a ovládnutí podstatných hybných prvků vědního oboru pomoci zavedení **obecné teorie taktiky** v uvedené podobě, získáme možnost překlenout tuto krátkodobost užitných znalostí u absolventů našich vojenských vysokých škol. Zde totiž by šlo o odhalování podstaty a zákonů vývoje každého základního strukturálního problému a jeho dlouhodobé vývojové tendence.

Ovládnutím zákonů stavby, vývoje a uplatnění každého strukturálního problému (faktorů, prvků, zásad, rysů atd.) dáme posluchačům určitý systém metodiky poznání, na základě něhož bude schopen na kterémkoliv pracovišti v armádě (u bojových celků, v úřadech, v ústavech, školách, ve výzkumu atd.) sám správně chápat **podstatu taktických jevů** bez ohledu na organizační stupeň. Při této metodologii by byl absolvent i více schopen sám registrovat vývojové změny a odrazovat jejich důsledky v praxi.

V této hypotéze má ovšem velmi důležitou úlohu správný přístup ke zkoumání jednotlivých problémů i metodologie poznání jejich struktury. Nalézt nejvhodnější obsahové uspořádání těchto problémů je samo o sobě velmi závažným úkolem. Pokusím se i zde pro ilustraci o jednu z možných variant, o návrh obsahového uspořádání problematiky u palby.

Palba

(Varianta možného obsahu zkoumání a výuky problematiky palby)

Cíl: Ukázat funkčnost, zákonitosti rozvoje, vývojové tendence palby jako jednoho ze základních strukturálních prvků boje.

Obsah:

- strukturální stavba problému palby;
 - členění a kvalifikace palby;
 - funkčnost palby v boji;
 - prvky palebného působení;
 - kvalitativní a kvantitativní stránka palby;
 - účinnost palby a na čem závisí efektivnost palby — kritéria;
 - ekonomika palebného systému;
 - zákonitost rozvoje palby;
 - uplatnění palby v jednotlivých druzích boje
- Palebné systémy:
- zbraňové (jaderné, klasické);
 - organizační (po organizačních cílech);
 - zásada a zákonitosti použití těchto systémů (způsoby řízení palby);
 - jejich rozvoj: — perspektivní tendence (proporcionálnost — tendence rozvoje);
 - lidský faktor a jeho vlivy v oblasti palby;
 - vývojové tendence palby v hlavních armádách světa;
 - vývoj palby v našem taktickém (operačním) systému;
 - srovnávací metody ve vyhodnocování poměru palebné síly (použití výpočtové techniky, programování apod.);
 - ?? atd.

Závěr:

- místo a úloha palby v boji;
- podstata, zákonitosti, závislosti a vývojové tendence palby;
- praktické uplatňování palby.

Jak je zřejmé, jde o jednu z možných variant obsahového uspořádání problému palby. Upozorňuji, že jde jen o pracovní hypotézu. Konečně tak je tomu i u ostatních strukturálních návrhů. Všechny návrhy (schémata) jsou neuzavřeného charakteru a nečiní si nárok na úplnost. Tuto obecnou strukturu je třeba dále v diskusích vysvětlit, podrobně prozkoumat a pak krok za krokem kompletovat a realizovat.

Obdobným způsobem, ovšem s ohledem na specifiku problémů, bychom měli prozkoumat a nakonec všichni posluchači si osvojit všechny základní problémy vědního oboru taktika. Bylo by to přínosem nejen pro výuku, ale i pro řešení celooarmádních potřeb.

Je samozřejmé, že základem naší teorie taktiky je a bude především obrovské teoretické bohatství Sovětské armády a sovětského vojenského umění. Je to bezesporu alfa i omega naší teorie i praxe. Moje úvaha také z tohoto předpokladu vychází a je jen rozpracováním závěrů sovětské teorie na naše podmínky.

Síly naší pedagogické a vědecké fronty v oblasti taktiky bude třeba soustředit především k uplatnění obecných závěrů teorie sovětského vojenského umění ve specifických podmínkách ČSLA.

Přitom bude nutné postihnout a uplatnit v obecné teorii taktiky **zvláštnosti**, vyplývající z

- politické a ekonomické souvislosti současné etapy vědeckotechnické revoluce v podmínkách ČSSR a z celkových sociálně politických i historických podmínek státu,
- postavení ČSLA v strategii a v operačním umění koalice (POV, první strategický sled),
- konkrétního nepřítelě,
- konkrétních geografických podmínek našeho bojového prostoru.

Tento proces rozvoje obecné teorie taktiky by měl být těsně spojen i s rozvojem vědeckovýzkumné práce ČSLA v této oblasti a mohli by do něj být v stále stoupající míře zapojováni i posluchači. Právě zvýraznění obecné části vědního oboru taktiky by k tomu vytvořilo větší předpoklady.

V případě aplikace této hypotézy do výukového programu našich vysokých škol je třeba postupovat velmi obezřetně. Zpočátku by mohly být zvýrazňovány v dosavadním modelu výuky jednotlivé již zvládnuté obecné problémy (strukturální prvky), a to v různých formách výuky. Později pak by se mohl postupně podle množství vysokých škol vytvořit ucelený cyklus výuky obecné části taktiky, který by mohl být uplatňován jak v počátcích, tak i v konci vysokoškolského pedagogického procesu.

Větší rozvinutí obecné problematiky ve výuce i ve výzkumu představuje velký úkol, který přesahuje rámec jen jedné vysoké školy. Bude proto výhodné, aby tyto problémy se staly předmětem výměny názorů pracovníků široké teoretické fronty a aby po konečném vyjasnění celé potřeby došlo k účelné dělbě úkolů mezi vědeckopedagogickými pracovišti taktiky i jiných zájmových pracovišť. Podnětem k tomu má být i tento článek.

K TVORBĚ — — SYSTÉMU VOJENSKÝCH — — INFORMACÍ

Před orgány velení stojí úkol postupně vybudovat účelný systém vojenských informací, odpovídající soudobým potřebám velení. Jak vyplývá z teze, že informace jsou základem velení, jedná se o řešení jednoho ze základních úkolů, podmiňujícího a podmíněného celým procesem rozvoje velení vcelku.

Tento úkol je svědectvím toho, že v současné etapě rozvoje velení se řeší zásadní, namnoze kvalitativně nové úkoly, kterými se kladou základy příští kvality velení. Jde o úkoly velmi náročné, složité, jejichž řešení vyžaduje velkou obezřetnost, s kterou se někdy dostává do rozporu ten fakt, že všechny problémy rozvoje velení jsou řešeny pod naléhavým tlakem praxe velení. I když je třeba tuto skutečnost plně respektovat, nesmí nás to přinutit k „upospíchaným“ řešením. Význam a složitost řešení takových zásadních úkolů si vždycky žádá nezbytnou dávku času, trpělivosti a rozmyslu.

Pro označení jmenovaného úkolu se na nejvyšších stupních velení ujala zkratka AISI — automatizovaný, integrovaný systém informací, která vyjadřuje perspektivní záměr cílového řešení. Ne vždy je však tohoto pojmu používáno se zcela ujasněným obsahem. V důsledku toho se setkáváme s různými názory na jeho obsah i metodiku řešení, časové možnosti jeho realizace i na to, co nám jeho řešení může, nebo nemůže reálně přinést. To vše je na počátku řešení takových složitých úkolů, zejména v etapě ujasňování jejich obsahu a metodiky řešení, zcela přirozené.

Cílem mé úvahy je přispět k řešení tohoto úkolu, zejména k jeho metodice, některými myšlenkami a úvahami.

Vycházím především z toho základního předpokladu, že tvorba kvalitativně nového systému vojenských informací je neoddelitelnou součástí celého procesu

rozvoje velení a že tedy je třeba k ní přistupovat s plným respektováním všech souvislostí a návazností na něj.

Důvody, proč současný systém informací už plně nevyhovuje požadavkům velení, jsou dostatečně známy a teoreticky zdůvodněny. Je známo, že současné velení trpí stejně nedostatkem potřebných, jako nadbytkem nepotřebných informací a že tedy účelné uspořádání, doplnění, zkvalitnění obsahu i forem informací, stejně jako metod jejich zpracování a účelného využívání, je objektivním požadavkem.

Jedním z nejsložitějších problémů efektivního zkvalitňování velení je objektivní požadavek, aby tento proces probíhal sladě a ve vzájemných návaznostech a podmínkách souběžného zkvalitňování všech jeho prvků, jeho obsahu i forem. V tomto procesu musí být navzájem sladěn rozvoj lidí, prostředků, organizačních struktur i metod práce na bázi teorie i reálných možností jejího praktického uplatnění. Žádný z těchto prvků nemůže být rozvíjen samostatně a bez vztahů k ostatním. Na objektivitě tohoto požadavku nic nemění ta skutečnost, že v současné době tomu tak ještě zcela není, protože jsme na počátku — v první etapě zkvalitňování velení.

Ale jedno je už, myslím, zcela zřejmé — že v této etapě byly na vyšších stupních velení uskutečněny významné změny v organizačních strukturách s cílem vytvořit vhodné, normální podmínky ke zkvalitnění obsahu velení a jeho metod. Narůstající složitost velení a narůstající potřeba včasných, pravdivých a vyčerpávajících informací o obsahově velmi rozdílných a pestrých stránkách výstavby a přípravy armády vedly k rozčlenění jednotlivých činností vyšších štábů do účelových a obsahově pokud možno ucelených oblastí.

Je tedy zcela logické, že dosavadní tok informací těchto orgánů velení, orientovaný potřebami dosavadní organizační struktury, vyžaduje přebudování podle konkrétních potřeb nových organizačních celků. **Jestliže v organizační struktuře vyšších stupňů velení došlo ke sloučení shodných a příbuzných činností, pak logicky musí dojít i k obdobnému účelovému uspořádání informačního toku, nezbytného jednotlivým složkám řídicích orgánů k tomu, aby mohly plnit namnoze nově jim vymezenou úlohu v procesu velení.**

To by po mém soudu mělo být i v oblasti informačního systému obsahem první etapy jeho přebudování. Jsem si plně vědom toho, že zejména vlivem dosavadního zúženého chápání rozvoje velení nebyly současně se strukturálními změnami řešeny i odpovídající změny v informačním systému, že v důsledku reálných podmínek a možností ani nemohly být současně vyřešeny a tím zcela zákonitě **řešení otázek informačního systému zaostalo za podmínkami, vytvořenými strukturálními změnami.** Toto zaostávání je třeba vyrovnat — není to snadné, ale je to nutné. A jestliže nastávající stabilizace 1. etapy má být obdobím organizačního klidu na jedné straně, ale obdobím neklidu a ruchu v oblasti metod práce na druhé straně, pak jednou z nejdůležitějších činností v tomto období by právě mělo být vyrovnání zpoždění a uvedení informačního systému do souladu s obsahem a cíli 1. etapy. V tomto období by měla být současně vypracována nezbytná teoretická východiska, ujasněny otázky dalšího postupu a vytvořeny k němu nezbytné podmínky.

Hlavní pozornost v tomto období by měla být věnována poznání a posouzení efektivnosti stávajícího systému informací a provedení v něm těch nezbytných změn, které nově vytvořeným složkám zabezpečí aspoň ty nejnutnější požadavky na informační tok a souběžně s tím si vytvářet teoretické i praktické podmínky pro úpravy informačního systému v další etapě.

Zcela záměrně zdůrazňuji to, že se jedná o přestavbu, o úpravy stávajícího informačního systému, protože i když cílové řešení zejména vlivem automatizace bude kvalitativně odlišné, **nebudujeme nic zcela nového, co tady předtím vůbec neexistovalo, ale přebudováváme postupně na novou vyšší úroveň kvality to, co už tady dávno existuje a funguje.**

Domnívám se, že pro rozbor efektivnosti současného systému informací z hlediska kritérií nových poznatků a požadavků máme už dostatek znalostí i podkladů. Jsem ale toho názoru, že **takový rozbor si musí především provést každá funkční složka sama.** To přirozeně nevylučuje možnost a v soudobých podmínkách i nutnost pomoci odborníků — analytiků. Ale jejich moc se může týkat jen metod a formálních stránek rozboru informací. **Kritéria účelovosti, potřeby a konkrétního obsahu informací si musí složka stanovit sama.** Žádná centrální složka, nebo vědecké pracoviště není schopno a nemá předpoklady tuto práci udělat pro všechny, tak obsahově různorodé složky vyšších štábů. Rozhodujícím a určujícím činitelem přestavby informačního systému, zejména pokud se týká jeho obsahu a účelovosti, musí být jednotlivé funkční orgány. Je ovšem velmi důležité, aby všechny složky přitom pracovaly podle předem dostatečně ujasněné a jednotně chápané metodiky, kterou je třeba vypracovat centrálně a podříditi hlediskům perspektivy a reálných možností postupné realizace.

Je tedy zřejmé — a tomu také odpovídá dosavadní postup — že celé řešení úkolu přestavby informačního systému musí směřovat k postupné realizaci předem ujasněného, cílového řešení. Na takové cílové řešení bude mít rozhodující vliv postupná automatizace informačního procesu, kterému je právem přiřčena rozhodující úloha a tento proces zpětně svými požadavky podstatně ovlivní celou strukturu informačního systému i metodiky jeho práce.

Konstatovali jsme, že zkratka AISI vcelku vhodně vyjadřuje základní požadavky na vlastnosti cílového řešení — že by to tedy měl být systém informací automatizovaný a integrovaný. O tom jistě není žádných pochyb.

Mohou být a také jsou ale rozdílné názory na postup, jakým těchto základních vlastností perspektivního systému informací dosáhnout. Můžeme se setkat s názory, které řešení informačního procesu vidí jenom v jeho automatizaci, kterou je třeba urychlit a neprodleně k ní přistoupit.

Osobně jsem toho názoru, že by nebylo správné „začít koncem“. Jestliže to trochu zjednodušíme, pak to znamená, že bychom neměli při tvorbě AISI dodržovat pořadí jeho vlastností tak, jak je uvedeno ve zkratce. To znamená, že při přestavbě informačního systému bychom neměli jít přes automatizaci k integraci systému informací, ale právě naopak. **Po mém soudu je třeba napřed informace (I) uspořádat do účelného systému (S), v tomto systému je integrovat (I) a pak teprve účelně integrovaný systém informací automatizovat (A).**

To sice může připadat jako „hraní si se slovíčky“, ale ve skutečnosti je to základní otázka metodického přístupu k tomuto problému.

Přirozeně, že tento postup v žádném případě neznamená nějaké odsunutí procesu automatizace „na poslední místo“, ale naopak ukazuje, že automatizace je jeho vyvrcholením a že její realizace, má-li být efektivní, vyžaduje předchozí splnění celé řady podmínek. To jsou konečně zásady dostatečně obecně známé. Zmiňuji se o nich proto, že úzce souvisí s jednou velmi vážnou otázkou procesu automatizace informačního systému.

Jedním z výrazných požadavků automatizace, vyvolaným především možnostmi automatizační techniky, je požadavek maximálně využít těchto možností

k centralizaci sběru, třídění, zpracování, ukládání a k organizovanému centralizovanému výdeji informací zájemcům.

Tyto velké možnosti nezůstaly přirozeně bez vlivu ani na současné představy o jejich využití v rámci budování AISI. Mám na mysli tu představu, že kupř. na úrovni MNO bude vytvořen takový automatizovaný systém informací, v němž všechny na MNO přicházející informace budou centrálně sbírány, tříděny, zpracovány a ukládány a že z tohoto jediného centra budou všechny potřebné informace jednotlivým složkám podle jejich požadavků a potřeb rozdělovány.

Takové představy nejsou ojedinělé a rozhodně jim nelze upřít teoretickou zdůvodněnost. Není sporu o tom, že vlastnosti, jak pro přenos dat, tak pro jejich hromadné zpracování jsou a budou schopny tuto práci rychle a kvalitně dělat. Je zcela reálné uvažovat i o tom, že takový systém by bylo možné vybudovat v příštím desetiletí.

Přesto mám o reálnosti takové představy určité pochybnosti. Tyto pochybnosti nejsou diktovány jen názorem, že **samotné možnosti automatizační techniky nemohou samy o sobě určovat stupeň centralizace v systému vojenských informací**, ale i pochybnosti o tom, zda v podmínkách ozbrojených sil a zejména v polních podmínkách velení by takový, důsledně centralizovaný systém byl účelný a efektivní.

To je především teoretická otázka diskusního charakteru, na kterou, myslím, dnes ještě není uspokojivá odpověď, protože by nebyla dostatečně teoreticky zdůvodněna. Je sice pravda, že takto centralizované informační systémy se plně osvědčují v celé řadě výrobních a distribučních procesů ve světě i u nás — to ale není ještě dostatečným důkazem pro jeho efektivnost v procesu velení vojskům, které má své odlišnosti nejen v míru, ale zejména v polních podmínkách.

Plně zdůvodnit oprávněnost uvedených pochybností by přirozeně vyžadovalo daleko hlubší teoretický rozbor, jehož předmětem by byly jiné otázky, než ty, které sledujeme v tomto článku.

Na tuto otázku bychom měli však znát zdůvodněnou odpověď dříve, než si určíme cílový model, ke kterému budeme zaměřovat všechna postupná dílčí opatření. Takový teoretický rozbor reálnosti a efektivnosti komplexní centralizace toku informací pro potřeby velení na vyšších stupních, zatím proveden nebyl. Názory pro i proti se zatím mohou opírat jen o různé představy a tvrzení, která mohou, ale také nemusí být správná. Přitom se ale jedná o jednu ze zásadních otázek, jak vlastně by měl vypadat ten perspektivní systém informací, který chceme postupně vybudovat.

V tomto článku nechci tento problém řešit, ale rozebrat především některé metodické otázky přístupu k postupné přestavbě informačního systému. Chtěl jsem tedy poukázat jen na to, že z hlediska metodiky je nezbytné si nejprve teoreticky a naprosto objektivně ujasnit konkrétní podmínky systému vojenských informací, účelnosti a efektivnosti jednotlivých možných variant jeho řešení a teprve na základě takto vědecky zdůvodněných závěrů si vytvořit potřebnou koncepci a určit metodu její realizace.

Nepochybuji o tom, že i při **stanovení koncepce pro přestavbu informačního systému pro potřeby velení musí při stanovení základních kritérií sehrát určující roli teorie vojenského umění.** Obávám se, že teorie vojenského umění tuto roli v dosavadním procesu ujasňování tohoto problému dostatečně nesehrála.

Je kupř. třeba se v souvislosti s určováním míry centralizace při zpracování

informací zabývat otázkou, do jaké míry je představa tuhé centralizace ve vojenském informačním systému všude slučitelná s těmi objektivními tendencemi, které si postupně vynucují řízení ozbrojených sil cestou obsahově vyhraněných a účelových podsystémů.

Nejde jen o problém podsystémů. Taková centralizace v informačním vojenském systému bude účelná a efektivní v celé řadě činností velení, zejména na vyšších stupních. Nesouhlasím jen s absolutizací platnosti této teze do všech činností velení. Takové představy jsou zatím, a zejména ve vztahu ke konkrétním podmínkám dohledných etap rozvoje velení, nadsazené a nedoceňují reálnou funkci lidského činitele v procesu informování. **Vývoj celého vojenství musí respektovat danou společenskou realitu, která i ozbrojeným silám, jako své účelové organizaci, určuje cíle a možnosti jejich programu.** Mám na mysli nezbytný harmonický soulad společenských a technických faktorů vývoje ozbrojených sil. Pokud se týká informačního procesu, jako neoddelitelné součásti procesu velení, se domnívám, že ještě dlouhou dobu nebudou velitelé a příslušníci štábů jenom na konci automatizovaných procesů informování, ale že budou jako jeho tvůrčí prvky zařazeni na mnoha různých místech průběhu tohoto procesu.

Kromě toho musíme ve vývoji informačního procesu očekávat narůstající vlivy i dalších faktorů. Bude to kupř. jistě i vliv automatizace zbraňových systémů, zejména kupř. v letectvu, protivzdušné obraně, ve zpravodajství atd. S technickým rozvojem zbraňových systémů bude narůstat význam a vliv jejich prolínání a vrůstání do vlastního procesu velení, a to podle mého názoru povede k narůstajícímu zdůrazňování relativní samostatnosti jednotlivých podsystémů velení. Můžeme tedy právem očekávat, že zatímco některých činností velení, v závislosti na jejich podmínkách, obsahu a významu, se centralizace v informačním systému bude plně osvědčovat, mohla by se u jiných činností projevit jako nežádoucí narušení jednoty informačního a rozhodovacího procesu a vzdor svým technickým přednostem a možnostem jako neefektivní. Úroveň centralizace toku informací bude u jednotlivých činností velení značně rozdílná a každá ze základních a rozhodujících činností velení klade jiné požadavky.

Definitivní odpověď na otázku, zda tomu tak je, nebo není, může dát jen důkladný teoretický rozbor tohoto problému a ověření jeho závěrů v praxi velení. A právě proto, že takový rozbor zatím nemáme, nepokládám tvrzení a převládající přesvědčení o efektivnosti komplexní centralizace toku informací na úrovni MNO za dostatečně zdůvodněné a průkazné. Musíme si uvědomit, že jde o velmi vážnou otázku a že se jedná o stanovení jednoho ze základních kritérií pro tvorbu modelu perspektivního informačního systému. Tady rozhodně nevystačíme jen s úvahou o možnostech technických parametrů samočinných počítačů, ale tady musí sehrát svou určující roli teorie vojenského umění, která za pomoci ostatních zainteresovaných vědních disciplín, musí uplatnit na tvorbu informačního systému své vojenskovešední požadavky. Jde tedy především o to, aby technické možnosti strojového zpracování informací byly na jedné straně plně využity, ale aby na druhé straně nebyly jediným určujícím kritériem pro tvorbu informačního systému. Je velmi pravděpodobné, že v některých konkrétních případech bude v zájmu praktické efektivnosti velení nutné podříditi principy tvorby informačního systému jeho vojenské účelovosti i za cenu, že nebude třeba plně využito všech technických parametrů a možností nasazené automatizační techniky.

To v žádném případě zatím nemůžeme vyloučit.

V každém případě musíme však počítat s tím, že i bez ohledu na to, k jakým závěrům dojde studium otázek účelné míry centralizace toku informací na jednotlivých stupních a v jednotlivých činnostech velení, bude v jednotlivých činnostech velení ještě po dlouhou dobu úroveň automatizace i centralizace informačního toku velmi rozdílná. Z toho vyplývá požadavek volby účelné metodiky tvorby informačního systému.

Chápeme-li rozvoj velení komplexně a jako dlouhodobý, vlivům nových poznatků neustále otevřený proces, pak jeho hlavním problémem je neustálé ujasňování a upřesňování cílového modelu a harmonické sladování obsahu krátkodobých opatření, realizovaných v jeho jednotlivých etapách, s dlouhodobým výhledem. Každý dlouhodobý výhled se realizuje postupně splněním cílů jednotlivých etap realizace a je tedy důležité, aby v každé etapě byla prakticky realizována ta opatření, pro která dozrály reálně vytvořené podmínky. Tedy i v procesu tvorby informačního systému musí sehrát svou roli všechny základní prvky velení, tedy lidé, struktury, prostředky a metody práce ve vzájemných závislostech a návaznostech.

Proto je nezbytné, aby celý proces přestavby informačního systému byl z hlediska metodiky a z hlediska hlavních cílů centrálně řízen. To je kupř. v současné situaci zdůvodněno i potřebou účelného využívání omezených vědeckovýzkumných a projekčních kapacit a jejich soustřeďování na hlavní problémy. Jsem ale toho názoru, že je třeba ujasnit to, co má být při tomto procesu centrálně řízeno.

Různorodost a složitost obsahu velení na úrovni MNO, jeho diferencovanost do jednotlivých oblastí a především koncepční poslání těchto oblastí už samo naznačuje, že rozhodujícím centrem obsahové přestavby systému informací musí být ty jednotlivé složky MNO, které jsou řídicími, odbornými orgány jednotlivých oblastí velení. Je ovšem třeba, aby všechny tyto složky pracovaly podle jednotných základních metodických principů. Na druhé straně jim ale musí společná metodika ponechávat dostatek prostoru pro tvůrčí respektování zvláštností a odlišností každé z nich.

Jistěže společným metodickým základem práce všech musí být analýza současného stavu informačního toku uvnitř každé složky. Tato analýza se ale nemůže omezovat jenom na kvantitativní údaje o informacích, ale musí se opírat především o jejich obsahovou stránku. Z minulosti známe řadu dílčích kvantitativních údajů o tom, kolik, kam a jakých informací přichází, kolik jich z té které složky nebo z MNO jako celku odchází, kolik papíru se na to spotřebuje, kolik to stojí, atd. Ale na základě těchto statistických údajů nemohl dosud nikdo udělat zdůvodněný a potřebný závěr o tom, zda je to mnoho nebo málo. To nebylo možné prostě z toho důvodu, že nám **zatím chybí objektivní kritéria skutečné potřeby informací na té které složce**. A podle mého názoru je právě tato otázka pro účelné uspořádání informačního toku zásadní.

Jde tedy především o to, **zjistit, kolik a jakých informací ta či ona složka nezbytně potřebuje k tomu, aby mohla úspěšně vykonávat ty činnosti velení, které jsou jí určeny vymezenou působností**. Jinými slovy je především třeba uvést do vzájemného souladu rozsah informačního procesu s rozsahem procesu rozhodovacího. Tato zásada může připadat jako samozřejmá a v dosavadní praxi zabezpečená. Ve skutečnosti se ale víc řídíme takovými tezemi, jako že „čím více informací, tím lépe“, nebo že „informací nebude nikdy dost“. To jsou sice obecné pravdy, ale v žádném případě to nejsou kritéria, podle kterých by bylo

možné konkrétně a účelně přebudovávat informační systém na jednotlivých složkách.

Proto považují úkol, ujasnit si objektivní potřebu informací pro rozhodovací proces za prvořadý a základní. Jeho splnění není tak snadné, jak se může zdát, ale také není to tak obtížné. K tomu ale sotva budou postačovat závěry analýz z metod práce v uplynulém roce na složkách MNO, protože tyto analýzy se touto otázkou jen málo zabývaly. Vyžaduje to především dokonalou znalost a správné chápání úlohy a místa složky v rámci organismu MNO, konkrétní znalost obsahu práce složky a jeho vazeb. V podstatě jde o to, vypracovat si seznam základních činností složky, tyto činnosti si stručně popsat z hlediska účelu a charakterizovat z hlediska obsahu a požadavků na informace. Přitom bude nejobtížnější dosáhnout naprosté konkrétnosti, pravdivosti, přesnosti a jasnosti formulací všech dílčích činností, zbavit je namnoze dosavadní obecnosti, častého nadsazování a i resortního subjektivismu.

Abyste bylo pak možné postupně, nejprve v rámci složky a pak v rámci celého MNO, abstrahovat obsah činností od nerozhodujících detailů a informace účelně obsahově integrovat, musí tento popis činností jít **cestou zdola nahoru** — tedy postupně od nejnižších prvků struktury složek, skupin, oddělení, přes jednotlivé správy, postupně až k vrcholným orgánům velení.

Pak teprve je možné si jednotlivé činnosti srovnat podle pořadí jejich naléhavosti, tedy významu pro funkci daného prvku vcelku, stručně si ocharakterizovat jejich vzájemné závislosti a návaznosti uvnitř složky i mimo ni a přistoupit k vlastní analýze potřeby informací pro každou jednotlivou činnost.

Výsledkem této analýzy by měly být pro každou základní činnost především odpovědi na otázky:

- jaké informace jsou k její účelné realizaci nezbytné,
- od koho, jak často, s jakým obsahem, v jaké formě, atd.
- s jakým cílem a jakým způsobem by měla být ta která informace zpracovávána,
- které informace (soubory) slouží jen vnitřní potřebě složky, které na složce končí, které slouží jako podklad k informaci, nebo návrhy vyššímu orgánu, nebo součinnostním složkám a jaký by proto měly mít na výstupu ze složky obsah, podrobnost, periodicitu atd.

Teprve takto vypracovaný přehled potřeby informací, ujasněný z hlediska obsahu, forem i ve vzájemných vazbách, může složce sloužit jako podklad k vypracování představy, jak by měl vnitřní její systém informací vypadat, aby byl zdůvodněný a účelný a aby odpovídal těm požadavkům, které pro ni vyplývají ze stanovené úlohy a místa v rámci celé struktury.

Takto vypracovaný model je pak nezbytné porovnat se současným stavem s tím cílem, aby bylo možné určit, jaká konkrétní opatření vyžaduje vzájemné sladění současného stavu se stavem objektivně potřebným. Teprve pak, po přihlédnutí k reálným možnostem a podmínkám cíle, je možné stanovit ta opatření, která je možné realizovat ihned, a ta, k jejichž realizaci je třeba nejdříve připravit nezbytné podmínky a určit si etapovitost jejich přípravy.

Porovnání současného stavu s požadavky vypracovaného modelu informačního systému na složce by mělo dát vyčerpávající odpověď na tyto otázky:

- které objektivně nezbytné informace pro svou funkci má nebo nemá složka dosavadním systémem zabezpečeny, v jaké míře, jaké doplnění informací to vyžaduje se všemi základními obsahovými, kvantitativními i kvalitativními aspekty,

- které ze stávajících informací složka nepotřebuje vůbec, nebo jen zčásti a jaká obsahová a formální opatření přijmout,
- které informace by bylo možné sloučit nejprve v rámci složky, pak i ve vyšším rámci tak, aby jedna informace o určitém jevu sloužila všem zájemcům o tento jev a jaká konkrétní opatření to vyžaduje.

Takto do hloubky a ze všech hledisek analyzovaný stav objektivní potřeby informací a názor na uspořádání jejich systému v rámci složky může být výchozím podkladem pro zámysl automatizace informačního systému složky, podle jejích specifických podmínek. Domnívám se, že jen touto cestou můžeme získat zdůvodněný názor na možnosti účelné integrace, automatizace a centralizace zpracování informací v rámci celého MNO. Jen tak je možné zabezpečit to, že základním kritériem přestavby informačního systému bude jeho praktická efektivnost, měřená požadavky specifických podmínek jednotlivých oblastí velení. Tyto podmínky budou jistě rozdílné v míru a za války. Ale pokládáme-li kritéria polních podmínek velení za rozhodující ve všech jeho činnostech, pak tím důležitější je to v procesu informací. A právě proto jsem toho názoru, že bez dostatečného teoretického zdůvodnění, bez respektování určujících vojenských požadavků na velení, které se musí uplatnit především v podsystemech k tomu vytvořených, by nemuselo být správné přistoupit od daného počátku jednoznačně k postupné realizaci sebelákavějších představ o systému informací.

Teprve takto, v rámci jednotlivých podsystémů analyzovaný a ujasněný model informačního systému, respektující jejich objektivní požadavky, vyplývající z jejich specifík, může být podkladem k vypracování souhrnného, uceleného zámyslu informačního systému v rámci celého MNO, k určení stupně integrace a centralizace zpracování informací v jednotlivých oblastech jeho činnosti, ke stanovení pořadí naléhavosti procesu jeho automatizace na bázi konkrétních znalostí předpokládaného vývoje přípravy lidí, technické základny velení, organizačních struktur atd.

Celý problém jsem záměrně poněkud zjednodušil s tím cílem, aby vynikly lépe ty hlavní metodické zásady, které jsem měl na mysli. Jsem si vědom toho, že současná realita je složitější zejména o to, že na řadě složek MNO již delší dobu probíhá proces mechanizace a automatizace nejrůznějších činností. Řada v praxi už realizovaných nejrůznějších činností informačního systému byla více či méně připravována v souladu s vyřčenými zásadami a je zcela samozřejmé, že toto stávající projekční dílo nelze „hodit přes palubu“, ale že je nutné je dále rozvíjet a maximálně využívat. To ovšem nic nemění na faktu, že takový základní a objektivní rozbor potřeby informací je třeba provést (pokud se již nestalo) a podle jeho výsledků postupně upravovat stávající a připravovat další projekční dílo. Domnívám se, že nejdůležitější přitom bude dopracovat namnoze chybějící, vojenskoveštní výchozí stanoviska a požadavky.

Nelze zastírat ten fakt, že navrhovaný postup řešení přestavby informačního systému je pracný a že představuje značné zatížení složek MNO, zejména v podmínkách současného režimu práce a určité napjatosti pracovních plánů. Proto v žádném případě nelze považovat tento úkol za krátkodobý. Musíme brát v úvahu ten fakt, že celý proces vývoje — a to nejen proces velení — se dostal v současné době do určité krize. Na jedné straně požadavky vědeckotechnické

revoluce, či skroměji řečeno naše poznání nezbytnosti respektovat a využít plně nových poznatků vědy a techniky, staví před nás najednou velké možnosti nových složitých úkolů.

Sama praxe naléhavě vyžaduje jejich co nejrychlejší řešení, zatímco naše kapacity a reálné možnosti na jejich řešení zatím nestačí. To nás vede k tomu, že v dobré snaze vyhovět potřebám praxe se pokoušíme řešit všechno najednou, dohonit v krátké době všechno to, co po dlouhou dobu bylo i zanedbáváno — a to přirozeně není možné a často to svádí k ukvapeným a nedostatečně všestranně teoreticky připraveným a zdůvodněným závěrům a řešením.

Proto je v současné době tak důležité najít v té spoustě problémů hlavní články, soustředit na ně úsilí a řešit je v souladu s jejich pořadím naléhavosti a reálných možností. Posuzováno z tohoto hlediska, patří řešení problému informačního systému, a zejména na úrovni nejvyšších, koncepčních orgánů velení, k těm problémům, které je objektivně třeba řešit prvořadě.

Na druhé straně je ale třeba si uvědomit, že žádný ze současných problémů, a tedy ani problém přestavby informačního systému, nezačínáme řešit „na zelené louce“. Určitý systém informací dnes prakticky existuje, a to již dlouho. Ne všechno v tomto systému je špatné a ne všechno vyžaduje nové řešení. Celá řada zásadních otázek, zejména k hodnocení současného stavu a k vytvoření perspektivního modelu, je podložena dlouholetými praktickými zkušenostmi odborných složek. Na řadě složek proces určité analýzy současného stavu už proběhl, nebo probíhá v rámci mechanizace a automatizace dílčích procesů, nebo i při tvorbě představ o celkovém systému v rámci oblasti činnosti.

Proto potřebné analýzy z hlediska objektivních potřeb informací nebudou na řadě složek ani tak pracné, jak se může na první pohled zdát. Namnoze půjde jen o to, věnovat potřebný čas a péči utřídění a účelovému uspořádání stávajících znalostí. Ovšem tento čas a práci je nezbytné úkolu věnovat — a čím dříve to uděláme, tím lépe pro kvalitu velení.

INOVACE A EFEKTY

ve vývojových procesech vojсковých organismů

Výklad problematiky stavím na konfrontaci změn ve vojenské technice, organizaci, kvalifikaci lidí atd. s efekty, které tyto změny přinášejí. Jednotlivá změna (např. dokonalejší typ vojenské techniky) nemůže mít konstantní efekt. Tento efekt je závislý na všech souvisejících elementárních změnách, které mají vazby s dokonalejším typem a tvoří celý komplex změn, do nichž se nový typ dostává. Nekomplexnost změn, které na vstupující změnu váží, může mít za následek exten-

zivní růst organismu a někdy i záporný efekt. Přejít k progresivnímu rozvoji nezávisí tedy jen na výměně vojenské techniky, ale především na uskutečnění celého komplexu změn s ní souvisejících, a to v žádoucím čase.

V tomto úvodním studijním materiálu uvádím aplikace dosavadních poznatků inovační teorie a zhodnocení jejího praktického významu k řešení změn ve vývojových procesech vojсковých organismů.

VÝVOJOVÉ PROCESY VOJSKOVÝCH ORGANISMŮ

Zabezpečení žádoucí efektivity nové vojenské techniky ve vnitřní struktuře vojсковých organismů dosud vážně bránilo nekomplexní pojetí rozvoje vojсковých organismů ve vzájemné závislosti s působením procesu technického rozvoje. Dřívější praxe, opírající se o to, že proces technického rozvoje končí zavedením předmětu do výzbroje armády a do výroby, měla za následek nedostatky jak v bojové a politické přípravě, tak v ztrátách finančních prostředků. Obojí se nepříznivě promítalo i do morálního stavu vojsk.

Jako možné řešení nepříznivého stavu bude komplexní pojetí procesu rozvoje vojсковých organismů ve všech jeho vzájemně působících činitelích, z nichž pro

naše zkoumání možností aplikace inovační teorie lze např. uvést činitele:

- nová vojenská technika
- kvalifikace
- organizace
- taktika,
- politické zabezpečení
- zabezpečení bojové činnosti
- technické zabezpečení
- týlové zabezpečení.

Komplexní pojetí procesu rozvoje vojсковých organismů je nutné současně vidět s časovým průběhem řešení problematiky, a to již z oblasti badatelského výzkumu, až do doby, kdy je realizována další kvalitativní změna vojсковých orga-

nismů cestou přezbrojení. Tento proces je v závislosti na čase stále ovlivňován poznatky vědy a praxe. Průběh procesu je v základních činnostech zobrazen na grafu 1.

Předpokladem progresivních změn vojenských organismů je, že se objeví tzv. **invence**. Je mnoho výkladů pojmu invence. Pro náš cíl zkoumání postačí určení invence jako objevení potenciální možnosti (poznatku, vynálezu), na které má společnost zájem, vzhledem k její užitečnosti pro zvýšení úrovně vojenských organismů. **Invence je tedy vstupním aktem procesu rozvoje vojenských organismů.** Cílem však je aplikace vzniklých invencí, jejich zavedení a praktické uplatnění komplexních změn ve vnitřní struktuře vojenského organismu, zkráceně řečeno **inovací**. Invence přeměněná v inovaci je zásadním zdrojem rozvoje vojenských organismů. Na toku a cykličnosti inovací závisí tempo i trend vývojových procesů vojenských organismů.

Než přejdeme blíže k inovacím, povšimněme si dvou základních činností zobrazených na počátku modelu procesu zobrazeném na grafu 1. Jsou to **mezioborový a oborový systémový výzkum vojenských organismů.**

Co zahrnovat do mezioborových a oborových vojenských organismů? Použijeme-li dosavadních poznatků členění struktury národního hospodářství, bude možná tato aplikace.

Jako nejvyšší celek odpovídající národnímu hospodářství je v otázkách obrany země „obránný systém“. Pro pozemní vojsko, letectvo a PVOS, t.j. a teritorium můžeme použít termín „mezioborové systémy“. Pro druhy vojsk, včetně speciálních vojsk, můžeme použít termín „oborové systémy“.

V uvedených stupních fungují pak systémy, podsystémy a elementy. Jejich rozbor není předmětem mého článku. Vezměme za to, že pro další zkoumání budeme moci využít výsledků výzkumu, který v tomto směru provádějí specializovaná pracoviště. Pro názornost si můžeme např. představit technický systém pozemního vojska, jako jeden z činitelů mezioborového systému. Dále např. technický systém ženijního vojska, jako jeden z činitelů oborového systému vojska. Pak již si na jednotlivých stupních můžeme představit další systémové činitele jako je organizace, taktika, kvalifikace a další, abychom si složením všech činitelů dokázali představit komplexní systémy mezioborové a podle systémové teorie zkoumat komplexní invence příslušných stupňů jako celků.

Při tomto členění se nám bude „akční rádius“ inovací promítat do organizačních stupňů vojenských organismů.

Mezioborový systémový výzkum by se mohl orientovat na tyto možné zdroje poznatků:

- a) uplatnění zásad vojenské doktríny v mezioborovém systému;
 - b) přírodní a technické vědy
 - využití výsledků badatelského výzkumu;
 - ovlivnění aplikovaného výzkumu z hlediska výsledků mezioborového systémového výzkumu;
 - c) vojenské vědy
 - operační umění;
 - aplikace výsledků výzkumu operačního umění v taktice;
 - d) ekonomické vědy
 - aplikace poznatků válečné ekonomiky pro rozvoj mezioborového systému a rozvoj oborů národního hospodářství;
 - aplikace poznatků vojenské ekonomiky;
 - e) sociologie, psychologie, pedagogika
 - aplikace poznatků jednotlivých vědních oborů v mezioborovém systémovém výzkumu a jejich vliv na tvorbu nové techniky;
 - f) výsledky mezinárodní vědeckotechnické spolupráce a využití experimentálních poznatků praxe zkoumaného stupně;
 - g) analýza vojenských, technických a ekonomických informací o odpovídajícím stupni a možnostech rozvoje vojenských organismů nepřítelů.
- Oborový systémový výzkum by se mohl orientovat na tyto možné zdroje poznatků:
- a) výsledky mezioborového systémového výzkumu;
 - b) přírodní a technické vědy
 - využití výsledků aplikovaného výzkumu;
 - usměrňování aplikovaného výzkumu ke konkrétním typům vojenské techniky;
 - c) vojenské vědy
 - taktika v závislosti na rozvoji operačního umění;
 - taktika a její aplikace na bojovou a politickou přípravu;
 - d) ekonomické vědy
 - aplikace vojenské ekonomiky v oborovém systémovém výzkumu;
 - metody hodnocení efektivnosti;

- e) sociologie, psychologie, pedagogika
 - aplikace poznatků vojenské psychiky sociologie skupin a jejich vliv na tvorbu nové techniky,
 - metody a prostředky vyučování a výcviku;
- f) mezinárodní vědeckotechnická spolupráce a experimentální poznatky praxe
 - mezinárodní výměna výsledků poznání,
 - využití výsledků statistického průzkumu, zvláště výkonových, výcvikových, spotřebních norem předcházejících inovací realizovaných ve vojenských organismech,
 - integrace technického zabezpečení;
- g) analýza vojenských, technických a ekonomických informací o odpovídajícím vojenském stupni nepřítele a jeho perspektivních možnostech.

Formulace konkrétního požadavku na nový typ vojenské techniky by pak vycházela ze schválených závěrů oborového systémového výzkumu a orientovala by se na tyto možné zdroje poznatků:

- a) technické vědy
 - parametry pro konstrukci typu vyplývající z aplikovaného výzkumu,
 - závěry mezinárodní vědeckotechnické spolupráce,
 - experimentální poznatky funkce agregátů, uzlů, eventuálně vzorků,
 - analýza statistického průzkumu výkonových, provozních, výcvikových a spotřebních norem, eventuálně poruchovosti předcházejících typů vojenské techniky;
- b) vojenské vědy
 - taktika a její aplikace v technickém zabezpečení;
- c) ekonomické vědy
 - aplikace vojenské ekonomiky pod systémů a elementů v závislosti na technickém zabezpečení;
- d) sociologie a psychologie
 - vojenská sociologie a psychika malých skupin a osobnosti ve vojenském organismu;
- e) lékařské a pedagogické vědy
 - aplikace poznatků lékařských věd o možnostech využití vojáka,
 - metody a prostředky pro vyučování a výcvik jednotlivce a malých skupin;
- f) analýza vojenských, technických a ekonomických informací o odpovídajících typech nepřátelské techniky a možnostech jejich perspektivního řešení.

cích typech nepřátelské techniky a možnostech jejich perspektivního řešení.

Tento systém konkrétních požadavků na novou vojenskou techniku je pouze naznačeným systémem a je nutné počítat se vzájemnými a zpětnými vazbami, které v něm probíhají. Dále je třeba soustavně sledovat a uplatňovat v systémovém výzkumu experimentální poznatky praxe. Všechny naznačené výzkumné práce je nutné trvale srovnávat s možnostmi nepřítele, ekonomiky státu, eventuálně ekonomik států Varšavské smlouvy.

V dalším rozeberu možnosti využití poznatků o řádech inovací a jejich „akčním rádiu“. Výsledky dosavadních teoretických prací dělí inovace do 8 řádů. Obecné poznatky můžeme aplikovat takto:

(0) **za inovaci nultého řádu** (I⁰) považujeme **regenerační změny** (např. technické ošetřování, opravy, čili **obnova kvality**, kvanta a vztahů jednotlivých elementů). Jde o proces regenerační;

(1) **za inovaci prvního řádu** (I¹) považujeme **kvantitativní změny elementů** ve vnitřní struktuře vojenského organismu (všechny kvality technických i lidských faktorů jsou dány a jde jen o jejich „rozšíření“ nebo „ústup“). Jde o proces vnější adaptace ve smyslu plus či mínus v závislosti na rozsahu daného úkolu. Přitom kvantitativní růst počtu elementů a jejich vztahů považujeme za inovaci prvního řádu (I¹) a kvantitativní pokles považujeme za inovaci mínus prvního řádu (I⁻¹). Takto se může vojenský organismus vyvíjet jen po omezenou dobu, než budou využity vývojové procesy vyššího řádu. Proces vnější adaptace považujeme za vývojový proces prvního řádu;

(2) **za inovaci druhého řádu** (I²) považujeme **přeskupení vztahů** mezi elementy ve vnitřní struktuře vojenského organismu. Při tomto vývojovém procesu se vnitřní struktura vojenského organismu přizpůsobuje (adaptuje) vůči potřebám taktiky. Při tomto procesu prosté vnitřní adaptace se nemění kvalita vojenské techniky, kvalifikace a další činitelé. Nastává však přeskupení vztahů mezi nimi, čili reorganizace, která má povahu prostých organizačních změn. Cílem přeskupení je dosáhnout vyšší bojové účinnosti. Přitom jedny elementy mohou „vystoupit“ v důsledku účinnějšího využití elementů druhých. Jde o proces tzv. **prosté vnitřní adaptace** v důsledku uvolnění dřívějších vztahů. Toto uvolnění není samovolné, je závislé na aktivitě tvůrčího subjektu. Tento proces vnitřní adaptace může být i zápornými ino-

vacemi [1-2], pokud přeskupení vede nikoli ke zvýšení, nýbrž ke snížení bojové účinnosti vojenského organismu;

(3) za **inovaci třetího řádu** [13] považujeme **kvalitativní změny**, které se spolu se změnami vnějších vlastností přizpůsobují kvalitám ostatních elementů vojenského organismu. Patří sem např. doplnění vojenské techniky, které umožní rozšíření funkčního použití, nebo účinnou vazbu na jiný typ vojenské techniky a tím zkvalitnění funkce vojenského organismu. Tato inovace může být označena jako **adaptační či změna vnější kvality**, při níž se dosavadní vlastnosti elementů nemění. Při této inovaci může však dojít jak ke zdokonalení, tak k degeneraci až již samotného elementu, nebo vzájemných vztahů elementů;

(4) za **inovaci čtvrtého řádu** [14] považujeme **kvalitativní změnu**, která ve srovnání s původní kvalitou elementu mění jeho jednu nebo několik vlastností z většího počtu vlastností elementu. Tuto inovaci můžeme označit jako **dílní funkční inovaci**. U vojenské techniky můžeme hovořit o **nové variantě**;

(5) za **inovaci pátého řádu** [15] považujeme takovou kvalitativní změnu, která ve srovnání s původní kvalitou měněného elementu **mění všechny jeho vlastnosti, zachovává však původní koncepci**, na níž byl původní element založen. Tuto inovaci můžeme označit za **všestrannou funkční změnu**. U technických elementů můžeme hovořit o **vzniku nové generace**;

(6) za **inovaci šestého řádu** [16] považujeme takovou kvalitativní změnu, která ve srovnání s původním elementem **opouští původní koncepci, zachovává však výchozí princip funkce**. Tuto inovaci můžeme označit jako **koncepční**;

(7) za **inovaci sedmého řádu** [17] považujeme takovou kvalitativní změnu, která ve srovnání s původním elementem **opouští výchozí princip fungování a řeší funkci elementu principiálně nově**. Tuto inovaci můžeme označit jako **principiální, jako převrat**. U technických elementů hovoříme o **vzniku nového rodu**.

Uvedených sedm řádů inovací je navrženo Vysokou školou ekonomickou v Praze po rozsáhlém experimentálním průzkumu praxe. Publikoval je doc. Ing. František Valenta, CSc. Podle dosavadních diskusí s různými specialisty pozemních vojsk je možné uvést, že bez velkých obtíží navržené řády lze rozoznat i u vojenské techniky. K dalšímu prohloubení, specifikaci a zobecnění inovačních řádů v podmínkách armády je třeba rozvinout diskusi. Již po řadu let se projevuje potřeba pracovníků praxe komplexně hodnotit kvalitu

a změny struktury vojenského organismu, především v důsledku působení procesu technického rozvoje.*)

Inovace třetího a vyšších řádů považujeme za **kvalitativní změny elementů**. Vývojový proces vyvolaný kvalitativními změnami elementů, je tím složitější, čím vyšší inovační řád realizujeme. Tento jev spočívá především v tom, že vyvolává a v sobě obsahuje (tak či onak) všechny nižší kvalitativní změny elementů. **Nastává komplexní inovace**, již můžeme přisoudit řád odpovídající nejvyššímu zastoupenému řádu, v kterém vzniká podnět komplexní inovace. Komplexní inovaci si můžeme představit jako řetězec elementárních inovací ve dvou rozměrech, a to: „horizontálním“ (řetězce elementárních inovací stejného řádu) a „vertikálním“ jako řetězce elementárních inovací různých řádů. Z toho vyplývá, že čím vyšší je řád komplexní inovace, tím větší okruh elementů je postižen inovací vyvolanými úplnou absorpcí inovací. Můžeme tedy říci, že podnětné inovace mají různě velký „**akční rádius**“.

Zbývá ještě dodat, že kvalitativní inovace mohou být absorbovány vojenskými organismy nekomplexně v celém „akčním rádiu“. V takovémto případě se nám může objevit, že nebudou inovací progresivními [1⁺], ale regresivními [1⁻]. V praxi se často stává, že inovace jsou absorbovány vojenským organismem postupně s časem pod tlakem nedostatků zjištěných samotnou praxí, a to jak při výcviku, tak při různých cvičeních. Z uvedeného si můžeme snadno představit a v závislosti na výsledcích důkladného zkoumání zhodnotit stupeň efektivnosti.

Stručně shrnuto, lze si tedy v praxi představit, že inovace vyšších řádů vyvolává a v sobě absorbuje inovace nižších řádů. Inovace třetího a vyššího řádu jsou pro svůj obsah momenty vznikání nových kvalit do vojenských organismů. Jsou tedy progresivní stránkou rozvoje vojenských organismů. Inovace různých řádů probíhají v závislosti na čase s různou frekvencí, která se zpomaluje se stoupajícím stupněm řádu. Inovace nultého řádu mohou mít rozmanitou frekvenci. Komplexní inovace nezávisí jen na parametrech technického řešení vstupujícího elementu. K to-

*) V tomto článku nemohu uvést příklad, aby nedošlo ke zkreslení využití inovační teorie a teorie efektů tak, že budeme rozebírat jen inovace v číselní — nové vojenské technice. K tomu totiž vede dosavadní stav, což ukázal průzkum. Při řešení příkladu inovace čtvrtého řádu třeba jen v pěti číselních musíme popsat všech 25 elementárních změn, a to představuje samostatný článek.

Řád inovace	Povaha inovace elementů	Inovace v činitelích						
		vojenská technika	kvalifikace	taktika	organizace	technické zabezpečení	x	y
0	regenerace kvalit	o	o	o	o	o	o	o
1	kvantitativní	o	o	o	o	o	o	o
2	přeskupení vztahů	o	o	o	o	o	o	o
3	adaptační (změna vnější kvality)	o	o	o	o	o	o	o
4	dílčí – funkční (změna varianty)	●	o	o	o	o	o	o
5	úplná funkční (změna generace)							
6	konceptní (změna druhu)							
7	principiální (změna rodu)							

Horizontální a vertikální řetězy inovací

● podnětná inovace

o vyvolaná inovace

mu, aby bylo dosaženo efektů ve vojenském organismu, musí se komplexně měnit i ostatní elementy, jako je např. kvalifikace, organizace, taktika, technické zabezpečení a další. Inovace různých řádů budou mít různý „akční rádius“ a budou

absorbovány různými organizačními stupni jako je četa, rota, prapor, pluk, svazek, svaz či vyšší vojenské organismy. Na tabulce 1 ukazují pro názornost komplexní inovace ve vojenském organismu jen v několika činitelích.

MODEL PLÁNU VELITELSKOORGANIZAČNÍCH OPATŘENÍ K VYTVOŘENÍ PODKLADŮ PRO DOSAŽENÍ KOMPLEXNÍCH INOVACÍ A EFEKTŮ VE VOJSKOVÉM ORGANISMU

Splnění vytyčeného úkolu si namodelujeme pro poslední etapu invencí, tj. etapu vývoje nové vojenské techniky. Model je pro přehlednost sestaven jen z nejjednodušších činností odpovídajících jak potřebám součinnosti tvůrců podkladů pro elementární změny vojenského organismu, tak pro potřeby vyšších orgánů z hlediska integrace změn vojenských organismů, vyplývajících z mezioborového systémového výzkumu. Model plánu velitelскоorganizačních opatření má význam nejen k vytvoření předpokladů pro včasnou absorpci vojenským organismem a dosažení žádoucí efektivity, ale i pro komplexní přípravu všech podkladů žádoucích při prodeji nové vojenské techniky cestou zahraničního obchodu.

Model plánu velitelскоorganizačních opatření k vytvoření podkladů k dosažení komplexní inovace je zobrazen na grafu 2.

Několik poznámek k tomuto grafu:

1. Model vychází z toho, že i když v systémovém výzkumu a vojenském technic-

kém a ekonomickém rozboru byla vyřešena řada principiálních problémů souvisejících s budoucími strukturálními změnami vojenského organismu, lze přistoupit k jeho zpracování až po oponentní řízení technického projektu. To proto, že technický projekt je dokumentem, ve kterém svým způsobem byly zahrnuty již zhmotnělé některé agregáty, uzly a technické elementy. Současně jsou v něm zahrnuty poznatky a parametry získané aplikovaným výzkumem. Mimo to konstruktér obdržel zpracované informace o funkci předcházejících typů v praxi vojsk, kde působili všichni činitelé a víceméně absorbované elementární změny.

2. Na základě zpracovaných plánů velitelскоorganizačních opatření k jednotlivým typům nové vojenské techniky, jakožto elementům vojenského organismu, můžeme zpracovávat integrované plány budování základny pro vyučování a výcvik, s ohledem na komplexní vybavení a efektivní pořízení a využívání.

Takto zpracovávané plány pro všechny nové typy techniky ve vymezeném čase poskytují možnost řešit integraci investiční výstavby vyvolanou inovací na jednotlivých organizačních stupních vojenského organismu. Na základě toho dosahovat efektivní využití stavebních investic.

4. Graf ukazuje nezbytnou nutnost přípravu metodik pro vojenské zkoušky a s tím spojené vytváření podkladů ke komplexní inovaci, která musí být včas absorbována vojenským organismem, aby bylo včas dosaženo efektů.

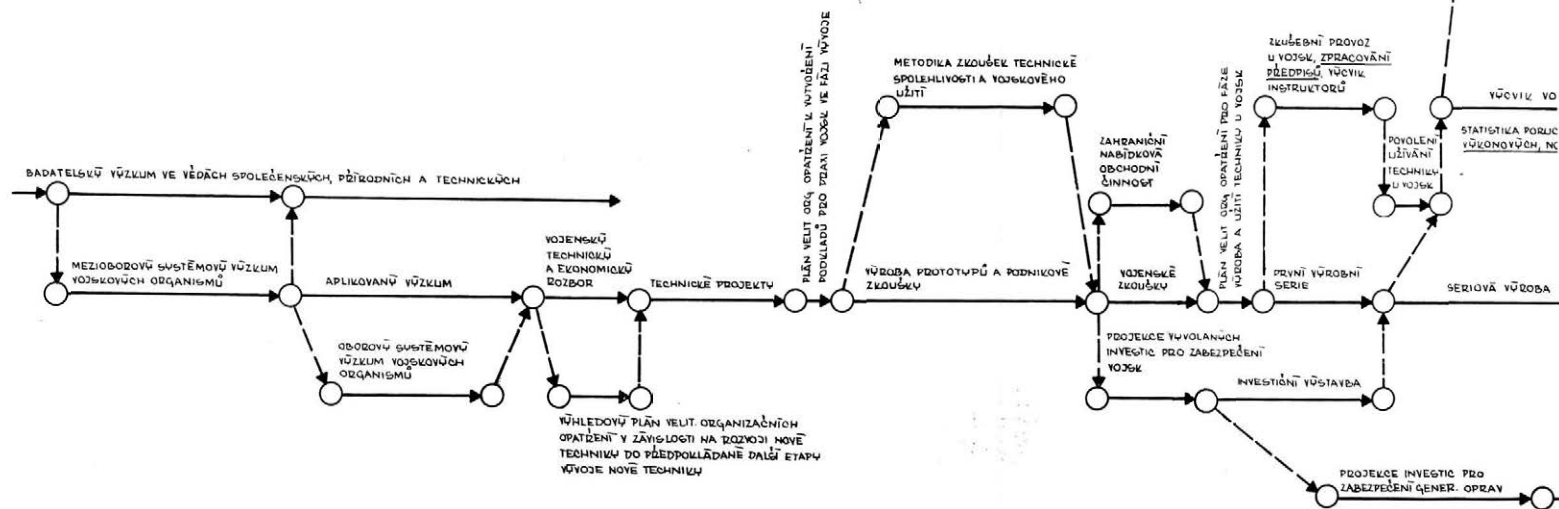
—☆—

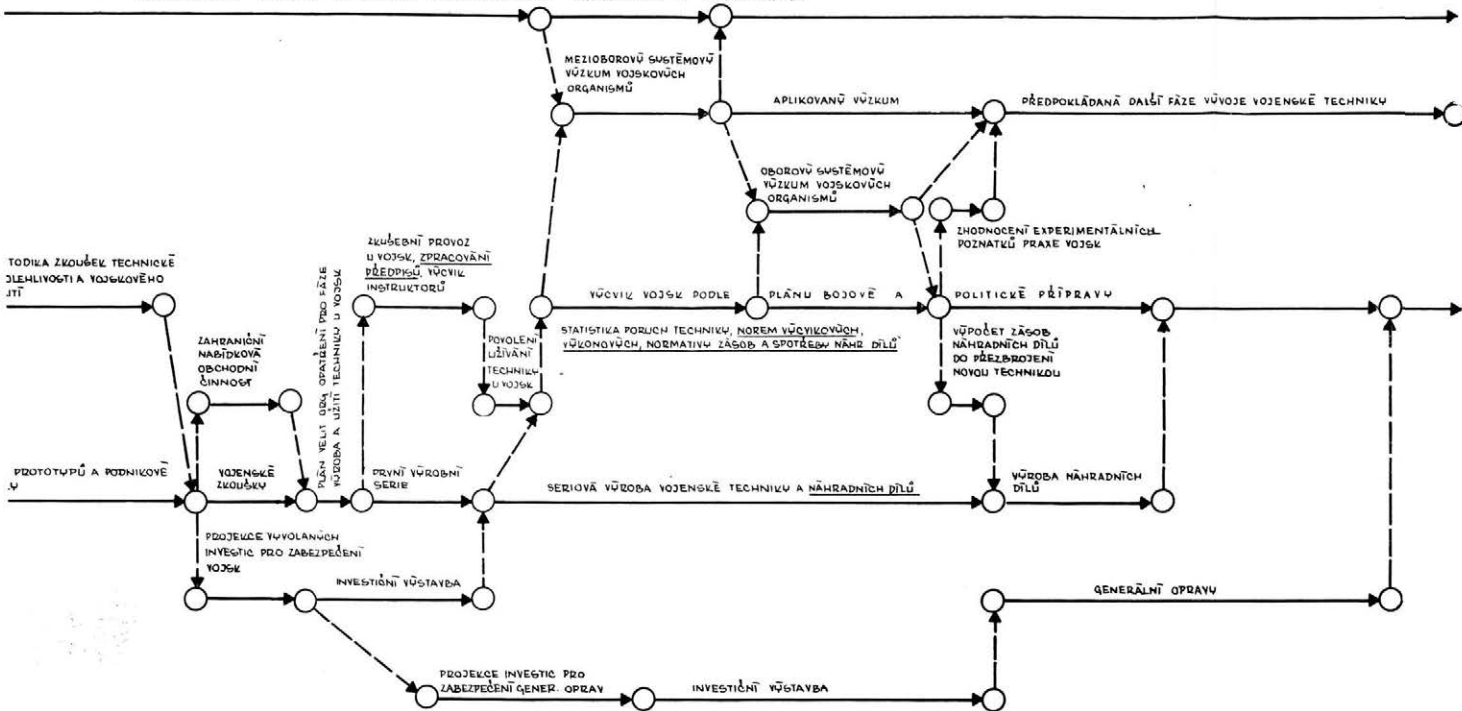
V článku jsem použil mnoha nových termínů. Přestože jsem využil vojenského terminologického slovníku, nelze se v mnoha případech odlišně terminologicky vyjadřovat v podmínkách armády, než se

vyjadřují autoři v soudobých materiálech, zkoumajících danou tematiku. Článek je pouze úvodní částí ke zkoumání a hodnocení efektivnosti a řízení procesů rozvoje vojenských organismů. Strukturální změny vojenských organismů — invence přeměněné v inovace — musí být řízeny a realizovány s cílem dosáhnout vysokých efektů v palbě, průzkumu, manévru a dopravě, PVO vojsk, zabezpečení bojové činnosti, politickovýchovné činnosti, technickém a týlovém zabezpečení. Efektů v uvedených oblastech je však možné dosáhnout jen důslednou komplexní přípravou a absorpcí inovací celým vojenským organismem. K tomu je nutné zkoumat ne co elementy vojenského organismu jsou, ale jak se vyvíjejí. Toto zkoumání souvisí s problémem efektivnosti. Předmětem efektivnosti zkoumání je tedy v podstatě tvůrčí lidská činnost ve vojenských organismech, zhmotnělá v inovacích, které se pak projevují v efektech.

GRAF 1

MODEL ZÁKLADNÍCH ČINNOSTÍ PROCESU TECHNICKÉHO ROZVOJE

Využití matematických metod v řídicích procesech na stupni divize

Příprava a přijetí rozhodnutí k plnění bojového úkolu je jedna z nejdůležitějších činností na všech stupních velení. Dosa-
vadní praxe tvorby rozhodnutí velitele, v němž významnou úlohu mají osobní ná-
vrhy podřízených náčelníků, dávají veli-
teli daného stupně mnoho podkladů a ná-
vrhů k řešení. Skutečnost však ukazuje, že téměř ve všech případech je problém čas, který při podrobných návrzích vzdá-
luje rozhodnutí od skutečností.

Čas a přesnost, to jsou dva rozhodou-
jící faktory ve velení. Jeden z nich nutí
velitele k přesnosti tak, aby úkol opti-
málně odpovídal situaci a možnostem pod-
řízeného, druhý pak k tomu, aby rozhod-
nutí bylo uskutečněno v reálném čase, na
podkladě skutečné, dosud bez podstat-
ných změn platící situace. Je faktem, že
k plnění úkolu podřízeným stačí často mi-
nimum informací — někdy jen pouhá zna-
lost zámyslu nadřízeného — aby v rámci
svého stupně volnosti zvolil nejvhodnější
variantu činnosti.

Dosáhnout vytčeného cíle, tj. splnit
bojový úkol, to závisí z hlediska kyberne-
tiky na mnoha faktorech, z nichž nejdů-
ležitější jsou:

1. existence samotného systému, tj. ří-
dicích i výkonných složek vlastních vojsk,
jejich bojové hodnoty, technického a ma-
teriálního zabezpečení a ostatních rozho-
dujících prvků,

2. prostředí — do kterého obecně po-
čítáme nejen obecně chápáné skutečnosti
jako terén, denní či noční dobu, údobí,
ale i nepřítel s týmiž prvky jako u vlast-
ních jednotek.

Chceme-li hodnotit tyto prvky, mající
vliv na velení, nutně dospíváme opět k fak-
toru času jako jednomu z nejdůležitějších.

K řešení zastávání rozhodnutí co do
času za vývinem situace bylo již hodně
názorů. Ve svém článku chci ukázat na
některé možnosti využití analýzy činnosti
a dílčích poznatků kybernetiky k řešení
této problematiky. Pro názornost volil
jsem k analýze stupeň divize, který mj.
plně odpovídá jedné z existujících složek
dělby práce, což se odráží i v obsahu
plnění úkolů.

Štáb jako celek můžeme považovat za
určitý stupeň řízení, který má odpovída-
jící míru volnosti. Na druhé straně však
je možné považovat jej za samostatný,
částečně uzavřený systém, v němž jed-
notlivé jeho prvky tvoří jednotlivá oddě-
lení, popřípadě vedoucí funkcionáři. Mezi
nimi existuje řada vazeb, z nichž znač-
nou důležitost mají především vazby in-
formační. Významnou úlohu má i vlastní
zpětná vazba, kterou má každý prvek
tohoto systému a která je vyjádřena jak
ustanoveními trvale platných předpisů, tak
i souhrnem znalostí, zkušeností, ale
i schopností jednotlivých oddělení štábu
či uvedených funkcionářů.

I když všechny uvažované vztahy a
vazby bereme jako zcela určité (determi-
nistické), přesně časově omezené, přesto
nemůžeme přehlédnout ani existující zá-
kony, jimž podléhá řízení společenských
systémů (tedy i velení vojskům), a to

1. člověk není totiž nikdy pasivní ob-
jekt řízení, jeho jednání vyvolává vždycky

odchylky, jejichž možné příčiny jsou v tom, že

— řídicí podnět, tj. účelné působení (řízení) nadřízeným, není správně pochopen, nebo

— řízený objekt, tj. úkol plnící útvar či jednotka, není schopen činnosti podle zámyslu řídicího,

2. řízení procesů podléhá plně společenským zákonům.

Rovněž tak je nutné plně docenit i obě existující stránky řízení, technickou a společenskou.

K možné aplikaci některých zásad kybernetiky vyjdeme z předpokladu, že velitel a štáb divize řeší způsob plnění bojového úkolu. Všeobecně je znám charakter práce, jsou i některé prověřené časové normy k dílčím i celkovým úsekům činností, které probíhají zpravidla v těchto fázích:

1. studium směrnic a odborných nařízení nadřízených,

2. příprava a vydání předběžného rozhodnutí (zámyslu řešení),

3. informace a návrhy podřízených a odborných náčelníků,

4. přijetí a vydání rozhodnutí velitele.

Chceme-li podrobně analyzovat uvedenou činnost, popřípadě se pokusit najít možné řešení, jak tu či jinou část zlepšit, zekonomičtět, můžeme k tomu vhodně využít jedné z kybernetických metod zkoumání, do nichž patří:

a) metoda analogie,

b) metoda modelování.

Zatím co společným rysem obou metod je sledovat výměnu informací uvnitř objektu a mezi objektem a prostředím, vyznačuje se metoda analogie tím, že na základě poznatků o struktuře jednoho systému snaží se poznat strukturu druhého. Metoda modelování naopak pomocí zjednodušeného znázornění usiluje o vyjádření prostředků, které umožňují napodobit charakteristické vlastnosti zkoumaného systému. Typickým zvýrazněním této metody je **organizační model**. Jeho možná varianta je uvedena na **obr. 1**. Jednotlivé činnosti (tj. vazby mezi jednotlivými prvky) jsou kromě rozvedení vyjádřeny i matice.

Analýza informačních vztahů

Obecné označení:

E ... informace vstupní

O ... informace výstupní

i ... informace v obecné podobě (součinnost)

n ... informace v podobě návrhu

r ... informace v podobě rozkazu

m ... informace ve věcech materiálně technických

rE₁ směrnice velitele armády, uvádějící úkol divize

rE₂—rE₁₀ odborná nařízení nadřízených složek k zabezpečení úkolu rozhodnutí velitele divize

nE₁ návrh na použití vlastních jaderných zbraní (z hlediska vševojskového)

nE₂ rozbor hlavních cílů nepřítele

nE₃ návrh na použití vlastních JÚ (z hlediska odborného)

nE₄ informace o nepříteli

nE₅ informace o úkolech raketového vojska a dělostřelectva

nE₆ informace o úkolech chemického vojska

nE₇ informace o úkolech ženijního vojska

nE₈ informace o úkolech PL jednotek a PL zabezpečení

nE₉ návrh na zabezpečení spojení

nE₁₀ informace o materiálně technickém a zdravotnickém zabezpečení

nE₁₁ informace o technickém zabezpečení

nE₁₂ návrh náčelníka štábu na řešení bojového úkolu

K₁—K₁₁

iE₁—iE₇ informace o situaci vlastních vševojskových a odborných útvarů a jednotek

mE₁ znalost materiálně technického a zdravotnického zabezpečení

mE₂ znalost technického zabezpečení

iE₈ pokyny oper. oddělení ke zpracování návrhu časové kalkulace (cestou náčelníka štábu)

iE₉ návrh časové kalkulace

iE₁₀ návrh zámyslu

iE₁₁ zámysl velitele

iE₁₂ informace nadřízeného o přijatém rozhodnutí

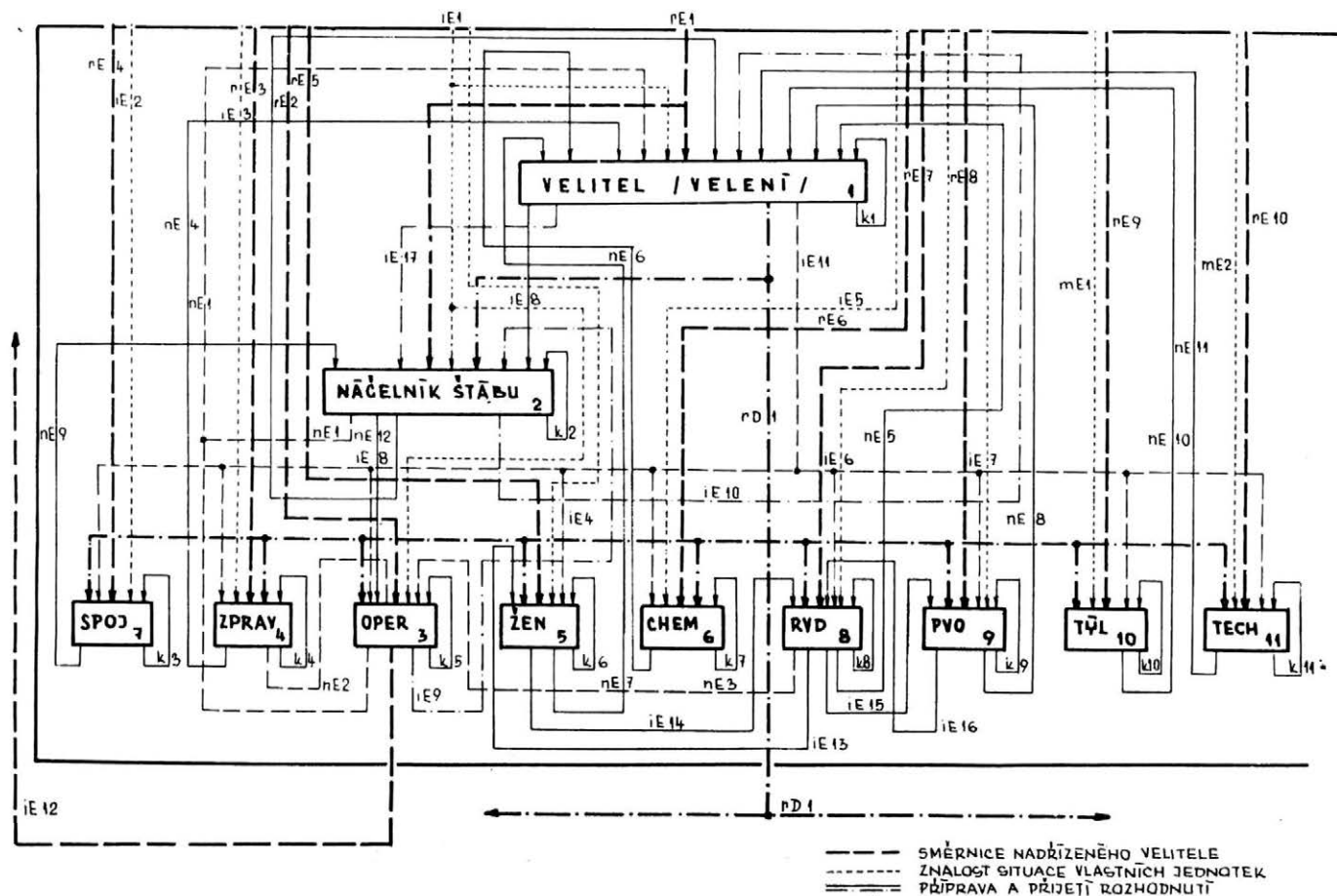
iE₁₄—iE₁₄ součinnost k využití POZ a PTZ

iE₁₅—iE₁₆ součinnost k PL zabezpečení útvarů RVD

iE₁₇ informace náčelníka štábu o zamýšleném řešení úkolu

V organizačním modelu, znázorňujícím integrované velení a štáb divize, jsou za-

ORGANIZAČNÍ MODEL VELENÍ A ŠTÁBU DIVIZE

hrušky prvky, označující jak velitele (v širším slova smyslu „velení“) a náčelníka štábu, tak i jednotlivá hlavní oddělení štábu.

Jak vyplývá z organizačního modelu, skuteční velitel nejméně 6 činností, než vydá své předběžné rozhodnutí. Uvažujeme-li, že průměrná doba do vydání rozhodnutí je zpravidla 80–110 minut a počítáme-li na seznámení se s úkoly, danými nadřízeným a k přijetí předběžného rozhodnutí asi polovinu času (40–50 minut), zbývá na informace a návrhy podřízených a odborných náčelníků a vlastní přípravu velitele stejná doba. Vyhradí-li si velitel na vlastní formulaci rozhodnutí před jeho vydáním dobu 5–10 minut, znamená to, že na informace a návrhy zbývá 30–40 minut.

Organizační schéma obsahuje 8 informací, které jsou veliteli předávány během návrhů podřízených náčelníků, z nichž na každou je možné vymezit v průměru 4 až 5 minut. Tato doba je velmi krátká a při nedostatečném jejím využití může nastat případ, že o hlavní problematice není jednáno. Velké časové ztráty jsou kromě toho na navrhujícího funkcionáře při jeho přecházení na pracoviště velitele.

V čem hledat možné východisko, jak zkrátit na minimum čas, potřebný k informování velitele, při jeho přípravě rozhodnutí?

Jednou z cest je účelné **rozdělení funkcionářů** na ty, kteří navrhují veliteli, a na ty, jejichž závěry přijímá náčelník štábu a souhrnně je pak přednáší veliteli. Tak už např. přednesení informací a návrhů ženijního náčelníka, náčelníka chemické služby a zástupce velitele pro technické věci náčelníku štábu může vytvořit v činnosti velitele divize do přijetí rozhodnutí časovou zálohu 8–10 minut.

Druhý neméně závažný faktor je **snížit redundanci** (tj. nadbytečnost ve vyjadřování, již se při přímém osobním rozhovoru těžko vyhneme). Předpokladem snížení je bezporuchově fungující dispečink, ovládaný z pracoviště velitele a zabezpečující rozhovor mezi velitelem a podřízenými náčelníky. Avšak nejen dispečink jako technický prostředek spojení je s to tuto problematiku beze zbytku vyřešit. Neméně závažnou činností je i předem uskučená nejvhodnější organizace k informování velitele nebo náčelníka štábu o zásadních otázkách, nutných k rozhodnutí. K tomu je nutné sjednotit myšlenkový postup velitele a příslušných náčelníků, stanovit kód k vyžádání jednotlivých odpovědí, které by měly být velmi kusé, možno říci lakonické a které by velitel vyža-

doval v okamžiku, kdy se nad problémem zamýšlí a kdy návrh příslušného náčelníka je pro něho nutný. Kódování informací je vhodné řešit pro jednotlivé náčelníky tak, aby v nejstručnější formě vyjadřovaly závěry a návrhy z celého myšlenkového postupu. Jejich počet však musí být omezen, aby vyhledání příslušného kódu požadované informace nezabíralo veliteli ani tolik času, jako ústně formulovaná otázka.

Příprava informací a návrhů odborných náčelníků by probíhala k takto předem připraveným závěrům, k jejichž promyšlení by měli více času než velitel divize, proto by byly i hlubší. Pokud by pak odpovídaly zámyslu velitele divize, připravujícího se k přijetí rozhodnutí, byly by jen potvrzením správnosti jeho závěrů. Jestliže by se však podstatně lišily nebo byly dokonce protichůdné, měly by být vyřešeny osobním rozhovorem obou funkcionářů, popřípadě by tímto úkolem byl pověřen náčelník štábu.

Pro názornost uvádím kódy a možné závěry několika funkcionářů.

a) Náčelník zpravodajského oddělení:

Kód	Závěr k obsahu
11	kteřé jednotky nepřítel jsou zjištěny nebo můžeme předpokládat v dotyku v pásmu činnosti divize a v jaké hodnotě
12	uskupení nepřátelských prostředků HN, možné jejich cíle a čas úderů
13	kde a v jaké hodnotě jsou rozmístěny bližší zálohy nepřítel
14	uskupení a hodnota dalších záloh nepřítel
15	předpokládaná činnost jednotek v dotyku
16	předpokládaná činnost 2. sledů a záloh (prostory rozvínutí, směr protizteče nebo těžiště obrany, čas uskutečnění)
17	možné objekty vlastních jaderných úderů a nejvhodnější doba uskutečnění
18	návrh činnosti vlastních průzkumných jednotek a prostředků

b) Náčelník oddělení raketového vojska a dělostřelectva:

Kód	Závěr k obsahu
21	hodnotové a časové údaje a možnosti použití vlastních JÚ
22	hlavní (záložní) prostor bojového rozmístění ovr, způsob jeho dosažení, pohotovost k palbě
23	jednotky a opatření k zabezpečení činnosti ovr
24	uskupení útvarů a jednotek dělostřelectva
25	návrh úkolů dělostřelectva
26	složení a úkoly PTZ
27	časové lhůty ke splnění hlavních úkolů raketového vojska a dělostřelectva

c) Náčelník chemické služby:

Kód	Závěr k obsahu
31	nebezpečné prostory z hlediska možnosti napadení prostředky HN
32	který útvar (s ohledem na bod 31) je nejvíce ohrožen
33	vliv povětrnostní a místní situace na použití vlastních i nepřátelských prostředků hromadného ničení
34	organizace radiačního a chemického průzkumu (síly a prostředky, součinnost s teritoriální hláskou službou)
35	likvidace následků v případě napadení prostředky HN

Uvedené závěry z hlediska vševojskového nejsou jistě řešením konečným a podle charakteru bojové činnosti i dosavadních zvyklostí mohou být různě upraveny. Souběžně s probíhající činností informací a návrhů velitelů a náčelníků štábu je možné řešit i nutné otázky součinnosti, předkládat potřebné, formálně rovněž předem zpracované propočty a poměry v grafech, tabulkách apod., na jejichž zpracování se podílejí jednotlivé složky

štábu a které mohou v závěru přispět veliteli nebo náčelníku štábu při přijetí rozhodnutí.

Jak je na uvedeném příkladu velení a štábu divize jako relativně izolovaném systému zřejmé, umožňuje kybernetická metoda modelování uvažovat o existujících vztazích a vazbách nejen co do obsahu, ale při využití některých z plánovacích metod PERT nebo CPM i co do času.

Neméně významná možnost, kterou nám dává kybernetické modelování, je integrace a desintegrace modelovaného systému, agregace či desagregace existujících vazeb.

Integrace spočívá totiž v možnosti redukovat existující prvky uvnitř daného systému nebo systémů mezi sebou navzájem, naopak **desintegrace** umožňuje tyto prvky či systémy v potřebné míře rozšiřovat. Rovněž tak existující vazby je možné **agregovat**, tj. slučovat v jejich menší počet, popřípadě **desagregovat**, tj. jejich počet rozšiřovat. Agregace či desagregace se týká jak vstupů, tak i výstupů daného systému. K názornějšímu pochopení obou pojmů viz **obr. 2**.

Praktické využití možnosti desintegrace a desagregace vstupů i výstupů je aplikováno na činnost oddělení raketového vojska a dělostřelectva. Stejně tak je možné dokazovat je na činnostech kteréhokoliv oddělení štábu divize. Toto oddělení jsem však zvolil záměrně proto, aby s ohledem na nastalé změny v jeho struktuře bylo možné ukázat i možnosti kybernetického modelování.

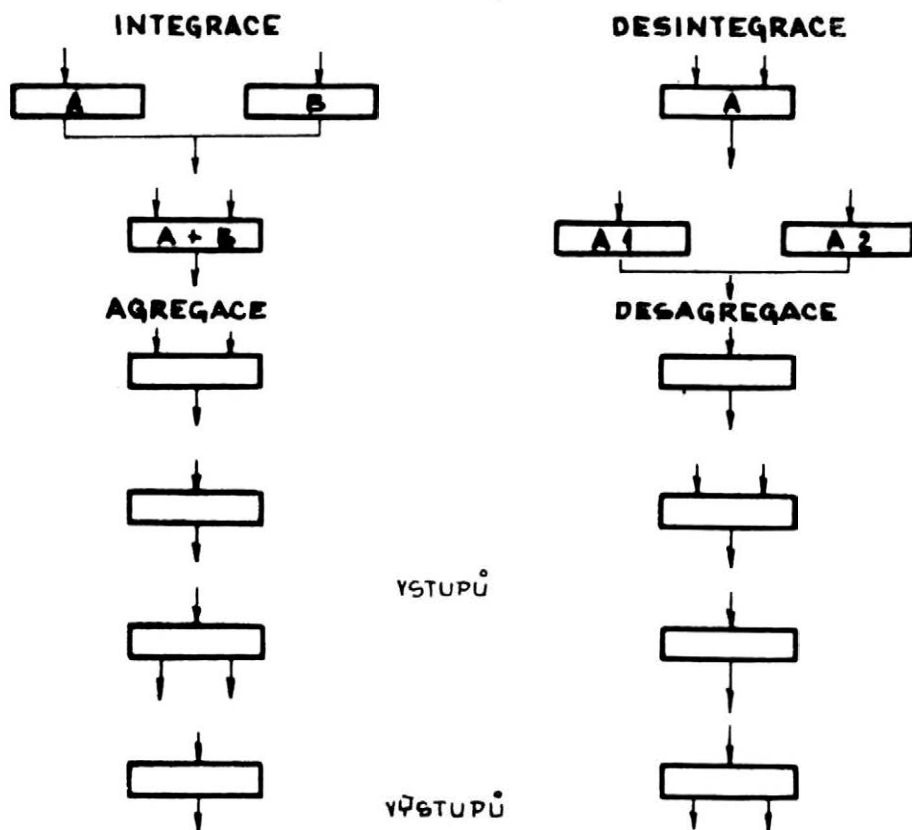
Jak je zřejmé z **obr. 3**, jsou do oddělení RVD divize, chápaného jako prvek či podsystém celého štábu, tyto informační vstupy a výstupy:

Vstupy

- iE₆ . . . informace o situaci vlastních jednotek
- rE₈ . . . odborná nařízení velitele RVD A (totožné s iE₁₁, tj. zámyslem velitele divize o způsobu plnění úkolů)
- iE₁₆ . . . znalost způsobu PL zabezpečení bojové činnosti RVD
- rO₁ . . . rozhodnutí velitele divize

Výstupy

- nE₃ . . . návrh na použití vlastních jaderných prostředků
- nE₅ . . . informace o úkolech RVD veliteli divize
- iK₁₃ . . . součinnost k činnosti PTZ a FOZ
- iK₁₅ . . . součinnost k PL zabezpečení ovr

U obou faktorů nemůžeme započínat ani na vlastní zpětnou vazbu (k_3), působící jak na vstupu, tak na výstupu.

Racionalizace informačního systému a její konkrétní obsah jsou v současné době teoreticky zvládnuty, i když možnosti převedení zpracování mnoha informací na samočinné počítače nejsou chápány jednoznačně. Právě tato transformace bude čím dál tím více záležitostí odborníků, matematiků - projektantů a nebude se tak hluboce týkat velitelů a příslušníků štábů.

Chtěl bych na uvedeném příkladu rozvést možný způsob přípravy podkladů pro tuto činnost, v němž hlavní úlohu budou mít ve všech případech velitelé či pracovníci štábů, ve zpracovatelské mluvě označovaní jako metodici-analytici. Vždyť kdo lépe a konkrétněji může znát nejen obsah, ale především smysl práce nejen

oddělení RVD jako celku, ale i všech jeho jednotlivců, než právě oni sami? A právě pochopení principu k počátečnímu rozpracování celé problematiky je jedním z prvních úkolů, má-li být racionalizace informační soustavy proklamována, ale především realizována.

Kybernetika nám kromě uvedené metody umožňuje ještě řešit daný systém a jeho vazby, a to jak zjednodušováním, tak i další strukturou. Vyděme proto z procesu desintegrace a desagregace, osvětlených na obr. 2.

Oddělení RVD divize v rámci štábu, chápaném jako samostatný, relativně izolovaný systém, je jedním z jeho prvků. Avšak stejně tak můžeme toto oddělení chápat jako samostatný systém nižšího stupně a zabývat se strukturou jeho činnosti podrobněji. Vzhledem k tomu, že

v nedávné době došlo ke změnám ve struktuře, pokusím se rozvést existující tok informací tak, jak odpovídá skutečnosti. Nelze totiž docenit, že náplň pravomoci, tj. nejen práva, ale i mocí, jak daný úkol řešit a z toho vyplývající i stupeň odpovědnosti, nejsou v obou případech totožné a že změna funkcionáře z náčelníka štábu RVD na staršího operačního důstojníka není bezvýznamná. K tomu jako vážný faktor přistupují i nutné změny v dělbě práce, kdy nemůžeme delegovat úkoly, aniž by byla alespoň částečně delegována pravomoc. Neměnnou zásadou zůstává, že matematicky vyjádřeno

organizace + řízení = 1

Z toho vyplývá, že změna organizace nutně s sebou přináší i změnu v řízení, aby celkový výsledek zůstal zachován.

Ale nyní již k praktické aplikaci. Na oddělení RVD divize je řada příslušníků, kteří se v té či oné míře zabývají řízením, tj. příjmem, zpracováním a vydáváním řídicích informací, tj. bojových rozkazů a nařízení podřízeným velitelům a štábům. K částečnému zjednodušení neuvážujeme vědomé vztahy a z nich vyplývající činnosti, spojené s řízením služby RVD jako nedílné složky tohoto oddělení. Uvažujeme plně v matici k obr. 1, vyjádřené vstupy a výstupy a konkretizujeme je na činnost jednotlivců.

Obr. 3a zachycuje tok informací v době existence organizačního systému, v němž jedním z prvků byl i náčelník štábu, obr. 3b zachycuje tok informací za současného stavu.

K plnému pochopení celé problematiky jsou kromě analýzy činnosti připojeny i matice vazeb pro oba případy. Rovněž zde je nutné zdůraznit, že nejsou uváděny informace všechny, ale jen hlavní z nich. Označení vazeb je ponecháno stejné jako v analýze činnosti k obr. 1, a to:

- iE₁ doklad o hlavních cílech nepřítel
- iE₂ návrh na využití vlastních JÜ
- nE₃ návrh náč. odd. RVD veliteli divize na použití vlastních JÜ
- iE₃ pokyny ke zpracování podkladů pro oper. odd. k vyjádření poměru sil
- iE₄ pokyny k součinnosti PTZ a POZ, popřípadě k možným zvláštnostem při vyvádění útvarů a jednotek RVD
- iE₁₃ součinnost k otázkám PL zabezpečení bojové činnosti
- iE₅ pokyny k řešení otázek vlastního průzkumu
- iE₆ pokyny k řešení otázek spojení

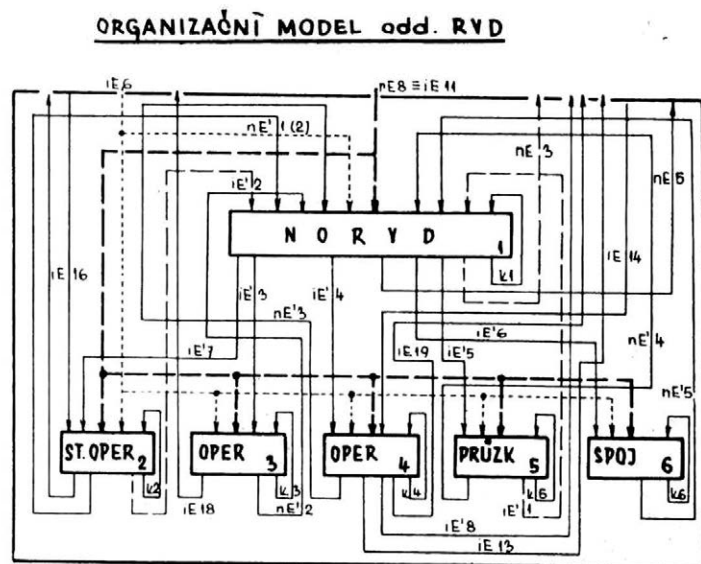
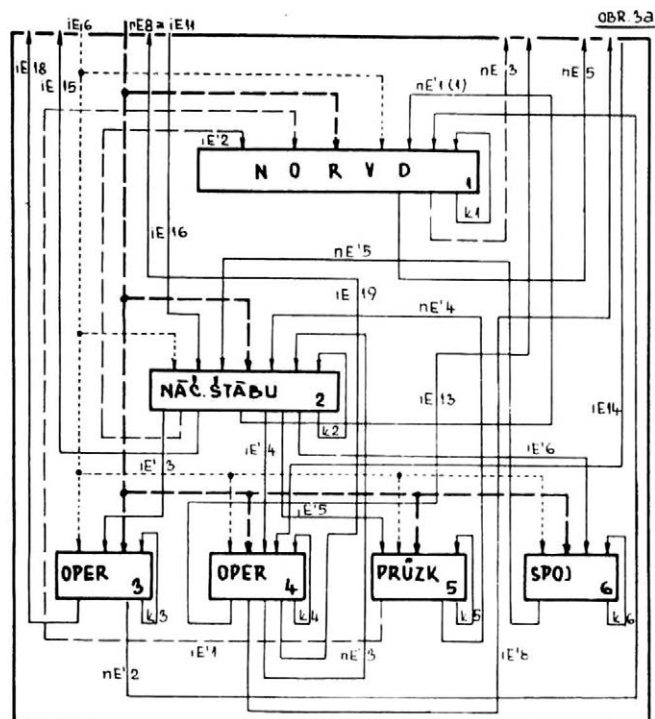
- iE₇ součinnost k řešení PL zabezpečení ovr
- iE₈ součinnost s oper. odd. k vyvedení útvarů RVD
- nE₁₍₁₎ návrh na použití RVD (včetně úkolů a činnosti průzk. a spoj. jednotek)
- nE₁₍₁₎ návrh na použití ovr
- nE₂ návrh na použití dělostřelectva
- nE₃ návrh na použití PTZ
- nE₄ návrh na použití průzkumných jednotek
- nE₅ návrh na použití spojovacích jednotek
- iE₆ znalost situace vlastních útvarů a jednotek RVD
- iE₁₈ součinnost s operačním oddělením
- iE₁₃ součinnost s žen. oddělením
- iE₁₉ součinnost s oper. odd., zakreslení situace a úkolů RVD

Jak je z celkového přehledu v matici vazeb zřejmé, potřebuje RVD jako celek v případě 3a 78 vstupů a výstupů, v případě 3b dokonce 86. Je tedy jasné, který případ z hlediska teoretického rozboru je příznivější (čím méně vazeb, tím kratší čas). Zvlášť zřetelně se toto projevuje v činnosti náčelníka oddělení RVD a staršího operačního důstojníka. Zatímco dříve náčelník oddělení RVD získával celkem 7 informací a sám vydával pouze 3, získával jich náčelník štábu 7 a vydával 8. Tento poměr se zdá být přijatelný, neboť náčelník štábu, nezúčastňující se řady činností u velitele, měl také více času k uskutečňování uvedených výstupů.

Obr. 3b ukazuje poněkud jiný stav. Náčelník oddělení získává 11 informací, vydává 8, starší operační důstojník pak získává pouze 5 a vydává 4 informace. Tento poměr je pro náčelníka oddělení méně příznivý a vyžaduje mnohem větší nároky na jeho organizační a řídicí činnost.

Abychom mohli uvažované úkoly plnit ve stejném časovém intervalu, vyžaduje to řadu opatření:

- uvážít, které informace z hlediska důležitosti jsou skutečně nejpodstatnější. Do této kategorie budou bezesporu jako prvořadě patřit hlavní údaje o nepříteli, o jeho prostředcích HN, místech VS apod.,
- prozkoumat, který z vlastních útvarů a jednotek RVD se musí na realizaci zámyslu činnosti proti hlavním cílům nepřítelů nejvíce podílet,
- podrobně rozebrat jak vznik, tak především tok informací o těchto údajích a zabývat se jeho realizací,
- uvážít materiální i ostatní možnosti,

- ÚDOR SMĚRNICE NORVD ARMÁDY
- ŘEŠENÍ POUŽITÍ VLASTNÍCH JADERNÝCH ZBRANÍ
- PŘÍPRAVA K NÁVRHU ÚKOLŮ A SOUDNÝM OTÁZKÁM RVD
- ZNALOST SITUACE VLASTNÍCH JEDNOTEK

Matice vazeb
k obr. 3a:

		Výstup z									Celkem vstupů
		X	Y	Z	1	2	3	4	5	6	
vstup do	X										
	Y										
	Z				2	1	1	3			7
	1	1	1		1	2	1		1		7
	2	1	1	1		1		2	1	1	8
	3	1	1			1	1				4
	4	1	1	1		1		1			5
	5	1	1			1			1		4
	6	1	1			1				1	4
celkem výstupů		6	6	2	3	8	3	6	3	2	39

k obr. 3b:

		Výstup z									Celkem vstupů
		X	Y	Z	1	2	3	4	5	6	
vstup do	X										
	Y										
	Z				2	1	1	3			7
	1	1	1	1	1	2	1	1	2	1	11
	2	1	1	1	1	1					5
	3	1	1	1	1		1				5
	4	1	1	1	1			1			5
	5	1	1	1	1				1		5
	6	1	1	1	1					1	5
celkem výstupů		6	6	6	8	4	3	5	3	2	43

Poznámka k obr. 3a, 3b:

- X ... složka nadřazená (stupeň armáda)
Y ... složka podřazená
Z ... složka součinnosti (horizontální vztahy ke štábu divize)

kteří můžeme v současné době k realizaci využít.

Při takovém rozboru vzniku a toku informací nutně dospějeme i k požadavku zkracovat přenosové cesty, snížit redundanci apod. Vždyť jen znalost situace vlastních vojsk dochází na oddělení RVD často dublicitně. Údaje jsou doručovány s využitím kódované mapy, přičemž můžeme udát rozmístění kteréhokoli prvku bojové

sestavy pouze na ploše 650×650 m při užití mapy 100 000. Bojová sestava oddílu je udávána převážně jedním bodem (střed), avšak při řešení např. následků po nepřátelském použití JZ na vlastní sestavu je takto udaná sestava zcela nedostatečná, nemluvě již o případech, kdy je nutné zabezpečit osobní styk s velitelem oddílu, jehož VPS známe s uvedenou přesností.

Znárodně uvedené schéma maticí vazeb (paralelní vstupy a výstupy jsou vyjadřovány jako samostatné:

		Výstup z													Celkem vstupů
		X	Y	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	
vstupů do	X					1									1
	Y			1											1
	1	1	1	1	3	1	1	1	1		1	1	1	1	14
	2	1	1	3	1	1				1					8
	3	1	1	2	1	1	1				1				8
	4	1	1	2			1								5
	5	1	1	2				1			1				6
	6	1	1	2					1						5
	7	1	1	2						1					5
	8	1	1	2				1			1	1			7
	9	1	1	2							1	1			6
	10	1	1	2									1		5
11	1	1	2										1	5	
celkem výstupů		11	11	23	5	4	3	3	2	2	5	3	2	2	76

Poznámka:

X ... složka nadřízená (vševojsková i odborná oddělení štábu armády)

Y ... složky podřízené (podřízené útvary a zařízení všeho druhu)

Vážným problémem je forma i obsah informace, podávané směrem vertikálním (tj. po linii podřízenosti). Avšak nejen to. Teoreticky je plně doceněn význam nutnosti znát situaci sousedů, aby např. náčelník oddělení RVD divize věděl, kde je rozmístěna PTZ či ovr sousední divize, velitel skupiny aby znal rozmístění oddílů sousedních pluků a řadu dalších údajů, jejichž získávání v případě potřeby je velmi obtížné a časově téměř neuskutečnitelné. Výměna informací tohoto charakteru, tj. uskutečnění jejich toku ve smě-

ru horizontálním, není však organizačně vůbec zabezpečena. Vždyť stačí připomenout jen jediný fakt: co divize, to jiné hovorové či signální tabulky.

Z uvedených několika námětů vyplývá, že otázky řešení racionalizace informačního procesu jsou značně složité. A nebudou k prospěchu ani samočinné počítače, ani odborně připravení matematici-projektanti, pokud se v těchto klíčových problémech nerozebereme my sami, pracovníci uvažovaných stupňů velení.

ZVLÁŠTNOSTI BOJOVÉHO POUŽITÍ ZMOBILIZOVANÝCH SVAZKŮ

Bojová činnost v počátečním období války bude mimo řadu jiných faktorů charakterizována tím, že k dalšímu rozvíjení operací budou postupně zasazovány nové svazky a útvary, které byly v tomto období částečně nebo úplně mobilizačně rozvinuty. Tyto svazky a útvary, zvláště úplně zmobilizované, budou se celkovým charakterem, svými schopnostmi a možnostmi, podstatně lišit od prvosledových svazků. Nerespektování právě těchto zvláštností při bojovém použití zmobilizovaných svazků a útvarů může záporně ovlivnit celkový plán operace, nebo splnění bojových úkolů svazků i speciálních útvarů. Částečné nebo úplné zmobilizování dává těmto svazkům a útvarům svůj zvláštní charakter (kvalitu), který vyplývá z řady personálních až psychologických a nakonec i materiálních příčin. Při celkovém hodnocení kvality jednotlivých svazků i útvarů je nutné si uvědomit, že jednotlivé svazky a útvary, i když se stejnými podmínkami mobilizačního rozvinutí, budou se mezi sebou kvalitativně lišit.

Hlavní charakteristické obecné znaky, které budou ovlivňovat kvalitu těchto svazků, jsou v hlavních rysech, jako u hodnocení bojeschopnosti normálních (mírových) svazků. U zmobilizovaných svazků budou mít svoje další zvláštnosti. Uvedu některé podle mého názoru podstatné:

1. Doplnění velitelů a štábů funkcionáři z nižších funkcí na předurčené vyšší funkce, dále doplnění dalších funkcí důstojníky ze zálohy zásadně ovlivní celkovou metodu práce jak v plánování (i upřesňování) bojového úkolu, tak i v řízení bojové činnosti jednotek a útvarů.

2. Doplnění malých jednotek i celých útvarů příslušníky mužstva ze zálohy podstatně ovlivní sladěnost těch nejmenších jednotek i celých útvarů.

3. Různé a diferencované materiální vybavení různou technikou, někdy i s různými takticko-technickými parametry, bude svým dílem ovlivňovat bojové možnosti celého svazku.

Tyto faktory mají vliv na jednotlivé dílčí oblasti a ve svém souhrnu i na celkovou bojeschopnost svazků. Zdůrazňují, že všechny jsou v dialektické jednotě, tj. kladně i záporně ovlivňují jeden druhého.

Jaké budou další důsledky uvedených zvláštností? Kvalita, rychlost práce, součinnost uvnitř štábu, sladěnost jednotlivých oddělení i celého štábu budou ovlivněny příchodem nových příslušníků ať již z nižších funkcí nebo ze zálohy. Celková kvalita štábů bude v souhrnu ovlivněna kvalitou jednotlivců. Přitom je nutné si uvědomit, že i podřízení velitelů a štáby budou zhruba ve stejné situaci. Bude tedy docházet k aritmetickému součtu všech

důsledků, vyplývajících z této zvláštnosti. Vytýčme-li si určitý stupeň kvality rozhodnutí, jeho rozpracování, určitý a potřebný stupeň organizace součinnosti, dovedení rozhodnutí a součinnosti otázek do jednotek, dojdeme k názoru, že **časová norma k tomuto obsahu činnosti bude ve srovnání se sladěným štábem (včetně podřízených stupňů) delší. Tento obecný závěr se týká jakéhokoli stupně velení.** Obdobný závěr můžeme aplikovat i na oblast řízení bojové činnosti především tehdy, kdy vyžaduje situace rychlé řešení, například vyhodnocení a likvidace atomového napadení, manévr ve střetném boji apod. Na připravenost jednotlivců, oddělení štábu bude mít vliv i jejich vybavenost různými pomůckami k usnadnění a především zrychlení práce jednotlivců i různorodých kolektivů jak v přípravě, tak v průběhu bojové činnosti. I psychologický faktor bude především u příslušníků ze zálohy — náhlý přechod do jiného prostředí s jiným obsahem práce — negativně ovlivňovat kvalitu a rychlost práce jednotlivců a celých štábů.

Zákonitě omezená sladěnost útvarů, jednotek do čtyř a osádek včetně, bude hlavně u druhů vojsk i speciálních vojsk podstatně ovlivňovat, při nutnosti stejné kvality práce, časové splnění různých úkolů, např. vyvedení na osy, svinutí a rozvinutí bojové sestavy, zřízení mostového přepraviště, přípravu dělostřelectva k palbě, to vše bude vyžadovat delší časové normy. Časové splnění různých úkolů budou ovlivňovat i další jednotlivci, např. řidiči bojové techniky při normálním přesunu nebo jízdě přes mostové přepraviště, při jízdě terénem nebo po vodě, kvalita vycvičenosti radistů při práci v jednotlivých rádiových sítích, kvalita průzkumu jednotek při činnosti ve zpravodajských orgánech, to vše v souhrnu povede k dalšímu možnému zpoždění ať již při pochodu, manévru apod. Vyplývající požadavek a nutnost důslednějšího a kvalitnějšího velení těmto malým jednotkám, vzhledem k doplnění nižších velitelů právě ze zálohy nelze zabezpečit.

Bojeschopnost jednotek i celých svazků ovlivňuje dále kvalita a procento doplnění různou bojovou technikou. Omezené množství i různá kvalita bojové techniky např. u rádiových stanic, obrněných transportérů, vozidel, tanků, mostových souprav, bude ve svých důsledcích negativně ovlivňovat kvalitu i časové normy při plnění různorodých bojových úkolů, od jednotlivce a osádky až po útvar a svazek. Tyto materiální vlivy postihují i oblast velení, kde si vyžadují určité zvláštnosti

jak ve svém obsahu, tak v metodách práce. Např. násilný přechod vodního toku s jinými typy obrněných transportérů, tanků apod. vyžaduje jinou organizaci přechodu a při nejmenším bude se prodlužovat.

Působení těchto negativních vlivů můžeme — i když jen částečně — omezit. A to nejen různými opatřeními v míru, ale i v průběhu bojového použití těchto zmobilizovaných svazků a jednotek. Např. ještě v míru pečlivým a důsledným výběrem jednotlivců, ať již z kádrových jednotek, nebo ze zálohy, jejich náročnou přípravou, můžeme zabezpečit kvalitní obsazení předurčených funkcí hlavně u velitelského sboru všech stupňů. Jsem však toho názoru, že na rozhodující velitelské a řídicí funkce, by měli být předurčováni zkušeni velitelé a funkcionáři. Tímto způsobem můžeme zabezpečit náročné řízení a velení jednotek i různých oddělení. V dalším je nutné zintenzívnit velitelskou přípravu celých štábů, zaměřenou především na sladěnost a metody práce.

Plány materiálně technického zabezpečení, realizované již v míru, určují rozsah materiálního naplnění nejen co do kvality jednotlivých druhů techniky, ale i jejího počtu u svazku (útvarů). **Tyto plány by měly být sestavovány a předem posuzovány z hlediska plánovaných a možných bojových úkolů.** Rozbor těchto plánů právě z hlediska takticko-technických možností daného počtu techniky musí vést k závěru, jak daný útvar nebo svazek je nebo není schopen splnit úkol ve srovnání s normálním mírovým svazkem nebo útvarem. A tuto rozborovou činnost opomíjíme a málo respektujeme.

Kvalitu práce jednotlivců, především ze zálohy, bude ovlivňovat jejich vybavení i různými pomůckami k velení.

Proto je nutné **úkol mobilizační pohotovosti nechávat a nehodnotit jen jako časově omezenou činnost, ale i z hlediska materiálních podmínek, které jsou k výkonu různých funkcí předem vytvořeny.** To vyžaduje stanovit přesně, co který velitel a odborný náčelník k výkonu své funkce potřebuje a tyto pomůcky předem stanovit. Tím vytvoříme podmínky ke kvalitnější práci jednotlivců i štábů jako celku.

Zvláštnosti zmobilizovaných svazků nebo útvarů budou však působit i v průběhu jejich bojového použití. Nerespektování těchto zvláštností a v každém případě u každé jednotky a útvaru velmi konkrétních by ve svém komplexu a důsledku mohly vést k opožděnému nebo úplnému nesplnění nesprávně postavené-

mu bojovému úkolu, svazku a možná i svazu. Proto vyplývá zákonitá nutnost každého stupně velení znát možnosti a schopnosti podřízených jednotek a útvarů a na základě těchto znalostí vytyčovat diferencované úkoly jak po stránce obsahové, tak po stránce jejich časového splnění. Například: štáb svazku nebo útvaru bude potřebovat více času na rozplánování a dovedení rozhodnutí do vojsk, pomalejší přesun, další negativní jevy a z nich v souhrnu vyplývá jiná časová norma k zasazení zmobilizovaného svazku ve srovnání s normálním svazkem.

Jelikož zmobilizované štáby nejsou schopny znát plně možnosti podřízených pověřených výcvikem, cvičeními apod., je nutné rozpracovat i obecné a diferencované časové normy potřebné ke splnění různých bojových úkolů různými typy útvarů a svazků.

V metodě i obsahu velení nadřízeného stupně musí být zvláštnosti respektovány i v obsahu jednotlivých bojových rozkazů, bojových nařízení apod. Tyto ve srovnání s normální bojovou dokumentací sladěného svazku musí být obsahově delší, usměrňující v patřičném rozsahu kvalitu práce podřízeného velitele, náčelníka i štábu jako celku. S větší důsledností musí být organizována i součinnost na všech stupních především na stupni svazek — pluk — prapor. Nadřízený stupeň velení musí zintenzívnět osobní pomoc u podřízených, aby přímo na místě ovlivnil způsob řešení stanoveného úkolu.

V článku jsem uvedl jen některé teoretické problémy. Jsou i jiné faktory, které budou bojové použití zmobilizovaných útvarů a svazků ovlivňovat. Domnívám se, že článek dá podnět k zaměření teoretické práce právě na tuto oblast a podstatně ovlivní i praktickou činnost vojsk.

RACIO NALI ZACE

informační soustavy

Jeden ze současných úkolů, jehož řešením se zabývá řada velitelů a štábů, je zlepšit organizátorskou a řídicí práci. Podstata řízení jako práce s informacemi je ve většině případů chápána správně, k vlastní práci s informacemi však není vždy zaujímán správný postoj.

V článku nechci rozebírat extrém, vyskytující se v praxi a zahrnující v některých případech otázky jakési „inventury informací“ na jednotlivých stupních velení, v jiném pak názory, že „pokud se nezmění systém práce s informacemi (a tím je míněn často celý způsob řízení) **nahore**, potud nelze nic dělat ani **dole**“. Domnívám se však, že na jednotlivých stupních velení, které se touto otázkou zabývají, by měla být jasna alespoň základní problematika činnosti spojená s racionalizací informační soustavy.

Současný způsob vedení bojové činnosti, ale i denní činnost jednotek, útvarů a svazků v míru, přinášejí podstatné zvýšení požadavků na řízení, jemuž však na druhé straně napomáhají i nové technické prostředky i vědní obory. Nemůžeme podléhat iluzi, že pouze samočinné počítače budou s to vyřešit obtížné úkoly, ale plně docenit skutečnost, že i mechanizační prostředky, jejichž využití nepředpokládá takových organizačních změn jako zavedení samočinných počítačů, jsou dobrým základem k přípravě budoucí automatizace. Navíc je nutné plně docenit, že informační soustava, jako základ řízení a její racionalizace, není nikdy cílem, ale vždy prostředkem ke zlepšení řízení jako celku.

Řešíme-li racionalizaci informační soustavy v podmínkách útvarů a svazků, bývají různé tendence při zpracování. Často je k tomuto úkolu vyčleněna sku-

pina pracovníků bez potřebných teoretických či odborných znalostí, která pak není s to ve své činnosti dojít dále, než k sestavení výčtů jednotlivých informací, postupujících z jednoho stupně na druhý. Zamýšlíme-li se nad celým problémem, nutně dospíváme k závěru, že k řešení takového úkolu musíme vybírat velitele a pracovníky štábu (pomineme-li odborníky výzkumných středisek a útvarů), kteří mají v té či oné formě tyto základní schopnosti:

1. Část z nich má potřebné zkušenosti a znalosti ze současného stavu velení, plně zná problematiku s tím spojenou, navíc má smysl pro nové a je s to se oprostit od vžitých forem řízení a hledat formy nové.

2. V druhé skupině mají být příslušníci, kteří zvládli alespoň dílčí zásady nových vědních oborů, vztahujících se k otázkám teorie řízení a mají alespoň částečné předpoklady k matematické formulaci úloh.

Oběma skupinám pracovníků musí být vytvořeny podmínky k jejich práci, musí mít především čas k řešení nutných úkolů. Proto v čele zpracovatelské skupiny by měl být funkcionář, který s ohledem na svoji pravomoc je s to zajistit potřebné časové podmínky a který plně chápe význam a smysl této činnosti.

Nejen vedoucímu této skupiny a do ní určeným funkcionářům, ale všem, k jejichž zlepšení řízení celá práce směřuje, by měly být jasny alespoň základní poznatky a znalosti, spojené s touto problematikou práce. Plně by měla být doceněna skutečnost, že racionalizace informační soustavy musí probíhat po etapách, aby byl zpracován jen určitý, konkrétně vymezený úsek, k němuž jsou k dispozici síly a prostředky, v dalším aby byl prověřen, vyzkoušen a pak zaveden do praxe. Teprve pak může přejít na jiný úsek.

Jaké znalosti musí mít, popřípadě i získat funkcionáři, vybraní k řešení otázek racionalizace informační soustavy a funkcionáři, kteří těchto výsledků práce budou využívat?

a) Především jde o **znalosti o současném stavu informační a organizační soustavy** na příslušném stupni velení. Čím hlubší znalosti stavu, podložené osobními zkušenostmi, tím lépe. Tyto znalosti je nutné požadovat především u funkcionářů 1. skupiny, kteří v dalším průběhu zpracování budou vykonávat, odborně řečeno, funkci analytiků - metodiků, projektantů.

b) Druhý obor znalostí je spojen s **poznáním způsobu práce samočinného počítače a další výpočetní techniky** jako nezbytného předpokladu realizace dosažených výsledků. Tyto znalosti budou převažovat především u pracovníků 2. skupiny.

c) Další skupinou znalostí je **vybrat a vyhodnotit, co máme řešit, které úkoly jsou nejzávažnější**. A právě v této oblasti dospíváme někdy k závěru, že ne to, co je v daný okamžik nejkritičtější, v čem jsou největší nedostatky, je také nejpodstatnější.

d) Neméně důležitou skupinou jsou **znalosti metod**, jimiž můžeme řešit jednotlivé etapy, které musí být uskutečněny při přípravě realizace celé akce.

e) Významnou skupinou jsou i **znalosti způsobů řízení** funkcionářů, určených ke zpracování, v nichž musí být aplikovány i soudobé poznatky psychologie řídicí práce i závěry sociologických výzkumů, uskutečňovaných jak v civilu, tak i v armádě.

f) V neposlední řadě půjde o to, pochopit, **jakým způsobem zajišťovat provoz současné výpočetní techniky**, jak se připravit na přijetí a využití výpočetní techniky v budoucnosti.

Shrneme-li takto vyčíslené skupiny znalostí, dospějeme k jedinému závěru,

vyplývajícímu z poznání nutnosti a nezbytnosti racionalizace informační soustavy v rámci útvarů a svazků, a to, že je nutné intenzivně školit v otázkách teorie řízení nejen funkcionáře, kteří se zpracováním dílčích otázek budou zabírat, ale všechny velitele a náčelníky, kteří budou využívat výsledků jejich práce.

Jakým způsobem a tempem zvyšovat znalosti uvedených funkcionářů?

Plně zde platí v praxi ověřené zásady, že všechny pracovníky není nutné školit se stejnou intenzitou ve všem, že nemůžeme stejným způsobem školit řídící a na druhé straně odborné, tj. výkonné pracovníky. Uvažujeme-li rozsah znalostí, získaných v průběhu školení (viz obr. 1), co do šíře (osa x — různé druhy poznatků) a co do hloubky (osa y — detailnost znalostí), musíme plně respektovat graficky vyjádřenou zásadu:

— u vedoucích pracovníků získat širší znalosti, i když ne tak hluboké, zatímco

— u výkonných pracovníků získat znalosti v užším rámci, avšak svým obsahem mnohem hlubší, detailnější.

Důležitý faktor je i způsob, jak potřebné znalosti získávat. Obr. 1 ukazuje, že nejdůležitější je moment, aby především v počáteční fázi školení docházelo k maximálnímu překrytu šířky a hloubky obou skupin pracovníků, aby tak byl vytvářen jednotný zájem, aby vedoucí pracovník byl s to plně pochopit své podřízené. Je nutné prosadit zásadu, aby obsah a náplň školení odpovídaly potřebám funkcionářů uvažovaných skupin.

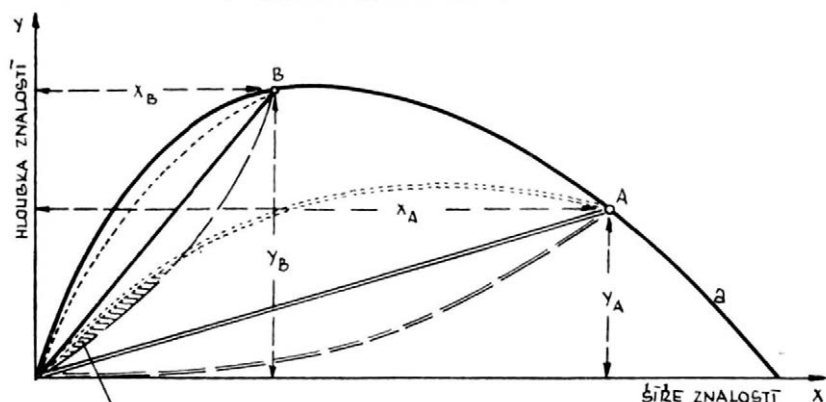
Rozvedme poněkud šířeji okruh znalostí, charakterizovaný v předcházející stati:

a) Současný stav organizace je v podmínkách útvarů a svazků znám velmi podrobně, neboť je vyjádřen jak **organizačním schématem**, tak i **tabulkami počtů**. Vztahy vertikální, tj. velitelské podřízenosti, jsou vyjádřeny velmi jednoznačně, při plném respektování nedílné velitelské pravomoci. Ne tak je tomu již v oblasti informační soustavy, a to jak v rovině vertikální, tak především horizontální. Je dosud běžné, že množství informací téhož charakteru vyžadují jednotlivá oddělení např. štábu divize u podřízených, aby pak v závěru byly využity jen některé. A zde je plně na místě, zamyslet se nad cenou informace. Málo je totiž známo, že **informace je účelná jen tehdy, je-li pravděpodobnost, že ušetří více energie, než vyžaduje její získání**. Je proto nezbytné, aby při řešení úkolu racionalizace informační soustavy se zpracovatelé zabývali jak současným stavem řízení, tak i způsobem zpracování informací v jednotlivých agendách. Nechci zde rozvádět jednotlivé agendy materiálně technického rázu, neboť v nich je struktura zpracování i toku informací velmi přesná, a co víc, v řadě případů zpracovaná jednotlivými projekty, využívajícími soudobé výpočetní techniky. Za zamyšlení však stojí informace, využívané k řízení bojové a politické přípravy, kdy často jsou k „potřebám řízení“ vyžadovány takové podrobnosti, které na daném stupni nemohou být právě pro svoji detailnost využity.

Z hlediska praxe je proto nutné zamyslet se nad tokem informací, který můžeme doplnit do organizačního schématu a tím získat první, byť zatím velmi nejasné náměty k tomu, čím se při řešení informační soustavy především zabývat.

ZÍSKÁVÁNÍ ZNALOSTÍ

OBR. 1

ZÁRUKA, ŽE PRACOVNÍCI OBOU SKUPIN BUDOU NACHÁZET
SPOLEČNÉ ZÁJMY, VZÁJEMNĚ POCHOPENÍ

Legenda:

a ... požadovaný průběh získávání znalostí
A ... bod znalostí vedoucího pracovníka
B ... bod znalostí výkonného pracovníka
x_A ... šíře znalostí vedoucího pracovníka
x_B ... šíře znalostí výkonného pracovníka
y_A ... hloubka znalostí vedoucího pracovníka
y_B ... hloubka znalostí výkonného pracovníka
 ——— průměrný způsob a tempo získávání znalostí vedoucího pracovníka

———— průměrný způsob a tempo získávání znalostí výkonného pracovníka
 ————— optimální způsob získávání znalostí vedoucího pracovníka
 - - - - - nevhodný způsob získávání znalostí výkonného pracovníka
 = = = = = nevhodný způsob získávání znalostí vedoucího pracovníka
 - - - - - optimální způsob získávání znalostí výkonného pracovníka

b) Otázka **získání znalostí o využití výpočetní techniky** je svým způsobem úzce specifická a vzhledem k rozsahu i cíli příspěvku nebudu ji šířeji rozvádět. Některé zásady využití byly rozvedeny v článku pplk. Václava Skály, publikovaném ve Sborníku raketového vojska a dělostřelectva č. 2/1967.

c) O to větší pozornost je nutné věnovat znalostem, **jak vybrat a vyhodnotit, co se má na daném stupni řešit**. Každý stupeň velení totiž, od praporu či oddílu až po nejvyšší stupně velení, potřebuje k řízení množství informací, které získává nejen vlastní činností (kontrolou, proškami, řízením a hodnocením cvičení apod.), ale které mu ve značném rozsahu předkládají podřízení.

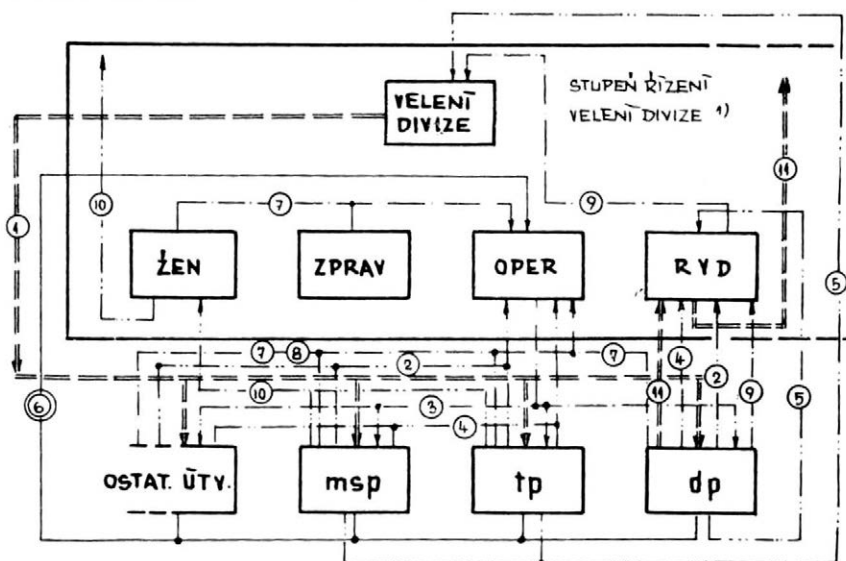
Která základní opatření jsou vhodná ke splnění tohoto úkolu?

Především musí být uskutečněn **rozbor základních cílů**, které jak uvažovaný stupeň velení, tak i podřízení, mají dosáhnout. Už z tohoto rozboru by měly vyplynout první náměty, k čemu provádět soustředěnou pozornost k řešení otázek racionalizace informační soustavy. Uvažujeme-li konkrétně, pak jistě v rámci vševojskového svazku např. úkol „dovést tankové jednotky a útvary do čela“ ve své realizaci bude vyžadovat, aby se pozornost příslušných stupňů velení soustředila nejen na tankové jednotky a jejich bojovou a politickou přípravu, ale i na další otázky, jako odvelení, stav technického zabezpečení, využívání učebně výcvikové základny, kádrové obsazení, provozní normy apod.

Neméně důležitou činností je **hluboká analýza způsobu řízení**. K tomu můžeme do určité míry využít i zpracované organizační schéma, v němž vyjádříme jednotlivé hlavní informační toky, a to nejen co do obsahu, ale i času a způsobu jejich podání. Možný způsob zobrazení je na obr. 2.

ANALÝZA SOUČASNĚHO ZPŮSOBU ŘÍZENÍ

OBK 2

Legenda:

Způsoby přenosu informace: ● ústně/telef. ○ písemně

== == == informace podávána ročně

— · — · — informace podávána po ukončení výcvikového období

— · — · — informace podávána měsíčně

1. rozkaz velitele divize pro bojovou a politickou přípravu
2. schválení plánů bojové a politické přípravy útvarů
3. měsíční upřesnění úkolů bojové a politické přípravy pro útvary
4. hlášení o splnění úkolů po období výcviku (jednotlivce, čety, ...)
5. poznatky z kontroly výcviku v jednotlivých obdobích (zpětná vazba)
6. denní hlášení výsledků bojového rozdělení
7. hlášení výsledků střelby z ručních zbraní
8. hlášení výsledků střelby z tanků
9. hlášení výsledků střelby dělostřeleckých jednotek
10. hlášení o průběhu motohodin ženijních strojů
11. hlášení o naplnění poddůstojnických škol dělostřelectva

1. Pro názornost jsou rozvedeny pouze některé složky štábu a hlavní informace, které přijímá nebo dodává štáb divize.

V dalším je nutné **rozebrat cíle, úkoly a činnost** v těch útvarech a jednotkách, které mají hlavní podíl na dosažení rozhodujících cílů daného, tj. zkoumaného stupně velení. Řešíme-li tedy např. otázku splnění cíle „tankové jed-

notky do čela", vyžaduje to analýzu především v činnostech velitelů a štábů motostřeleckých a tankového pluku a u tankových praporů.

Zvláštní pozornost je nutné věnovat **rozboru informační soustavy**. Informace, odraz určité reality, je vlastně spojovacím článkem mezi dvěma stavy uvažované reality, je současně i nástrojem změny. A že nám nejde o informace jakékoli, o informace nepodstatné, nadbytečné, to dokazuje toto schéma:

R_{t_0} I . . . Informace o dané realitě
 R_{t_0} . . . realita v určitém výchozím čase

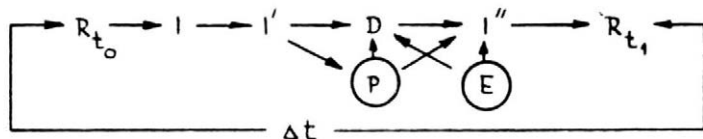
Informace je však současně i spojovacím článkem mezi dvěma stavy dané reality, což můžeme vyjádřit

$R_{t_0} \rightarrow I \rightarrow R_{t_1}$ R_{t_1} . . . realita v čase t_1 , tj. realita v cílovém stavu

Uvažujeme-li však rozhodovací proces jako celek, pak kromě informací jako odrazu dané reality, o níž chceme rozhodnout, musíme brát v úvahu i další faktory, a to:

- soubor vnějších vlivů, prostředí . . . E
- paměť, zkušenosti, platné zásady . . . F

Z toho pak dospějeme k základnímu algoritmu rozhodování, jehož existenci a platnost si musíme uvědomit ještě dříve, než rozhodneme. Symbolicky jej můžeme vyjádřit:

Z uvedeného schématu je zřejmé, že informace ve své obecné formě, vyjádřené symbolem I, ke správnému rozhodnutí nestačí. Musí být totiž přeměněna v informaci vybranou (I'), která pak ovlivněna prostředím, pamětí a dalšími vlivy ovlivní rozhodovací proces (D), jehož výsledkem je vydání informace (I''), která má vést k dosažení cílového stavu (R_{t_1}) řízeného objektu.

Při rozboru řízení nemůžeme opominout jednu velmi závažnou skutečnost. Ne vždy a ve všem můžeme totiž považovat jednotlivá oddělení štábu divize (viz obr. 2) nebo jejich příslušníky za orgány řídící. Je totiž nutné rozlišit i druhou jejich složku, složku správní, nazývanou v kybernetice **funkcí regulační**. Při jejím uskutečňování totiž nejde o možnost řízení [tj. možnost volby alespoň ze dvou možných variant], ale o vytváření a zajišťování podmínek k dosažení určitého cíle, k omezování rušivých vlivů. A těchto informací je značné množství a jejich tok jde často cestou mnoha stupňů velení, často jen po linii odborné, aniž do něho zasahují velitelé. Na obr. 2 je takto zachyceno např. hlášení o proběhu MH ženijních strojů, hlášení o naplněnosti poddůstojnických škol útvarů RVD apod.

S otázkou vzniku a přenosu informace úzce souvisí ještě jeden velmi podstatný jev, nazývaný v kybernetice **šum**. Informace se totiž ve svém průběhu může ztratit, může být úmyslně či náhodně pozměněna, může být i změněna

v informaci nepravdivou. Hlavním činitelem šumu je člověk. Jeho osobní vlastnosti, zájmy, předsudky aj. vytvářejí totiž informaci určité hradby, které je nutné překonávat a které v konkrétním případě označujeme pojmem „osobní filtr“. Praxe nám velmi jasně ukazuje, že často stačí o určité, z hlediska podřízeného nepřijemné věci nemluvit (ne ji falšovat, záměrně nepravdivě interpretovat, ale jen úmyslně ji zatajit), aby nadřazený tuto neinformovanost nepostřehl a nepřijímal tak určitá opatření.

Existuje celá řada způsobů, jak čelit šumu a nejdůležitější z nich jsou:

- vytvářet potřebné redundance,
- volit důležité signály (písemná forma informace),
- využívat zpětné vazby,
- zkracovat informační kanály,
- zdokonalovat a zpřesňovat technické prostředky přenosu informací.

Při rozboru informační soustavy je nutné nalézt další, důležité činitele, tj. poznat, kde daná informace vznikla, komu byla předána, kde a jak byla pozměněna, jak byla využita a kde její využití končí.

A zkoumáme-li tok informací a jejich obsah pod tímto zorným úhlem, dospíváme k závěru, že je nutné v maximální míře vyloučit člověka jako nositele informace, v největší možné míře zkrátit informační kanály.

Stručný příklad: rota plní úkol střelby z ručních zbraní, např. úlohu č. 2; záznamy o hodnocení vede rota, prapor a pluk, divize pak o hodnocení praporu.

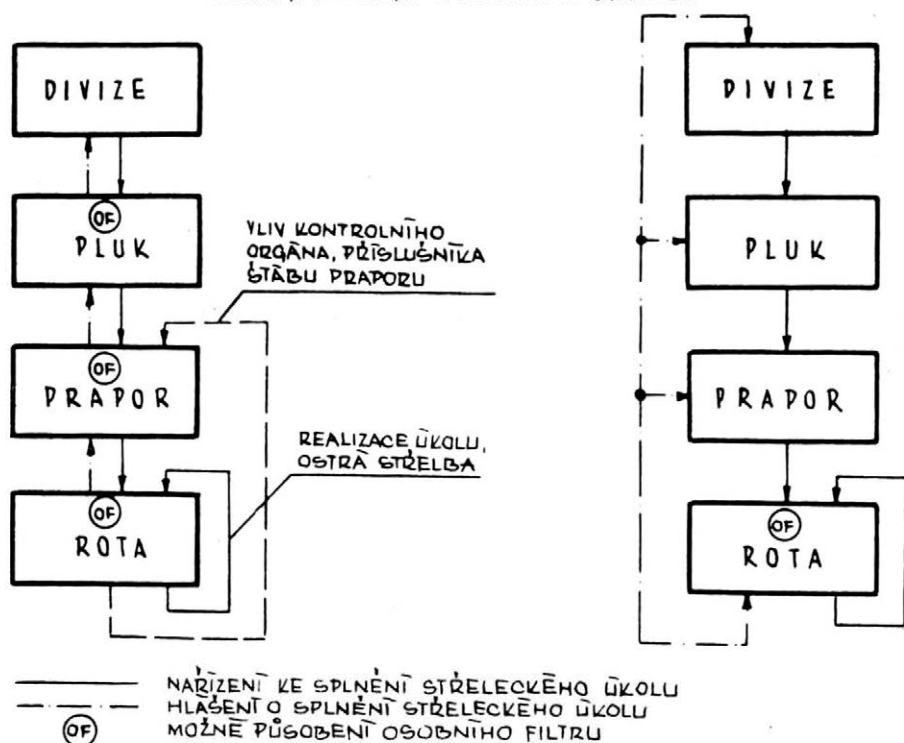
Vyjádříme si tok této informace od jejího vzniku až k jejímu využití na stupni divize a vyznačíme, kolikrát do toku informace a na kterých stupních zasahuje člověk se svým „osobním filtrem“.

Z obr. 3a je zřejmé, že v daném případě na informaci působí celkem třikrát člověk. A nejsou řídké případy, že informace o stavu a hodnocení jsou jiné, než potvrdí případná prověrka. A jsou cesty, jak tento stav zlepšit, jak omezit vliv člověka? Jistě že jsou. Uvažujme, že nositelem informace budou ne hlášení, zpracovávaná na jednotlivých stupních velení (rota, prapor, pluk), ale písemný dokument, zpracovaný dvojmo třeba na stupni roty při ukončení střelby. Jeden výtisk zůstane založen u roty a druhý půjde, jak uvádí obr. 3b, až na stupeň divize. Přitom respektujeme plně tu skutečnost, že jakákoli informace, jdoucí „zdola nahoru“, musí být pohlcována, tj. stává se stále více informací výběrovou. Jednotlivé mezistupně si z uvedeného dokumentu vypíší jen potřebné, stále více integrované údaje, konečný stupeň — divize — si vypíše třeba jen celkový výsledek, který využije k součtu s ostatními rotami, aby získala konečné zhodnocení praporu. A tak, jak je zřejmé z obr. 3b, bude podstatně omezen vliv „osobního filtru“ na dvou mezistupních, čímž se zvýší pravděpodobnost, že informace, přijatá v této formě štábem divize, je pravdivá.

Z těchto příkladů vyplývá, že rozbor informační soustavy v této fázi je značným přínosem k vytyčení té oblasti, kterou bude nutné přednostně racionalizovat.

Další zákonitou činností je pak **konkrétní výběr úloh**, které máme řešit k dosažení racionalizačních cílů. Ovšem síly a schopnosti pracovníků daného stupně velení, který k racionalizaci informační soustavy přistupuje, nestačí na všechny problémy.

ÚKOL A HLÁŠENÍ VÝSLEDKŮ O STŘELBĚ

Poslední částí této skupiny znalostí je **výběr úloh, které musí být podrobeny speciálnímu, samostatnému zkoumání**, u nichž byly zjištěny nejasnosti, zbytečnost, malá či téměř žádná nevyužitelnost apod.

Při celé činnosti, zaměřené na výběr a vyhodnocení té oblasti informací, kterou chceme řešit, musíme plně docenit skutečnost, že jde nejen o informaci jako takovou, ale často o jediný ukazatel práce a stavu velitele, štábu či jednotky daného stupně. Proto je nutné plně docenit současné mezilidské vztahy, uvážit, jaký vliv bude mít zamýšlený zásah a přijmout konkrétní opatření, aniž bychom narušili jak formální, tak i neformální vztahy mezi příslušníky jednotlivých stupňů velení.

Příklad informace o výsledcích ve střelecké přípravě je jen jedním z možných. V praxi však jde o informace nejrůznějších druhů, např.

- o úkolech a výsledcích v bojové a politické přípravě,
- o využívání materiálně výchovné základny,
- o materiálním zabezpečení bojové přípravy,

- o kádrovém složení a morálním stavu příslušníků jednotek,
- o finančním zabezpečení bojové a politické přípravy,
- o způsobu využití součinnostních jednotek

a řada dalších, z nichž pak výběr a rozhodnutí k racionalizaci té nejzávažnější oblasti jsou značně složité a těžko mohou být dílem jednotlivce, byť sebezkušenějšího.

Důležitý úkol je rozbor, řešící informovanost v horizontální rovině. V praxi to můžeme vyjádřit např. na stupni štábu divize. Jednotlivá oddělení mají a získávají množství informací jak vlastních, tak od podřízených, které na štáb divize přicházejí v řadě případů jako duplicitní. Operační oddělení sleduje nejen plnění úkolů bojové přípravy u tankového pluku, ale i průběh využívání přidělené normy proběhu km, popřípadě čerpání PHM. Totéž sledují jednotlivá odborná oddělení za jim podřízené útvary. Technické oddělení štábu divize vyžaduje přehledy o čerpání přidělené normy proběhu km u jednotlivých útvarů mnohem podrobněji, s rozvedením veškerých druhů techniky, zatímco operační oddělení a odborná oddělení se spokojují jen s technikou hlavní. Obdobně je tomu při řešení otázek nepojízdné techniky, čerpání finančních limitů, využití střeživa všeho druhu apod.

Je tedy významnou činností řešit tok informací do i v uvažovaném stupni velení hluboce promyšleně, přitom však zcela zásadně, s doceněním všech kladů, jichž můžeme dosáhnout. Co můžeme od tohoto řešení očekávat? Především sjednocení informací na jediné místo bez ohledu na pozdějšího uživatele, tím i větší přesnost a hospodárnost, vyšší zdrojovou hodnotu informací. Dále velkorysejší řešení vzniku a přenosu informace, odstranění duplicity zpracování informace, duplicity evidencí, lepší koordinaci řízení a zvýšení dostupnosti informací.

Takto chápaný systém informací už na stupni štábu divize by vyžadoval určitý zásah do dosavadní organizace. Uvážíme-li však, kolik času, úsilí a činnosti je nutné vynaložit v současné době ke zvládnutí informační soustavy, a to ať směrem k podřízeným, ke štábu armády a v rovině horizontální, tj. ve vlastním štábu divize, můžeme předpokládat, že uvažovaná organizační změna by byla značně prospěšná, rentabilní. Už tento zásah do současné organizace by byl vhodný z hlediska zavedení nebo využití výpočetní techniky, což je objektivní nutností.

d) Řízení jednotlivých etap zpracování vybrané informační oblasti je z hlediska úspěšného dokončení značně důležité. Vždyť samotný, často svérázný způsob řešení, vede na scestí, ke ztroskotání v počátku třeba dobré myšlenky.

Důležitou fází je především výběr schopných zpracovatelů a jejich výškolení. I když např. štáb divize není určen ke zpracování jakýchkoli objektů, přesto už samotná jejich příprava, uskutečněná početně velmi slabou skupinou pracovníků štábu, může přinést značné zlepšení, třebaš jen dílčími náměty, do oblasti řízení.

Stejně závažné je i stanovení reálných časových plánů k přípravě a zpracování jednotlivých etap, jakož i vysoký zájem příslušníků velení pro nové, bez něhož není možné budoucímu tempu stačit. Rovněž tak musíme docenit, že především v počáteční etapě jde z hlediska zpracovatelů o vpravdě tvůrčí činnost, vyžadující jejich zvýšený výkon a ocenění.

Časové trvání jednotlivých etap bude různé, rozdílné budou i počty jednot-

livých zpracovatelů. Zatímco přijetí základního záměru a zpracování koncepce může být věcí 2–3 příslušníků štábu, zpracování technického projektu bude vyžadovat již desítky funkcionářů jak daného štábu, tak i podřízených stupňů velení. Ani zkušenosti, získané v průběhu zpracování první části informační soustavy, nebudou bezvýznamné a jejich použití pomůže zkrátit čas ke zpracování dalších úseků.

Zpracování **základního záměru a koncepce** racionalizace určité části informační soustavy je z větší části výsledkem činnosti, spojené s výběrem a vyhodnocením té informační oblasti, kterou chceme řešit.

Vlastní činnost zpracovatelské skupiny můžeme rozdělit do přípravy a zpracování jednotlivých projektů, bez nichž nemůžeme dosáhnout vytčeného cíle. Tyto projekty tvoří pak časově i věcně ohraničené úseky práce, jejímž základem je vždy určitý soubor zpracování.

První, z hlediska dalšího zpracování velmi významná etapa, je **formulace a zpracování ideového projektu**. Při formulaci uvažujeme především o celkovém rozsahu a konečném cíli projektu, jakož i o hlavním článku zpracování. Souběžně s tím musí probíhat konkrétní organizační průzkum, rozbor toku a četnosti informací dané oblasti. Řešíme-li tento problém na stupni štábu divize, neobejdeme se bez podrobného průzkumu vzniku té které informace, její formy i toku až k uvažovanému stupni velení. Přitom můžeme odhalit četné a často zbytečné meziinformace. Konečným cílem této činnosti je stanovit vstupní a výstupní informace (jaký rozsah informace o splnění střelecké úlohy z ručních zbraní zpracuje rota, aby byly vytvořeny podklady pro jednotlivé mezistupně velení na stupni prapor až divize). Zatímco stupeň velení praporu bude vyžadovat informaci velmi detailní, k potřebě štábu divize bude postačovat informace celková, globální. Obě dvě tyto informace můžeme získat dosažitelnými mechanizačními prostředky, zatímco v budoucnu využívané výběrové informace budou výsledkem samočinného počítače.

Ideový projekt se již váže do určité míry na výpočetní techniku. I bez jejího uvažování můžeme však dospět ke stanovení základní algoritmizace, tj. stanovení celkového postupu zpracování informací.

Velmi důležitým a nezbytným závěrem celé této fáze je posoudit dosavadní výsledky, což je možné formou oponentury. Při ní by se jednotlivé složky velení měly vyjádřit o vhodnosti či nevhodnosti uvažovaných cílů, obsahu, vstupů i výstupů a vznést své připomínky i k uvažované algoritmizaci.

V závěru by měl být přijat plán práce ke zpracování dalších etap.

Druhá, neméně důležitá etapa racionalizace určené části informační soustavy, která začíná po zpracování všech připomínek ze schvalovacího řízení, je **zpracování prováděcího projektu**. Tato etapa bude mít jiný obsah, bude-li projekt zpracován s možností jeho dalšího využití pro samočinný počítač, jiný obsah bude mít v uvažovaných stupních velení. Další přechod k etapě **technického projektu**, tj. bezprostřednímu programování, odladění, odzkoušení a postupnému zavedení programu, nepřipadá v praktické činnosti štábů zatím v úvahu a je obsahem činnosti především výzkumných středisek. Přesto však zpracování prováděcího projektu může být pro potřeby velení a štábů značně důležité. Jeho obsah totiž spočívá v podrobné analýze vstupů a výstupů, spadající do tzv. vnější analýzy. Zde je nutné konkrétně se zabývat tím, kde která informace vzniká, jak je zpracována a využívána. V řadě případů pro větší názornost bude vhodné doplnit tuto činnost zpracováním blokových schémat,

kteřá jsou jednak názornější, jednak jsou pak nejvhodnějším způsobem k uskutečnění konečné etapy, nutné pro samočinný počítač.

Konečnou činností této etapy bude opět kolektivní posouzení uvažovaných výsledků. Nebudou ani řídké případy, kdy po analýze bude rozpracována přímo forma zpracování informace, stanoven způsob, kde a co uvádět, upřesněn její oběh a řada dalších upřesňujících údajů.

Výslednou činností, kterou můžeme v současných podmínkách na daném stupni velení přijmout, budou zpravidla potřebná velitelská opatření pro daný stupeň velení.

Tato činnost nebude bezvýznamná. Vždyť detailním rozpracováním a uvedením v život byt jen dílčích úseků, vytvoříme předpoklady k účinnější, efektivnější práci štábů, které je budou realizovat.

I na úseku armády můžeme doceňovat dosaženou efektivnost, i když ji jen těžko můžeme vyčíslit. Už jen skutečnost, že rozborem dojdeme ke zrušení celé řady nepotřebných, v mnoha případech duplicitních informací, na druhé straně pak k zekonomičtění informací nutných k řízení, jejich časovému roztrídění, k určení informací výběrových, to vše zvýší vážnost k jejich zpracování a využití. Za úvahu jistě bude stát i způsob jejich uchování na příslušném stupni velení, kde vedené knihy hodnocení nejsou vždy tím nejnázornějším způsobem. Vždyť i vcelku lehce dostupný mechanický analyzátor může v mnoha případech usnadnit a urychlit způsob vyhledání informace. Nemůžeme podceňovat ani vhodně sestavené přehledy, grafy, schémata apod.

V tom je již otevřeno volné pole působnosti příslušníků štábů jednotlivých stupňů.

INFORMAČNÍ ČINNOST

ZPRAVODAJSKÝCH ORGÁNŮ

(VM čís. 1/67)

Vzrůstající aktivita při zkoumání různých problémů ve velení vojskům je důsledkem současné situace, kterou lze v rozvoji velení charakterizovat tak, že:

- disproporce mezi požadavky (potřebami) řízení operací a boje a možnostmi realizace těchto požadavků existujícím systémem velení se prohlubují a stávají se spolu s dalšími faktory důležitým činitelem, ovlivňujícím celkovou bojeschopnost armády;

- v současné době jsou k dispozici základní nástroje vědeckého zkoumání řídicích procesů a systémů a zároveň i výkonná technika, schopná podstatným způsobem zkvalitnit a především pak zrychlit velení;

- v naší armádě jsou v podstatě vytvořeny základní organizačně správní i kádrové předpoklady k postupnému zkvalitňování velení vojskům na základě rozpracování nové, ucelené, vědecké teorie velení;

- existuje i obecná nálada, příznivá pro nová opatření a změny v oblasti tak zatížené tradicemi a v některých ohledech i konzervatismem, jako je praxe velení vojskům.

V důsledku těchto skutečností, které podceňují aktivitu, na stránkách vojenských odborných časopisů se setkáváme často s články obsahově zaměřenými k roz-

voji velení v různých oblastech a na různých úsecích řídicí práce velitelů a štábů. Mezi tyto články patří bezesporu i příspěvek podplukovníka Kožára, který se pokouší v některých dílčích aspektech ukázat podstatu činnosti zpravodajského oddělení s využitím pojmového aparátu teorie řízení.

Při aplikaci některých základních pojmů teorie řízení a kybernetiky, které jako takové mají sice svůj tradiční obsah, ale kterých je třeba velmi uvážně používat právě ve vztahu k těmto novým oborům, je třeba v některých ohledech doplnit článek podplukovníka Kožára.

V souvislosti s aplikací některých „nově diferencovaných“ pojmů — především pojmů „informace“, „systém“, „řízení“, „modelování“, „organizace“ atd., které jsou jedněmi ze základních pojmů kybernetiky a teorie řízení, vyvstává jako jeden zásadní, byť ne rozhodující problém. Jde o to, že někteří odborníci radikálně vystupují proti tendenci využívat těchto pojmů při popisu a zkoumání řídicích procesů ve velení. Označují to dokonce jen za výraz „módnosti“, „falešné vědeckosti“ apod. Tuto svou averzi odůvodňují v podstatě tím, že prostou záměnou tradičních vojenských pojmů pojmy novými se nedosáhne žádného efektu, ale že se jen „mate mysl“ a „lidé si přestávají rozumět“.

Zavrhnout tyto názory a tvrdit stejně autoritativně pravý opak by bylo jistě nesprávné. Zastánci „tradičních“ pojmů mají k tomu bezesporu své vážné důvody a ke svým názorům dospěli na základě určitých konkrétních skutečností. Pokusím se zpětně vydedukovat, proč tomu tak je.

Mají bezesporu pravdu, a to v těch případech, kdy se někteří autoři dopouštějí skutečně jen prosté záměny pojmů a nechápou pod určitým relativně novým pojmem i nový, vesměs jednoznačně definovaný obsah a význam. Tak např. používá-li někdo místo tradičního vojenského pojmu „zpráva“ pojem „informace“, nebo termín „ujasnění úkolu a zhodnocení situace“ nahrazuje termínem „rozhodovací proces“ atd., přičemž novému pojmu přisuzuje obsah starého, pak je třeba s kritikou plně souhlasit. Druhá stránka věci je však v tom, přisuzuje-li se novému pojmu ten obsah, který mu vzhledem k jeho definici náleží. Jestliže by např. kybernetika používala pojmu „informace“ v tradičním pojetí obsahu (jako jakákoliv zpráva či sdělení), pak by se nikdy nemohla dopracovat dosažených výsledků a úspěchů. Obdobně je tomu i s pojmem „systém“, „chování systému“, pojem „organizace“ a v terminologii teorie organizací atd.

Tato otázka se velmi úzce dotýká i článku podplukovníka Kožára. Nejde sice o vyhraněný postoj k tomu, zda používání nových pojmů je či není správné, ale o skutečnost, že právě tento článek je jedním z těch, které by mohly zavdat příčinu k výše zmíněné kritice.

Vzhledem k tomu, že podstatnou částí článku je výklad a rozbor „informační činnosti zpravodajských orgánů“, přičemž je zákonitě a zhusta používáno pojmu „informace“ v čisté podobě i v různých obměnách, je nutné se nad některými formulacemi v článku zamyslet.

Navíc je třeba za všech okolností — a dnes snad více než kdy jindy — vycházet ze zásady, že používám-li určitých termínů, mám buď jistotu, že jejich obsah je přesně definován a čtenáři znám, nebo tuto jistotu nemám a pak definici uvedu, popřípadě používám pracovních pojmů, které příslušným způsobem vysvětlím.

Tolik jsem pokládal za nutné předeslat k některým dalším myšlenkám, kterými se pokusím upřesnit, eventuálně doplnit některé formulace a názory v článku.

☆☆☆

Tématem i obsahem podstatné části článku je „informační činnost zpravodajských orgánů“. Termín „informační čin-

nost“, i když dává vcelku jednoznačný smysl, je přece ne zcela běžný a zasluhoval by bližší vysvětlení. Vymezuje-li autor, zřejmě záměrně ze širšího pojmu „činnost zpravodajských orgánů“ specifickou oblast, kterou označuje „informační činností“, dává tím bezesporu podnět k zamýšlení nad tím, jakou jinou činnost realizuje např. zpravodajské oddělení svazku ve velení, což by opodstatňovalo oddělovat informační činnost od ostatních.

Předpokládám, že autor chtěl zdůraznit to, že hlavním obsahem činnosti zpravodajského oddělení v boji a operaci je „práce s informacemi“. Ovšem v tom případě je vhodnější hovořit o řídicí práci zpravodajského oddělení, protože řídicí práce — eventuálně řízení ať v užším slova smyslu, tak v širším slova smyslu, tzn. v pojetí zásad teorie řízení, kdy je definováno jako plánování, organizace, operativní řízení a kontrola — je ve své podstatě procesem získávání, zpracování, uchování a vydávání informací, čili „práce s informacemi“. Toto pojetí však může být jen jedním z výkladů čtenáře, ale nemusí být totožné s názorem autora.

Mnohoznačnost výkladu pojmu „informační činnost“, který není blíže osvětlen, dovoluje ještě jiný výklad, který může vycházet ze samotného chápání pojmu „informace“. Chtěl snad autor zdůrazněním „informační činnosti“ ukázat, že jde jen o tu činnost, kterou realizuje zpravodajské oddělení při získávání, zpracování, uchování a vydávání skutečně jen informací, tzn. ve smyslu zásad teorie informace jen těch zpráv, sdělení atd., které jsou informacemi v pravém slova smyslu?

Jestliže však autor přes všechny tyto možné výklady a nejasnosti měl na mysli činnost zpravodajských orgánů, která je vyjádřena ve vlastním názvu „zpravodajství“, čili dávání zpráv velitelům a štábu, pak nebylo třeba kumulovat synonyma. Nahrazení pojmu „dávat zprávy“ pojmem „informace“ — bylo v tomto případě zbytečné. Článek by pak patřil k těm, které se snaží být moderní tím, že využívají moderních pojmů k označení starého obsahu.

Takové a možná i řadu dalších otázek si může klást čtenář po přečtení článku. Způsob, jakým používá pojmu „informační činnost“ v kontextu, nedává jasno o jeho náplni a obsahu. Tak např. v první části článku hovoří o tom, že: „... lze říci, že informační činnost o nepříteli je...“. Podobná, ne dosti srozumitelná spojení nevnašejí jasno do zmíněného problému, ale naopak jej zatemňují. Nepřesnost a nesprávnost v používání pojmu

„informace“ lze dokumentovat i na dalším příkladu. Autor uvádí, že: „informace o nepříteli ... představují z hlediska zpravodajského oddělení svazku finální etapu práce, která ...“ atd.

Tolik jen namátkou k čistotě a přesnosti při využívání některých pojmů z těchto oborů, které nabývají na významu a které si teprve probíjejí cestu do myšlení lidí.

Poukáží ještě na jedno. Autor v další části článku vyjmenovává některé objekty nepřítelů a říká, že „průzkumné orgány svazku získávají informace především o těch nepřátelských objektech, s kterými bude svazek bojovat a které jsou objektivně nutné pro rozhodnutí velitele“.

Uvádí jako **objektivně nutné informace** údaje o zbraních DAVY CROCKETT, dělostřeleckých raketách HJ, atomových kanónech a houfnicích, VS brigád a divizí 1. sledu atd. až po PL rakety HAWK první linie. Celkem tedy údaje o 9 druzích objektů. Jistě dospěl k výčtu těchto „objektivně nutných“ informací po určitém rozboru. Ovšem je otázka, zda jde skutečně o informace objektivně nutné k rozhodnutí velitele, nebo o subjektivní názor autora. Nelze jednoznačně stanovit, zda v tom či onom konkrétním případě budou tyto informace nutné pro rozhodnutí velitele, popřípadě zda uvedené údaje budou či nebudou informacemi v pravém slova smyslu. Kdyby to bylo tak zcela jednoznačné, pak by se tímto problémem na obecné úrovni nezabývala samostatná partie teorie informace — teorie pragmatické informace, která spolu s teorií sémantické informace patří do sféry zkoumání kvalitativních stránek informace.

Je-li sémantický obsah informace dán tím, jak informace jednoznačně zobrazují objektivní realitu — přičemž čím je sémantický obsah objektivnější a hlubší, tím je i informace vhodnější pro řízení — pak pragmatický obsah informace je dán její hodnotou, tzn. relativním významem obsahu informace, který je ovlivněn:

— minulou zkušeností zdroje i příjemce informace;

— obsahem informace, a to relativně.

Nutnost, eventálně „objektivní nutnost“ té či oné informace pro rozhodnutí velitele není a nemůže být proto záležitostí kategorického tvrzení, ale jediné výsledkem solidního, zevrubného rozboru. Předmětem takového rozboru musí být vlastní rozhodnutí velitele, jeho cíl, obsah i způsob (algoritmus) zpracování, dále pak rozsah předcházejících znalostí velitele (paměťové informace) a řada dalších faktorů rozhodovacího procesu.

Rozlišení nutných informací na určitém stupni řízení od informací ostatních je náročný úkol. To dokazuje např. práce Zdeňka Schenka z roku 1966 „Obecný model pro rozlišení nutných informací na jednotlivých stupních řízení“ (vydal MULTAR, Praha 1, Provaznická 13), v níž je demonstrován metodickým způsobem postup při stanovení nutného rozsahu informací pro řízení výrobního procesu na jednotlivých stupních řízení ve vybraných procesech ministerstva spotřebního průmyslu. Některé zkušenosti z aplikace této metody byly zveřejněny též v časopise Podniková organizace, ročník 1965 a 1966.

Přitom řídicí procesy ve výrobě jsou zákonitě méně složité než řízení boje a operace. Zdůvodňovat tuto skutečnost snad není nutné.

Na druhé straně problém stanovení nutného množství informací k rozhodování na určitém stupni velení je jednou ze základních otázek, které má vyřešit jednotný integrovaný automatizovaný informační systém. Integrace informačního systému, jako jeden ze základních předpokladů jeho automatizace, má totiž vytvořit jednotný tok minimální, objektivně nutné prvotní informace, sjednocené podle obsahu, formy i jednotlivých typů a zabezpečit nezbytné množství pro určitý řídicí orgán (viz ČSAV „Kybernetika ve společenských vědách“, str. 85).

Při úvahách o tom, které informace jsou nutné k rozhodnutí velitele, je proto třeba vyslovovat závěry uvažované na základě výsledků výzkumu a příslušných rozborů. Zdůraznění nutnosti těchto rozborů je ovšem plně na místě, a měl-li to autor na mysli, pak je s ním třeba souhlasit.

☆☆☆

Pozornost zasluhuje podle mého názoru i ta část článku, kde se autor zabývá přenosem informací o nepříteli a kde hned v začátku bez jakéhokoliv hlubšího rozboru konstatuje, že dosavadní systém spojení vyžaduje zdokonalení a zautomatizovat. Se zdokonalením systému spojení lze jistě bez výhrad souhlasit, protože spojení, jako nedílná součást a zabezpečující prostředek velení, jistě zdokonalení potřebuje. Druhá věc je ovšem požadavek zautomatizovat. Aby nezůstalo jen při pouhém, nic bližšího neříkajícím požadavku, bylo by nutné definovat jednak systém spojení a jednak i představu jeho „zautomatizování“. Aby i tato část článku něco přinesla čtenáři a nepůsobila jen jako pouhá proklamační, mohl autor alespoň v základních principech ukázat, co by podle jeho názoru

v systému spojení vyžadovalo automatizovat, např. které prvky systému.

Vytyčení požadavků pro „první etapu“, kterou vidí autor ve vybavení vševojskových útvarů „DATČÍKY“, nedává nikterak tušit, zda „automatizace“ je používáno jen jako moderního pojmu nebo se znalostí podstaty tohoto složitějšího procesu zavádění automatizační techniky v různých oblastech řídicí činnosti.

K zamyšlení nad automatizací mne vede i to, že požadavek automatizace jako prostředku k radikálnímu zkvalitnění práce zpravodajského oddělení, je v článku i v dalších souvislostech: v části o zpracování informací o nepříteli a v závěru i ve schématu automatizovaného zpravodajského podsystemu svazku.

Požadavek postupného vytváření podmínek pro strojové zpracování informací vyvozuje autor ze zavádění nové průzkumné techniky. Správně ukazuje na nutnost formalizace dokumentace, zavedení jednotného kódu, obsahové a formální vyhodnocení informací. Zasluhovalo by však zdůraznit, že před zavedením samočinných počítačů je nutné hluboce a všestranně rozebrat současný stav získávání, přenosu,

zpracování i uchovávání informací. Je-li potřebné zasadit na některý úsek toku informací samočinný počítač, pak je nutné bedlivě střežit, aby nebyl automatizován bez zbytku současný stav, který je v mnohém poplatný dosavadnímu vývoji, mnohdy tradicím i subjektivismu. Dnes je již obecně známo, že automatizace zpracování informací neznamena jen nasazení samočinného počítače, ale především novou kvalitu procesu, přízpůsobeního možnostem samočinného počítače. Dosáhnout této nové kvality včetně zpracování příslušných úloh — tzn. jejich definice, analýzy, projekce a modelování až do etapy zpracování programu — je pořádný kus odpovědné, zdoluhavé a náročné práce. Představa automatizace a především pak „automatizovaného zpravodajského podsystemu svazku“, jak autor znázorňuje v příloze 2, je bezesporu trochu chudá a značně zjednodušená. Automatizovaný systém nelze totiž ani ve schématu zjednodušit jen na zákres 4 samočinných počítačů a 11 DATČÍKŮ. Taková schémata by nutně podporovala dosud existující mylné názory, že podstata a tím vlastně celý problém automatizace systému velení je jedině v samočinných počítačích.

Závěrem k některým myšlenkám a doplňkům článku dodávám. Pro okruh těch pracovníků, kteří v oblasti velení pracují již delší dobu a kterých je zatím jen nevelký počet, je bezesporu velmi potěšující, že se problematika velení stává předmětem zájmu i studia širšího kolektivu vojenských odborníků, bez jejichž aktivní účasti a pomoci nelze v rozvoji velení počítat s pronikavějšími úspěchy. Základním problémem v současné etapě je, aby nové myšlenky, přístupy, metody, teorie a závěry co nejdříve pronikly do myšlení všech těch, kteří chtějí přispět k dalšímu rozvoji velení. Pochopit to nejzákladnější, čím nám může pomoci např. kybernetika a teorie řízení, to znamená mimo jiné i bezpečně zvládnout její pojmový aparát. K ujasnění, popřípadě ke sjednocení názorů v tomto směru, měl přispět i tento článek.

ZE SOCIALISTICKÝCH ARMÁD

PŘECHOD K POUŽITÍ jaderných zbraní V OPERACI

Při vedení boje s použitím jen konvenčních zbraní je nejdůležitějším okamžikem přechod k použití jaderných zbraní. Jak úspěšně budou použity vlastní jaderné zbraně a do jaké míry bude zabráněno hromadným ztrátám po jaderných úderech nepřítele, závisí v podstatě splnění cílů operace.

Hlavním úkolem vojsk v průběhu vedení boje je tedy

- včas zjistit zámysl nepřítele k použití jaderných zbraní,
- maximálně snížit účinnost jaderného úderu nepřítele,
- udržovat vlastní vojska v neustálé pohotovosti k rychlému přechodu k použití jaderných zbraní.

—☆—

Včasné zjištění zámyslu nepřítele k použití jaderných zbraní ztěžuje technicky kvalitní stránka dnešních prostředků jaderného napadení. Na základě toho použití prvního jaderného úderu vyžaduje poměrně krátký čas, který závisí na takticko-technických datech prostředku a na potřebném čase k upřesnění úkolu. Po obdržení signálu k použití jaderných zbraní může nepřítel dosáhnout prvního úderu za

- 30—60 min. u raketových útvarů,
- 10—20 min. u dělostřelectva,
- 20—30 min. u letounů - nosičů taktického letectva, které jsou v 5—15 min. pohotovosti na letišti 300—400 km od fronty, 50—60 min. v 30—40 min. pohotovosti.

Lehce zjistitelné příznaky, podle nichž je možné spolehlivě určit stupeň příprav nepřítele k použití jaderných zbraní, neexistují. Řada opatření může však o tom svědčit, např.:

- vyvedení vojsk z blízkosti pravděpodobných objektů, na něž budou použity jaderné zbraně,
- zvětšení rozptýlení vojsk a objektů týlu,
- vyvádění obyvatelstva z měst,
- zesílení ženiijního budování prostorů rozmístění druhých sledů, záloh, objektů v týlu atd.

Příznakem uvedení prostředků jaderného napadení na nejvyšší stupeň pohotovosti mohou být

— změny v režimu prověrky raket a letadel,

— práce skladů a základů, kompleta-
ce jaderné munice,

— zvýšení počtu pohotovostních hlíd-
kujících letounů ve vzduchu,

— zvýšení aktivity rádiových sítí,

— vzletnutí vzdušných VS apod.

Hromadné odpálení mezikontinentál-
ních raket se současným startem strate-
gického letectva svědčí o tom, že kon-
venční válka přerůstá v jadernou.

K včasnému zjištění všech příznaků a
opatření nepřítele je nutné, aby velitelé
a štáby všech stupňů soustředili hlavní
úsilí organických i přidělených sil a pro-
středků průzkumu. Jen tak bude možné
přehodnotit nepřítele a současně zabezpečit
uchování bojeschopnosti všech prvků ope-
rační sestavy.

—★—

**Snížení účinnosti jaderného úderu ne-
přítele** lze dosáhnout jednak vedením
neustálého boje s jeho prostředky jader-
ného napadení, jednak zvýšením odolnosti
vojsk a objektů tlu.

Hlavním cílem boje s prostředky jader-
ného napadení nepřítele v období bez-
jaderné bojové činnosti je zmařit, popří-
padě maximálně oslabit jeho první hro-
madný úder. Proto hlavním principem zů-
stává platná zásada jaderné války —
neustále zjišťovat a okamžitě ničit vše-
chny prostředky jaderného napadení ne-
přítele. Vzhledem k jejich značnému počtu
je nutné hlavní pozornost věnovat zjišťo-
vání a ničení jaderné munice na základ-
nách a ve vyčkávacích prostorech, raket
na odpalovacích základnách.

Jedním z hlavních prostředků zjišťování
a ničení je **letectvo**:

— dvojice stíhacích bombardérů může
za jednoho vzletu zničit odpalovací zaří-
zení taktických nebo operačních taktic-
kých raket,

— roj stíhacích bombardérů může uml-
čet baterii atomových kanónů v palebném
postavení,

— dvě letky bombardovacího letectva
mohou umlčet raketový oddíl v prostoru
bojového rozmístění.

V bezjaderném období může být po-
užito k ničení všech zjištěných cílů do 70
až 75 % letounů stíhacího bombardova-
cího a bombardovacího letectva; z nich

asi 30—50 % se plánuje k boji s prostřed-
ky jaderného napadení.

Dále se používají **speciální odřady**,
které vytvářejí především s tankových jed-
notek čelní divize prvosledových armád.
Využívají průlomu a mezer v bojových se-
stavách nepřítele, pronikají do prostorů
rozmístění nebo na osy přesunu prostřed-
ků jaderného napadení a ničí je rozhod-
nou ztečí. Hlavním objektem jsou taktické,
při úspěšném rozvinutí útoku v hloubce
i operační prostředky jaderného napadení.
Armáda může vyslat z divizí 1. sledu 6—8
odřadů do hloubky 30—80 km.

Je-li obtížné zjistit nepřátelské cíle
v hloubce vzdušným průzkumem a není
o nich dostatek přesných údajů, nutných
k jejich zničení palebnými prostředky, je
účelné k ničení používat **vzdušné výsadky**.
V závislosti na charakteru objektu, jeho
ochraně a obraně i na hloubce rozmístění
vysazuje se k jeho ničení operační nebo
taktický vzdušný výsadek. Takovými ob-
jekty mohou být základny a armádní sklady
jaderné munice, polní pohyblivé sklady,
místa speciálních zbraní, místa velení, le-
tiště atd.

K narušení velení prostředků jaderného
napadení se používají **radiotechnické pro-
středky**.

Zvýšení odolnosti vojsk a objektů tlu
se dosahuje

— jejich rozptýlením,
— maximálním využitím ochranných a
maskovacích vlastností terénu,
— ženijní úpravou terénu,
— pečlivě organizovaným operačním a
taktickým maskováním,
— vedením rozhodného a vysoce ma-
névrového boje.

Kromě toho musí být vojska neustále
připravena k likvidaci následků po ne-
přátelských jaderných úderech.

—★—

**Stálá pohotovost k rychlému přechodu
k použití jaderných zbraní** závisí na

— vysokém stupni pohotovosti raketov-
ých vojsk a letectva k použití jaderných
zbraní,

— na připravenosti vojsk k okamžité-
mu využití jejich výsledků.

Přechod k použití jaderných zbraní je
nejdůležitější součástí rozhodnutí velitele
za vedení boje s použitím jen konvenčních
zbraní. Proto již v rozhodnutí při zahájení
operace velitel určuje a v jejím průběhu
upřesňuje objekty napadení jadernými
zbraněmi, rozčlenění zásob jaderné a che-
mické munice, stupeň bojové pohotovosti
raketových útvarů a letectva, úkoly vojsk

1. sledu pro případ použití jaderných zbraní. Konvenční munici používají raketové útvary frontu a armád jen v omezené míře (nedostatečná účinnost, snížená pohotovost k použití jaderných zbraní); nemůže-li být použito letectva, mohou být plánovány jejich údery na místa velení, sklady jaderné munice, letiště a jiné důležité objekty.

Kromě úkolů k vedení boje s použitím jen konvenčních zbraní **určuje velitel v rozhodnutí**

— **raketovým útvarům:**

- objekty ničení v prvním jaderném úderu,
- mohutnost a druh výbuchů,
- stupeň pohotovosti odpalovacích zařízení a jaderných raket,
- zahájení a trvání prvního jaderného úderu,
- přemístění v průběhu boje;

— **letectvu:**

- předpokládané cíle při přechodu k použití jaderných zbraní,
- množství letectva, předurčeného k úderům,
- stupeň pohotovosti a pořadí činnosti v prvním jaderném úderu;

— **armádám (svazkům):**

- objekty, které budou zničeny v prvním jaderném úderu v pásmu jejich činnosti prostředky frontu (armády),
- množství přidělené jaderné a chemické munice,
- stupeň pohotovosti raketové brigády (oddílů) a pořadí prvního použití jaderných zbraní.

První jaderný úder může být zahájen kdykoliv po zahájení války. Jeho příprava a zahájení má však některé zvláštnosti. Např. v průběhu boje se vytvářejí příznivé podmínky k účinnému použití taktických raket. Kromě toho v důsledku častých a náhlých změn situace zvyšuje se i úloha velitele armády při určování objektů v prvním jaderném úderu. Rozhodnutí k prvnímu použití jaderných zbraní ve všech případech závisí na rozhodnutí velitele frontu, který se řídí směrnicemi Hlavního velení.

Změny situace v průběhu vedení boje s použitím konvenčních zbraní, zničení nejdůležitějších zjištěných objektů nepřítele, ztráty vlastních prostředků jaderného napadení — vyžadují neustálé upřesňování prvního jaderného úderu. Proto velitel a štáb jsou povinni:

- vést neustálý, cílevědomý průzkum,

— hodnotit prostředky jaderného napadení nepřítele a pravděpodobnost jejich použití,

— zjišťovat nové objekty, vhodné k ničení vlastními jadernými zbraněmi,

— upřesňovat úkoly raketovým útvarům a letectvu pro případ prvního hromadného úderu a nepřipustit snížení stupně jejich bojové pohotovosti,

— v souladu se situací zvyšovat pohotovost vojsk k vedení boje s použitím jaderných zbraní,

— pravidelně zabezpečovat raketové útvary a letectvo meteorologickými údaji,

— zabezpečit nepřetržité velení vojskům, zejména raketovým útvarům a letectvu.

V pohotovosti k prvnímu jadernému úderu musí být všechna odpalovací zařízení raketových útvarů a nejméně 25 až 30 % podpůrného letectva, tj. všechny letouny - nosiče. Předurčené letouny jsou udržovány v pohotovosti čís. 2. Jaderné rakety raketových brigád, předurčené k prvnímu odpálení, jsou udržovány v pohotovosti čís. 2 a 3, taktické rakety jsou v četách technického zabezpečení. Tento stav pohotovosti letectva a raket umožňuje zahájit první jaderný úder za 20—40 minut po obdržení úkolu. S přihlédnutím ke koeficientu technické pohotovosti může být použito v prvním jaderném úderu do 80—90 % všech odpalovacích zařízení raketových útvarů frontu a do 80 % letectva, vyděleného k použití jaderné munice.

Předurčené síly a prostředky budou provedeny cíli jaderných i jiných úderů nepřítele; k jejich zjištění soustředí i hlavní úsilí průzkumu. Proto v bezjaderném období bojové činnosti je hlavním cílem zabezpečit skrytý přesun raketových útvarů, maskovat jejich prostory bojového rozmístění, spolehlivě je chránit před úderem nepřátelského letectva a organizovat ochranu i obranu před jejich napadením nepřátelskými vzdušnými výsady a diverzními skupinami. To platí v plné míře i pro letectvo.

K úspěšnému rozvinutí bojové činnosti po prvním jaderném úderu je důležité rychle použít jaderné a chemické zbraně ke zničení nově zjištěných důležitých objektů nepřítele. To je možné zabezpečit rozčleněním jaderné a chemické munice. Dostatečná pohotovost k druhému a třetímu odpálení raket je zajištěna, budou-li připraveny

— operačně taktické rakety

- 3 rakety v četách technického zabezpečení oddílů,
- 6 raket v technické baterii raketové brigády.

- nejméně 9 raket v každé armádní a frontové pohyblivé raketové technické základně;
 - taktické rakety
 - po 6 raketách v četách technického zabezpečení divizi,
 - nejméně 20 v armádní 16 ve frontové pohyblivé raketové základně;
 - letecká munice
 - navíc spotřeba na první dva dny útoku na pohyblivé raketové technické základně letecké armády.
- Při takovém rozčlenění jaderné munice je možné uskutečnit druhé odpálení
- operačně technických raket za 2 až 3 hodiny,
 - taktických raket za 1—1,5 hod. (bez raket, které měly být odpáleny v prvním jaderném úderu a z různých důvodů k tomu nedošlo).
- Opakovaný start letounů-nosičů je možné uskutečnit nevelkými skupinami již za 60—90 minut po přistání na letišti.

—★—

Po obdržení souhlasu k použití jaderných zbraní předá velitel stanovené sig-

nály raketovým útvarům, letectvu a upřesní úkoly vojskům 1. sledu se zvláštním zřetelem na rychlé využití výsledků jaderných úderů. Vzhledem k objektům úderu, tempu útoku a času úderu určuje bezpečnostní vzdálenost; přitom pozornost věnuje těm směrům, kde se úspěšně rozvíjí útok.

Podal-li se nepříteli předejít vlastní vojska v použití jaderných zbraní, přechod vlastních vojsk k použití jaderných zbraní, může probíhat ve velmi těžkých podmínkách. Bude nutné obnovit velení vojskům, zjistit výsledky jaderného a chemického napadení nepřitele, obnovit bojeschopnost zasažených svazků a útvarů, přijmout celou řadu nových rozhodnutí v souladu se složitou situací.

První jaderný úder bude za této situace oslaben. Čas jeho zahájení bude závislý především na rychlém obnovení velení raketovým útvarům. Zahájení úderu z iniciativy velitelů brigád, oddílů a baterií operačně taktických i taktických raket podle dříve stanovených úkolů (možná zastaralých) nemůže vést k úspěchu a je proto nepřipustné. Právo rozhodnout o prvním použití jaderných zbraní v takové situaci bude mít pravděpodobně velitel armády.

Z KAPITALISTICKÝCH ARMÁD

INFORMAČNÍ SLUŽBA v armádě USA

Podplukovník Ing. Miroslav Š k o p

Ve svém krátkém článku navazuji na příspěvek plukovníka gšt. Ing. Jaroslava Vinklera, uveřejněný ve VM 4/1967 a uvedu dva systémy (je jich celá řada), jichž využívá armáda USA pro informační službu u vojsk.

Od roku 1964 je celormádně zaveden systém „ASDIRS“, jehož cílem je:

- rozšiřovat informace o studiích v armádě, které mají vliv na plány, politiku, strategii, personál a materiál v armádě jako celku;

- zamezit nepotřebné dvoukolejnosti studijního úsilí v armádě.

Systém „ASDIRS“ byl zřízen jako základní projekt v knihovně polní armády, jako součást správy náčelníka vojenské administrativy. První prací bylo vydání bibliografického katalogu „ASDIRS“ — publikace, která je čtvrtletně a ročně celoarmádně rozšiřována. Vedle zajišťování tohoto katalogu jako pomůcky k rychlému vyhledávání zpracovaných prací, pracuje středisko „ASDIRS“ též se stroji, které okamžitě vyhledávají literaturu pomocí souřadnicového indexu Termatex a dodatečných katalogizačních lístků. Kvalifikovaní pracovníci mohou tyto služby vyžadovat osobně, telefonem nebo dopisem.

K zavedení systému „ASDIRS“ se přistoupilo proto, že armáda pracuje na mnoha studiích z nejrůznějších oblastí. Jedním z velkých nedostatků bylo, že se nevědělo, které výzkumy už byly dokončeny a které jsou ve stadiu rozpracování. První etapou při zavádění tohoto projektu bylo podchycení zpracovaných studií. Další etapou byla koordinace a kontrola speciálních studií prostřednictvím oddělení pro řízení vojenskovědecké činnosti od stupně armády výše. Tato oddělení pravidelně informují střediska „ASDIRS“. O postupu zpracování jednotlivých vědeckých studií jsou pořizovány bibliografické archy. Jedny jsou na oddělení pro řízení vojenskovědecké činnosti. Druhé jsou ve středisku „ASDIRS“, kde jsou všechny údaje z archů očíslovány, odfotografovány, rozmnožovány a numericky zařazovány podle kartoték.

Speciální studie projektuje štáb polní armády a zveřejňuje je ve „Studijním programu polní armády“. V rámci tohoto programu se koordinují a kontrolují speciální studie. Studijní koordinátoři ze štábu polní armády dohlíží na plnění úkolů a dbají na to, aby středisko „ASDIRS“ bylo informováno o probíhající práci. Informace přicházejí jako archy bibliografických údajů. Koordinátoři těsně spolu-

pracují s plánujícími důstojníky ve štábních odděleních.

Stručná informace je odesílána do ústředny pro armádní informace a do tiskárny k publikaci jako bibliografický katalog „ASDIRS“, který je vydáván v pravidelných intervalech do stupně brigády vto.

Mnoho uživatelů „ASDIRS“ jsou stejní důstojníci, koordinátoři a autoři studií. Tak je uzavřen informační obvod ve studijním systému armády USA, což tak představuje jistý druh zpětné vazby, která určuje, nakolik středisko „ASDIRS“ plní úspěšně své poslání.

Systém zabezpečil stálý přehled o všech již vypracovaných a rozpracovaných studiích.

Na systém „ASDIRS“ úzce navazuje systémem „Pinpoint“, který funguje jako celarmádní distribuční systém a dovoluje uživateli žádat publikaci, kterou potřebuje ke splnění svého úkolu. Systém se používá pro první distribuci nových a opravených publikací; velitelé rot a baterií mohou s jeho pomocí vyžadovat publikace.

Klíčem k distribučnímu systému „Pinpoint“ jsou subskripční formuláře. Formuláře jsou vyplňovány ke sdělení požadavků jednotky středisku; pokrývají velkou kategorii publikací. Každá hlavní kategorie je rozdělena do specifických oblastí, které se dále dělí na jednotlivé podoblasti.

Požadavky na publikace se vyplňují na subskripční formuláře (předtištěné děrné štítky).

Na formuláři se uvádějí kategorie

(např. směrnice, oběžníky, doplňkové katalogy), specifikace v jednotlivých předmetových oblastech (např. řízené střely, navigační systémy, munice atd.) a důležitých podoblastí u některých druhů.

Po vyplnění subskripčního formuláře ve výpočetním středisku se údaje vydávají a vyhledání se děje pomocí samočinného počítače. Uvedená data jsou podkladem pro distribuci poštou.

Při zavádění tohoto systému bylo napřed zřízeno jediné zásobovací středisko pro všechny publikace a maximálně se využilo automatizace s cílem dosáhnout odpovědi uživateli v nejkratší době. Středisko „Pinpoint“ má samočinný počítač, které kromě vyhledávání publikace zkoumají rovněž nejkratší a nejrychlejší cestu k uživateli. Středisko má automatické plnicí stroje, automatické obálkovací stroje a jiné specializované stroje k urychlení první distribuce a znovuzásobení. Středisko vyvinulo optický přístroj ke zjišťování stránek v publikacích podle zadaných požadavků.

S „Pinpointem“ bylo možné podstatně snížit publikace, které nemají odbytu, dále tiskařské náklady, obsah skladišť apod. Ke zvýšení rychlosti publikování a distribuování publikací jsou připravovány plány využití vysokovýkonných elektronických fotografických snímávacích strojů k sestavování publikací pro tisk.

Uživatel musí splnit vůči středisku tyto požadavky:

- správně zakódovat svůj požadavek,
- sledovat publikace střediska a tak být informován o všech změnách.

V článku jsem uvedl dva způsoby evidence a distribuce potřebných informací. Bylo by jistě velmi vhodné na základě centralizace informační služby zavést u nás obdobné systémy, aby vojenská veřejnost byla informována o jednotlivých pracích. Současná praxe je zatím taková, že poznatky o jednotlivých pracích se předávají často jen prostřednictvím „známých“.

VOJENSKÁ TECHNIKA ZÁPADU

Náklady na obstarávání, údržbu, provoz a ovládnutí moderní vojenské techniky mnohonásobně vzrostly a velmi podstatně přispěly ke zvýšení celkových vojenských výdajů, které nezdědka dosahují astronomických částek. To vyplývá např. mimo jiné z údajů Institutu pro strategické studie v Londýně (**tabulka 1**).¹⁾

Na vojenském rozpočtu se podílejí výdaje na techniku až polovinou;²⁾ je však značný rozdíl v její skladbě. V technicky nejvyspělejších armádách, kde se již více méně uplatňují vymoženosti vědeckotechnické revoluce, v důsledku nákladného provozu a bezpříkladně vysokých cen se technika málo nakupuje (např. USA). Naopak tam, kde modernizace armády teprve začíná, představují hlavní položku v technice nákupy nebo přechodně neúměrné výdaje na výzkum a vývoj, jako je tomu ve Francii vzhledem k budování nezávislé jaderné síly.

Přitom výše a často i skladba výdajů na techniku se mění podle konkrétních potřeb a situace — někdy velmi rychle. Nejmarkantnější jsou tyto změny v bundeswehru, jak ukazuje **tabulka 2**.³⁾

Ve francouzské armádě se poměr výdajů na běžnou činnost a obstarávání vojenské techniky v posledních třech letech stabilizoval všeobecně na 50 % : 50 %, v americké armádě je v roce 1967/68 poměr 74 % : 26 %.

Vzhledem ke strukturální odlišnosti i určité kamufláži vojenských rozpočtů je nutné všechny tyto procentuální údaje brát s částečnou rezervou. Přesto poskytují orientační pohled na stupeň technizace těchto armád: na 1. místě je USA, následuje NSR a Francie, u níž dojde k přelomu teprve v sedmdesátých letech, kdy budou dokončeny nejnákladnější fáze jejího jaderného vyzbrojení.

Obecně lze konstatovat, že v moderní armádě se pohybují výdaje na nákup techniky v rozmezí 20–30 %, na výzkum a vývoj od 10 do 16 %, na provoz 9–12 i více procent, přičemž v rámci rozpočtu jednotlivých složek ozbrojených sil na provoz a údržbu se vydává až 30 %.

¹⁾ Aerospace International I–II, 1967, str. 62.

²⁾ Vysoké procento vyplývá ze zvláštnosti federálního rozpočtu, který má jen málo položek, neboť většina civilních rozpočtových výdajů se kryje z rozpočtů jednotlivých států Unie.

³⁾ V NSR jen asi 5 %, neboť odpadá výzkum a vývoj strategických a některých jiných bojových prostředků.

⁴⁾ Wehrkunde č. 7, 1967.

Tabulka 1

Stát	Vojenské výdaje v miliónech dolarů		Podíl vojenských výdajů v %	
	1965	1966	na hrubém národním produktu	na státním rozpočtu
Belgie	520	520	3,5	12,0
Dánsko	283	268	2,6	15,0
Francie	4 215	4 465	4,8	21,0
Holandsko	746	750	4,3	16,0
Itálie	1 980	1 982	3,3	16,0
Kanada	1 438	1 461	3,0	20,0
Norsko	270	298	3,9	16,0
NSR	4 607	4 335	5,7	32,0
Portugalsko	230	224	6,5	36,0
Řecko	200	206	3,6	21,0
Turecko	334	377	4,3	21,0
USA	54 200	58 300	8,0	51,0 ^{a)}
V. Británie	5 937	6 081	6,8	18,0

Tabulka 2

Rok	Vojenský rozpočet	
	běžná činnost	obstarávání vojenské techniky, investice
1963	47 %	53 %
1965	56 %	44 %
1967	65 %	35 %
1970	67 %	33 %

Kolik stojí moderní vojenská technika, její provoz nebo výzkum?^{a)}

Umělá kosmická tělesa, řízené střely, jaderné zbraně

USA vydaly na kosmický výzkum v letech 1957–67 na 40 miliard dolarů (dol.); (z toho 2/3 z vojenského rozpočtu).

Jaderné vyzbrojení Francie do r. 1970 má stát 35 miliard nových franků (NF). Do konce r. 1962 stál USA nákup stra-

tegických RS 108 mil. dol., jejich výzkum a vývoj 1327 mil., údržba 1500 mil. dol. Jedna RS Minuteman — přes milión dolarů, její údržba — 20 000 dol. ročně, odpalovací šachta — 550 000 dol.

Operačně taktická RS Sergeant — 405 000 dol., taktická RS Lacrosse — 50 000 dol., RS Lance — 500 000 dol., ruční PLRS Redeye — 6500 dol., jaderná bezzákluzová zbraň Davy Crockett — 1400 dol., PTRS SS 11 — 1510 dol., letecká protizemní RS Bullpup — 2105 dol., oddíl PLRS Hawk — 22 mil. dol., oddíl PLRS Nike Hercules — 36 mil. dol., oddíl RS Pershing — 60 mil. dol.

Náklady na výrobu atomové pumy — 500 000 dol., vodíkové — milión dol., 1 kt

^{a)} Údaje převzaty ze západních zahraničních vojenských časopisů Revue de Defense Nationale, Wehrkunde, Air et Cosmos, Missiles and Rockets, Armed Forces Management, L'Armée, Wehr und Wirtschaft, Flight, Army Research and Development, Electronics.

— 5000 až 6000 dol., gram štěpného materiálu (plutonium) — 14 dol. (na černém trhu 140 dol.).

Jaderný potenciál USA se odhaduje minimálně na 25 000 Mt a zásoby stály tolik, že vyzbrojení hitlerovského wehrmachtu (přímé výdaje 50 mld. marek) se proti tomu jeví skoro jako pakatel.

Letecká technika

Strategický bombardovací letoun B-58 Hustler — 26,7 mil. dol. (= 1,15krát dražší než stejná váha zlata), letoun Vigilant — 17,6 mil. dol. (= tolik jako 880 dělostřeleckých raket Honest John).

Taktické letouny: Starfighter — 5,6 mil. DM (tj. 1,25 t zlata), letoun F-4 Phantom 12—13 mil. DM, F-111 s proměnnou geometrií křídla pro V. Británii — 2,6 mil. liber, průzkumný dvoumotorový vrtulový letoun Mohawk — 4 mil. DM, s kompletním elektronickým vybavením 8—10 mil. DM, bitevní vrtulník AH-56 Cheyenne — 1 mil. dol.

Bojová vozidla

Západoněmecký tank Leopard — 1 mil. DM, ve vyprošťovací verzi — 750 000 DM; britský tank Chieftain — 100 000 liber (1,1 mil. DM), obrněný transportér HS-30 — 500 000 DM, americká 155mm samohybná houfnice — 140 000 dol.

Elektronická a jiná zařízení

Náklady na jednotný systém PVOS států NATO v Evropě — 330 mil. dol., údržba a provoz jednoho ze tří center amerického radiolokačního systému včasného varování před mezikontinentálními raketami — 100 mil. dol. ročně.

Počítač k centrálnímu vyhodnocování radiační situace, schopný zpracovat 1 miliardu údajů za vteřinu — 14 až 16 mil. dol., dělostřelecký počítač FADAC — 1 až 1,2 mil. dol., XAMAX — 80 000 až 100 000 dol., britský dělostřelecký počítač FACE — 30 000 liber.

Systém bezdrátového telefonního spojení RADA pro jednu divizi — 22 mil. dol., malý průzkumný radiolokátor ováže 1 kg — 4000 dol., pasivní infradetektor s dosahem do 600 m — 6000 dol.

Různé

Vývoj balistické ŘS Lance — 175 mil. dol., vývoj protiraketového systému Nike X v letech 1955—65 — 2 mld. dol., vývoj letecké protizemní ŘS Mewerick — 100 mil. dol., vývoj vojskového PL systému Mauler, který byl zrušen a zčásti využit jen pro válečné lodstvo — 200 mil. dol., vývoj Davy Crockett — 28 mil. dol., vývoj motoru pro tank MBT-70 — 10 mil. dol., studie letounu COIN (protiparytzánský) — 1 mil. dol.

Základní životní podmínky vojáků z povolání

Podplukovník PhDr. Jaroslav P e c k a,

Podplukovník PhDr. Miroslav
P u r k r á b e k

Podmínky lidského života, jejich utváření, optimalizace a humanizování jsou oprávněně předmětem pozornosti a zájmu marxistické sociologie. Socialistická společnost vytyčuje rozvoj člověka jako konečný a samoučelný cíl. Společenské orgány při zadávání úkolů společenskovo-vedním pracovním vycházejí nejen z tohoto cíle, ale i z dvojího působení průmyslové civilizace. Vycházejí tedy zároveň z toho, že na jedné straně zvyšování všeobecné civilizační úrovně dává člověku nové možnosti jeho rozvoje, přičemž současně na druhé straně průmyslová civilizace některé podmínky jeho života zhoršuje. Marxistická sociologie neplní jen technickou funkci v podobě společenské expertizy, ale od svého vzniku má i výrazný humanistický prvek. Zahrnuje v sobě tedy rozpornou jednotu sociotechnické funkce (uplatňované v zájmu fungování společnosti nebo dílčích systémů, kde převažuje aspekt věcně sociálních vztahů) a humanizační funkce (uplatňované v zájmu rozvoje osobností příslušníků společnosti a jejich lidsky sociálních vztahů).

Obě tyto funkce byly v jednotě uplatněny v sociologickém výzkumu „Základních životních podmínek vojáků z povolání“, který na základě úkolů řídících orgánů ČSLA uskutečnilo Vědeckovýzkumné pracoviště sociologie armády Vojenské politické akademie Klementa Gottwalda v první polovině roku 1967.

CHARAKTERISTIKA A VÝCHODISKO VÝZKUMU

Cílem výzkumu bylo zjistit a analyzovat životní podmínky vojáků z povolání a jejich odraz v životních pocitech příslušníků této sociální skupiny s hlavním zřetelem na ty, které hypoteticky nejvýrazněji ovlivňují proces identifikace s vojenskou službou jako povoláním.

Vytvořený výzkumný tým měl v důsledku různorodosti zkoumaných otázek interdisciplinární charakter. Děлил se na tři sekce: sociologickou, ekonomickou a právní. Jeho jádro tvořili pracovníci Vědeckovýzkumného pracoviště sociologie armády a dále v něm byli zastoupeni různí experti. Kromě sociologů, ekonomů a právníků jeho členy odborníci na jednot-

¹⁾ Podrobněji jsou tyto problémy popsány v příslušné literatuře. Viz zejména: J. Kazimour: „K otázkám hodnocení životní úrovně“, Praha SEVT, 1961; M. Manesio „Sociologický průzkum životní úrovně obyvatelstva“, Národní komitét sociologie Rumunské socialistické republiky, Materiál 6. Světového sociologického kongresu, Evian 1966; V. Sova „Strukturální problémy vývoje práce kateder marxismu-leninismu“, 1965, čís. 1.

livé zkoumané otázky (pracovní kádroví, finančního a sociálního zabezpečení, lékař, odborníci výstrojního, proviantního a bytového zabezpečení).

Společensko-ekonomické jevy, které tvoří souhrn životních podmínek, jsou mnohostranné, mají heterogenní charakter a různý stupeň významnosti.¹⁾ Je nutné je zkoumat a interpretovat z různých aspektů a stránek. Jejich sociologickou analýzu musí předcházet dílčí analýzy, jako jsou ekonomická, demografická, sociálně psychologická, zdravotnická, ekologická — u vojáků z povolání i významná analýza právního postavení.

Zkoumání kterékoliv sociální skupiny, jevů a procesů s ní spojených vyžaduje studium širšího komplexu podmínek, v nichž se tato skupina formuje a jimiž je determinována. Životní podmínky vojáků z povolání (včetně jejich rodin) jsou kromě celospolečenských faktorů určovány činiteli, vyplývajícími ze specifického poslání armády a charakteru její činnosti. Promítají se v nich principy armády, zvláštnosti jejího vnitřního života a požadavky profese, mezi nimiž je nejvýraznější požadavek nepřetržité bojové pohotovosti, který hluboce ovlivňuje život vojáků z povolání a vtiskuje mu specifické rysy, které se ve svém komplexu v žádném jiném povolání nevyskytují.

Zkoumání životních podmínek vojáků z povolání umožňuje zpětně pochopit řadu jevů a procesů, které v této sociální skupině probíhají. Základní životní podmínky mají silný vliv na společenské postoje vojáků z povolání, na jejich hodnotovou orientaci, na proces jejich profesionální stabilizace a identifikace s vojenským povoláním. Optimální životní podmínky pozitivně stimulují výkon služby, působí příznivě na obnovu a další rozvoj pracovních a tvůrčích sil. Poruchy a nedostatky v životních podmínkách mají na tento proces negativní vliv.

Popisový výzkum — vzhledem ke svému účelu, ale zejména vzhledem k omezeným časovým možnostem — nemohl postihnout životní podmínky vojáků z povolání v plné komplexnosti. Bylo nutné se zaměřit na ty jevy a procesy, na takové skupiny podmínek, u nichž lze předpokládat, že nejvýrazněji ovlivňují proces identifikace s vojenskou službou a pominout takové jevy, procesy a podmínky, u nichž lze předpokládat vliv méně výrazný nebo zprostředkovaný. Výběr okruhu otázek a problémů, které bylo třeba ve výzkumu postihnout, usnadnila předchozí všestranná charakteristika sociální skupiny vojáků z povolání z hledisek sociálních, politic-

kých, vzdělání, povahy činnosti a dalších. Snahou bylo vymezit zejména výrazné zvláštnosti, typické pro vojenské povolání.

Na základě rozborů byl pro potřeby výzkumu vymezen operativní pojem „základní životní podmínky“, který zahrnoval tyto složky a ukazatele:

1. pracovní podmínky (délka pracovní doby, charakter pracovní činnosti, rozsah odpovědnosti za lidi a materiál, změny bydliště, odloučenost od rodiny, rizikovost práce, požadavky na změny v kvalifikaci a přeškolení a další);

2. podmínky platového zabezpečení (nominální příjem, příjem na jednoho člena rodiny, úspory, půjčky, zadluženost);

3. podmínky materiálního zabezpečení (bytové zabezpečení, naturální odívání, stravování, cestovní náležitosti);

4. podmínky zdravotnického zabezpečení (rozsah a efektivnost zdravotnické péče o vojáky z povolání, nemocnost, úrazovost, typické choroby z povolání, průměrná délka života);

5. podmínky sociálního zabezpečení;

6. právní postavení (zvláštnosti právního postavení vojáků z povolání ve srovnání s postavením jiných občanů);

7. vliv veřejného mínění o současné úloze armády a jejím významu;

8. vliv společenské prestiže vojenského povolání;

9. vliv existenčních problémů spojených se životní dráhou vojáka z povolání;

10. vliv mezilidských vztahů modifikovaných hierarchickou armádní strukturou;

11. vliv vytržení vojáků z povolání a jejich rodin z přirozeného životního prostředí.

Pojem „základní životní podmínky“ zahrnuje tedy široký komplex otázek, který lze utřídit do čtyř základních skupin. Jsou to za prvé **pracovní podmínky**, za druhé **podmínky zabezpečení** (viz 2—5), za třetí **problematika právního postavení vojáků z povolání** a konečně za čtvrté **souhrn jevů, označených jako sociálně psychologické vlivy působící na vojáky z povolání jako sociální skupinu**²⁾ (viz 7—11).

Ke čtyřem skupinám problémů byla také vypracována hypotéza výzkumu s přihlédnutím zejména k tomu, že:

— mezi jednotlivými složkami životních podmínek, resp. skupinami podmínek a procesu identifikace vojáků z povolání s profesí a vojenskou službou existuje závislost (přímá i zprostředkovaná);

²⁾ Zejména zařazení problematiky právního postavení a sociálně psychologických vlivů je hlavním důvodem, proč výzkum nelze nazývat výzkumem životní úrovně, s kterým má jinak celou řadu shodných rysů.

— působení složek či skupin životních podmínek na procesy v armádě je rozdílné ve směru (kladném, záporném) i v intenzitě;

— některé specificky obtížné rysy vojenského povolání jsou dány objektivně (přičemž však je možné jejich případný negativní vliv paralyzovat odpovídajícími ekonomickými, právními a morálními nástroji); jiné jsou naopak subjektivní.³⁾

V hypotéze výzkumu zaujímala významné místo **preferenc** (její zdůvodnění, vývoj, současný stav a negativní důsledky snižování, popřípadě ztráty preference) v jednotlivých druzích zabezpečení vojáků z povolání. Vycházelo se z toho, že charakter vojenského povolání je natolik specifický, že nutně vyžaduje specifickou úpravu zabezpečení (platového, materiálního, zdravotnického a sociálního), že mimořádné požadavky kladené na život a práci vojáků z povolání je nutné kompenzovat optimální měrou jejich preference. Sběr informací byl proto zaměřen jednak k pokud možno úplnému postižení podmínek života a práce všech základních kategorií vojáků z povolání, jednak k tomu, aby s nimi mohly být konfrontovány hypotetické soudy o zabezpečení vojáků z povolání; tzn. je-li zabezpečení adekvátní podmínkám, zda dostatečně stimuluje a umežňuje překonávání obtíží vojenské služby.

Charakter zkoumaných otázek a požadavek komplexního přístupu k jejich analýze ovlivnil i kombinaci různých výzkumných procedur a technik. Jako základní byla zvolena statistická procedura a za pomocné procedury historická a monografická. Jako hlavní techniky byly použity anonymní dotazník a studium statistických dokumentů. K prohloubení získaných údajů, popřípadě k jejich verifikaci byl u jedné desetiny vzorků proveden standardizovaný interview a v 18 útvarech a štábech skupinový dotazník. Struktura vzorku pro hlavní techniku (dotazník) byla stanovena tak, aby v něm byly poměrně zastoupeny všechny složky armády.⁴⁾

Počet 2000 respondentů umožňoval zís-

kat validní výsledky, reprezentativní pro ty kategorie vojáků z povolání, které byly z hlediska cíle výzkumu významné. Pro práci v terénu byla stanovena záloha 10 %, která byla později připojena ke vzorku, takže jeho konečná velikost je 2200 respondentů.⁵⁾

Stručnou charakteristiku popisovaného výzkumu lze uzavřít poukázáním na jeho zvláštnosti, kterými se v mnoha směrech liší proti dosavadním sociologickým výzkumům v ČSLA. Na **prvním** místě je to skutečnost, že jde o první celoarmádní reprezentativní výzkum vojáků z povolání, který je ojedinělý nejen svým rozsahem, ale i charakterem a zaměřením. **Za druhé**, ve srovnání s ostatními, se vyznačoval tím, že usiloval o vyvážení analýzy objektivních údajů a faktů s fakty a údaji, jejichž zdrojem je subjektivní sféra vědomí lidí. Důraznější orientace na objektivizaci údajů spolu s charakterem zkoumaných otázek přispěla **za třetí** k tomu, že výzkum měl týmový interdisciplinární charakter. Konečně **za čtvrté** lze poukázat i na výjimečně krátkou dobu, která díky obětavé práci většiny příslušníků výzkumného týmu nepřesáhla od zahájení prvních prací až do napsání závěrečné zprávy (má převážně charakter analýzy prvního stupně) dobu osmi měsíců.

NĚKTERÉ VÝSLEDKY VÝZKUMU

Pro nedostatek místa nelze uvádět výsledky podrobně. Jejich výběr jsme podřídili zejména tomu, abychom si vytvořili nezbytný základ pro část, kde se chceme zabývat relací životních podmínek a procesu identifikace vojáků z povolání s jejich profesí a s vojenskou službou vůbec.

V **pracovních podmínkách** vojáka z povolání patří mezi nejzávažnější výsledky především znovu ověřené zjištění⁶⁾ o chronicky dlouhé pracovní době některých kategorií vojáků z povolání, která spolu s nedostatky v jejich pracovním režimu a prostředí, materiálním i zdravotnickém zabezpečení je příčinou zvýšeného opotřebování jejich pracovní síly a její nedostatečné regenerace.

Tabulka 1 ukazuje **rozsah průměrné denní a týdenní pracovní doby**, zjištěné

³⁾ To bylo nutné náležitě respektovat také při analýze údajů a fakt, získaných výzkumem. Při jejich analýze šlo o hledání, popřípadě ověření míry závislosti, intenzity a váhy působení jednotlivých faktorů.

⁴⁾ S využitím údajů kádrového úseku Hlavní politické správy ČSLA byli vojáci z povolání rozděleni do devíti velkých skupin (složek armády): 1. příslušníci ústředních orgánů velení a řízení; 2. příslušníci přímo podřízených útvarů a útavů; 3. příslušníci Západního a Středního vojenského okruhu; 4. příslušníci Východního vojenského okruhu; 5. příslušníci 7A; 6. příslušníci Pohraniční stráže; 8. příslušníci škol a akademii; 9. příslušníci místních vojenských správ.

⁵⁾ Dotazníkové šetření bylo uskutečněno ve 49 vojenských součástech a 39 lokalitách (z praktických důvodů bylo ve vhodných případech šetření najednou ve více jednotkách v jedné územní lokalitě), rozmístěných ve všech krajích republiky. Bylo přihlídnuto i k teritoriálnímu členění státu.

⁶⁾ Výsledky výzkumu jsme srovnávali s dřívějšími výzkumy délky pracovní doby. Jde o výzkum u pracovníků leteckých útvarů a štábů (viz Lidová armáda č. 6, 1995) a průzkum státních a čtenářských zdámy redakce Lidové armády (viz články v číslech 22–28 z roku 1995).

Tabulka 1

Délka pracovní doby týdně hod.	Denní pracovní doba hod.	Ze zkoumaného souboru se týče korespondentů
46—49	7,9	2,4
50—54	8,7	12,6
55—59	9,5	19,2
60—64	10,3	30,4
65—69	11,2	16,5
70—74	12,0	9,4
75 a více	12,8	9,5

Tabulka 2

Plat ředitele (v každé srovnávané zemi)	Index 100
Plat velitele pluku v ČSSR	80—90
v PLR	75—85
v BLR	120—130
v NDR	160—180
v SSSR	150—165

výzkumem (formou osobních odhadů respondentů).

Z tabulky je zřejmé, že u 85 % dotázaných se průměrná pracovní doba pohybovala denně zhruba v rozmezí 9—13 hodin. Neúměrně dlouhá pracovní doba je pak překážkou harmonického rozvoje osobnosti vojáků z povolání, neumožňuje plně uspokojování jejich studijních, společenských, kulturních, rodinných a jiných zájmů. Negativní následky dlouhé pracovní doby jsou pak ještě násobeny tím, že řádná dovolená neplní za dnešní praxe u značného procenta vojáků své funkční poslání, tj. nepřispívá k regeneraci duševních a fyzických sil. Dovolená je totiž jen málo čerpána v celku nebo ve dvou částech, ale je rozdrobována a přerušována ze služebních i soukromých důvodů.

Výzkum ukázal rovněž na poměrně vysokou variabilitu odborností a funkcí vojáků z povolání během jejich služební dráhy. Např. vojenskou odbornost ve zkoumaném vzorku změnilo v průběhu své služby 55 % vojáků, 8 % ji změnilo 4krát a vícekrát, průměrný počet změn odbornosti na jednoho respondenta bez ohledu na věk a délku služby činí 1,26 změny. Změny od-

bornosti jsou v úzkém spojení s dalšími charakteristickými rysy vojenské profese, neboť jedna čtvrtina těchto změn vyvolává změnu posádky, odloučení od rodiny nebo stěhování.

Zajímavý je obraz spokojenosti, resp. nespokojenosti s jednotlivými složkami pracovních podmínek, které výzkum také zajišťoval. Nejvyšší nespokojenost projevilí respondenti s omezením volnosti pohybu, organizovaností práce, odloučením od rodiny, délkou pracovní doby, dopravou do zaměstnání a s celkovou úrovní pracovního prostředí.

V **platovém zabezpečení** se nejzávažnější zjištění kumulují do problematiky nivelizace a preference v odměňování vojáků z povolání. Platovou nivelizaci způsobovalo poměrně nízké rozpětí platů za práci kvalifikovanou, nediferencovanost mezi prací náročnou na analýzu a zobecňování a prací sice namáhavou, ale nevyžadující takový stupeň kvalifikace a mající nižší rozsah odpovědnosti. Zaostávání v této oblasti ukázalo rovněž mezinárodní srovnání. Tabulka 2 uvádí platové relace mezi velitelem pluku a ředitelem srovnatelného strojírenského závodu (2—3 tisíce za-

městnanců) v některých socialistických zemích a v ČSSR.

Tyto skutečnosti se projeví v tom, že téměř 65 % dotázaných hodnotilo výši svého platu vzhledem k charakteru a náročnosti zastávané funkce jako nízkou. Vyhodnocení rozhovorů pak ukázalo důvody této nespokojenosti. Nejvíce (zhruba třetina) respondentů uvedla jako příčinu nespokojenosti nepochopitelnost mezi platem a požadovanou kvalifikací; další příčiny: neodpovídá stupni odpovědnosti (za lidi a materiál), neodpovídá nárokům na duševní a fyzickou námahu a délce pracovní doby atd.

V **materiálním zabezpečení**, kde byl rovněž zjištěn pokles preference, jde především o bytovou otázku a o zabezpečení racionální a kvalitní výživy vojáků z povolání, které neodpovídají specifikům a náročnosti vojenské služby.

Nedostatky v bytovém zabezpečení (relativně vysoký počet nebydlicích a odloučených od rodin) násobí potíže vyplývající z charakteru pracovních podmínek, což má opět vliv na možnosti obnovy fyzických a duševních sil i uspokojování zájmů vojáků.

Ve výživě je znepokojivé zjištění, že úroveň závodního stravování a počet vojáků, kteří je využívají (od roku 1963 byl zaznamenán pokles o 30 % v počtu podávaných hlavních jídel), neodpovídá specifickým podmínkám armády, stupni namáhavosti a pracovního vypětí i objektivním údajům o vývoji zdravotního stavu vojáků z povolání.

Ve **zdravotnickém zabezpečení** byl zjištěn rozpor mezi sice pomalým, ale trvalým zhoršováním zdravotního stavu vojáků z povolání (na němž se podílí nejen stárnutí sboru vojáků z povolání, ale také podmínky služby) a nedostatečnými preventivními opatřeními v jejich životních podmínkách. Počet vojáků z povolání s dobrým zdravotním stavem v roce 1957 činil 80,5 % a v roce 1956 již jenom 70,3 %, úměrně s ním se zvyšuje i počet vojáků s vyhovujícím zdravotním stavem.

V **sociálním zabezpečení** bylo zjištěno, že současný systém vyvolává sociální nejistotu, že starobní, invalidní a vdovské důchodové zabezpečení, jakož i systém odškodňování při odchodu z armády před nárokem na důchod neodpovídají významu, potřebám a funkci ČSLA.

V **právním postavení** byla zjištěna celá řada odlišností, omezení a nevýhod ve srovnání s právní úpravou postavení pracovníků v národním hospodářství, které však nejsou náležitým způsobem kompenzovány. Závažné bylo rovněž zjištění nízkého

stupně informovanosti o právních otázkách, souvisejících s výkonem služby vojáků z povolání.

Závažné jsou výsledky zkoumání **sociálně psychologických vlivů**, které působí na sociální skupinu vojáků z povolání. Charakter těchto jevů je takový, že za určitých okolností může být jejich působení tak silné, že zatlačí do pozadí vliv jiných podmínek, např. působení hmotných podmínek. Protože se domníváme, že čtenářům jsou údaje z této oblasti méně známé, resp. méně dostupné, než jsou údaje z oblasti pracovních podmínek a jednotlivých druhů zabezpečení, uvedeme je poněkud obsáhleji v podobě četností odpovědí na základní otázky této problematiky.

První skupina tohoto bloku otázek zjišťovala názory respondentů na stav **veřejného mínění o úloze armády a jejím významu**. Z vyhodnocení je zřejmé, že více než 90 % dotázaných je nespokojeno se současným stavem veřejného mínění o armádě, přičemž tento počet se zároveň domnívá, že veřejnost je nedostatečně informována o životě a práci příslušníků armády. Více než 55 % dotázaných vyjádřilo k veřejnému mínění na úlohu armády výrazně skeptické stanovisko [vysoko nad průměr svým skeptickým postojem vynikli důstojníci středních věkových, služebních a hodnostních kategorií].

Ve skupině otázek **ke společenské prestiži vojenského povolání** bylo zjištěno, že 95 % dotázaných považuje společenskou prestiž svého povolání za nízkou až velmi nízkou. Při hodnocení jejího současného vývoje zaznamenalo 14 % vojáků z povolání určitý vzestup, 22 % se domnívalo, že situace se nemění a 52 % hodnotilo vývoj jako dále sestupný. Téměř 90 % dotázaných uvedlo, že v denním životě se v různé míře setkává s projevy negativního postoje veřejnosti vůči nim jako vojákům z povolání, přičemž na 77 % z nich doléhají tyto zážitky psychicky velmi nepříjemně a na 22 % se s nimi těžce vyrovnává.

Otázky o **existenčních problémech spojených s životní dráhou vojáků z povolání** lze v zásadě rozdělit do dvou skupin; první z nich je možné označit jako problémy existenční a sociální jistoty a druhou jako problémy uplatnění aspirací a služebních perspektiv. Vlivy vyvolávané první skupinou se týkají především starších kategorií vojáků z povolání, o čemž svědčí např. zjištění, že 29 % respondentů vyslovilo skeptický názor na úroveň svého důchodového zabezpečení a z nejstarších kategorií tentýž názor projevilo již 68 % dotázaných. V jiné otázce 51 % dotázaných prohlásilo, že současný systém so-

ciálního zabezpečení nedává pocit jistoty a 17 % k němu mělo konkrétní výhrady. Z nejstarších kategorií však nemělo pocit sociální jistoty již 59 % respondentů a 35 % vyjádřilo své výhrady. Druhá skupina problémů vykonává tlak zejména na mladší a střední věkové kategorie vojáků z povolání. Bylo např. zjištěno, že nejasná perspektiva vyzvednutí ve funkci se týká 80 % příslušníků nejmladších kategorií důstojníků a praporčků a nejasná perspektiva dosažení vzdělání 51 % příslušníků těchto kategorií. Plných 50 % vojáků, opět převážně ze středních a mladších věkových kategorií, uvádí více zábran, v nichž vidí překážky své další perspektivy a v důsledku toho se vyslovuje ke své další perspektivě velmi skepticky.

Ze skupiny otázek o vlivu **mezilidských vztahů v armádní hierarchické struktuře** upozorňujeme zejména na to, že přes 40 % dotázaných v odpovědi na příslušnou otázku uvádí nedocenení své práce nadřízenými. Pokud jde o možnost projevit své názory, prohlašuje 62 % dotázaných, že má na svém pracovišti jen omezenou

možnost uplatnit své kritické názory a připomínky a 10 % uvádí, že vůbec nemá možnost uplatnit kritiku. Vážné poruchy v mezilidských vztazích byly zjištěny převážně u vojáků z povolání, zařazených na stupních četa až prapor.

V otázkách o vlivu **vytržení z přírodního životního prostředí** bylo zjištěno, že ze zkoumaného vzorku zhruba dvě třetiny vojáků mění posádku během každých dvou let, což se nepříznivě odráží nejen v jejich životních pocitech, ale také u příslušníků jejich rodin. Přibližně čtvrtina vojáků z povolání žije permanentně odloučeně od rodiny. Téměř jedna třetina není z různých důvodů spokojena s místem své nynější posádky; mezi nejčastěji uváděné motivy k zamýšlené změně posádky patří: snaha žít blíže původního domova (svého nebo manželky); nevhodné podmínky zaměstnání rodinných příslušníků; místo nevyhovuje z různých důvodů dětem; zvyk žít ve městě; snaha vrátit se do vlastního národnostního prostředí.

[Dokončení v příštím čísle]

Před odbornými komisemi vědecké rady VAAZ v Brně byla v uplynulém roce úspěšně obhájena řada kandidátských a habilitačních prací, kterých je možno využít v přípravě velitelského sboru nebo jako podkladů při řešení různých vědeckovýzkumných úkolů.

Plukovník Ing. Bohuslav Říha obhájil kandidátskou disertační práci na téma

„Plánování a organizace prvního jaderného úderu frontu v útočné operaci POV“.

V práci je pečlivá analýza systému velení a řízení systému palby na operačním stupni a v závěrech vyvozeny návrhy na efektivní plánování a použití jaderných zbraní na operačním stupni.

Autor podává návrh na nejúčelnější způsoby použití raketového vojska a letectva v jednotném systému palby na operačním stupni včetně průzkumu, topogeodetického, povětrnostního a materiálně technického zabezpečení. Při řešení byly z metod operačního výzkumu využity teorie pravděpodobnosti a teorie efektivnosti. Důležité jsou závěry pro činnost vojsk po nenadálém napadení nepřítelem i pro velení a řízení palby na operačním stupni.

Disertační práce byla odměněna GŠ/OS. Je uložena na MNO/HSPV - SRVD a na VAAZ - OKUP pod číslem D 148.

* * *

Podplukovník doc. Ing. Miroslav Vepřek, CSc., obhájil habilitační práci na téma

„Topografické zabezpečení RVD v předpokládaném prostoru operací vojsk ČSLA v POV“.

Autor hodnotí výchozí podklady a rozebírá jednotlivé druhy a způsoby topograficko-geodetického zabezpečení a připojení RVD. Zároveň uvádí vlivy a důsledky chyb z mapového díla na celkovou chybu palby a tím i na účinnost palby.

V závěrech navrhuje autor možná řešení jak v oblasti plánování a organizace, tak i v oblasti technické, která dovolí vyloučit nebo podstatně snížit rozpory mezi požadovanou přesností, výchozími podklady a časem. Nakonec jsou vytyčeny obecně platné požadavky na plánování a organizaci topograficko-geodetické přípravy ve štábu RVD frontu (armády). Celá práce je cenným přínosem k budování RVD a k řešení otázek zabezpečení jeho palby — rozhodujícího faktoru při vedení boje a operace.

Habilitační práce, odměněná GŠ/OS, je k dispozici na MNO/GŠ-TOPO a na VAAZ pod čj. 002899/F-1966.

KANDIDÁTSKÉ disertační a habilitační práce

OBRANA VČERA A DNES

V rámci habilitačního řízení byla usku-
tečena před vědeckou radou fakulty vyš-
ších velitelů VAAZ rozprava s plukovní-
kem gšt., promováním právníkem, Ing.
Josefem Průšou, CSC. na téma „Obrana
včera a dnes“.

Habilitant v rozpravě ukázal na období,
kdy docházelo k určitému podceňování
obranu v teorii i v praktické přípravě ve-
litelů štábů vojsk. Blíže osvětlil svoje ná-
zory na obranu ve strategickém, operačním
a taktickém měřítku, na její použití a roz-
díly, které budou v organizaci, přípravě
a vedení obrany tehdy, bude-li obrana ne-
přítelem vnučena, anebo bude-li předem
plánována a realizována z vlastní vůle.

Vztahy útoku a obrany jsou v soudobé
bojové činnosti daleko těsnější, než tomu
bylo dříve. Podle habilitanta nelze již
často tyto změněné vztahy ve vojenské
vědě „jaderné epochy“ správně vyjadřo-
vat dosavadními pojmy, v dosavadních
kritériích a terminologii.

Jeden z hlavních problémů obrany vidí
plukovník Průša **ve vhodné kombinaci a
vzájemném doplňování rozsáhlého manév-
rování silami a prostředky** — a to jak
z hloubky obranné sestavy a podél fronty,
tak i do hloubky vlastní obranné sestavy
**— s úporným bráněním důležitých prosto-
rů, přetínajících hlavní směry útoku ne-
přátelských uskupení.**

Podrobně byla rozebrána otázka inicia-
tivy v obraně, zejména možnosti a pod-

mínky boje o opětovné získání iniciativy,
která byla ztracena při vynuceném pře-
chodu do obrany. Jiné budou možnosti a
a podmínky na taktickém a operačním
stupni. Proto také musí být různá řešení
a opatření k opětovnému získání iniciativy
na taktickém stupni a k vyzbrojování ztra-
cené iniciativy při dočasné obraně částí
sil v rámci účinné operace operačních
svazů. Vzhledem k této skutečnosti měly
by být také správně formulovány úkoly
podřízeným velitelům pro přechod do
obranu.

V habilitační rozpravě bylo diskutová-
no o celé řadě dalších problémů, zejména
o úloze a místu palby v obraně, o chá-
pání a realizaci **úpornosti** obrany vzhledem
k různým pozičním a dynamickým formám
obránného boje, **o vlivu nové bojové tech-
niky** (zejména PT prostředků, bojových
vrtníků a další techniky) na organizaci
a vedení obrany.

Značná pozornost byla věnována pro-
blematice **udržení bojeschopnosti živé síly
a bojové techniky v obraně** vzhledem
k účinkům ZHN, žádoucím a možnému
rozptylování bojových sestav, zatížení a
odolnosti lidského činitele v obranném
boji a významu morálního faktoru.

Téměř tříhodinová rozprava, již se kro-
mě habilitanta a oponentů zúčastnili i ostat-
ní členové vědecké rady a hosté, byla
dobrou příležitostí pro všechny účastníky
hlouběji a všestranněji se seznámit s ten-
dencemi vývoje obrany a s přístupem
k možnému řešení některých hlavních pro-
blémů obrany.

СОДЕРЖАНИЕ

Генерал-майор Козлов С. Н.	
Пятьдесят лет Советских Вооруженных Сил	3
Кандидат военных наук – подполковник Зденек Новак	
Военная социология и военная наука	7
Кандидат военных наук – полковник Йосиф Пруша	
Военная Мысль – трибуна теоретического брожения	11
Вацлав Влах	
Военно-политические стороны китайско-советских отношений в настоящее время	14

ВОЕННОЕ ИСКУССТВО

Подполковник Вацлав Муронь	
Структура научной отрасли общевойсковой тактики	19
Генерал-майор Ян Кнотек	
К вопросу создания системы военных информационных	28
Подполковник Йосиф Седлак	
Возобновление и эффекты в процессах развития войсковых организмов	37
Подполковник Ярослав Юга	
Использование математических методов в штабе дивизии	43
Подполковник Владимир Зуска	
Особенности боевого применения отмотилизованных соединений	53
Подполковник Ярослав Юга	
Радионализация системы информации	56
Кандидат военных наук – подполковник Зденек Градецкый	
Информационная деятельность разведывательных органов	67

ИНФОРМАЦИИ

Переход к применению ядерного оружия в операции	71
Подполковник Милослав Шкоп	
Информационная служба в армии США	75
Подполковник Йосиф Грдличка	
Военная техника Запада	77
Подполковник Ярослав Пецка, подполковник Мирослав Пуркрабек	
Основные жизненные условия кадровых военнослужащих	80
Кандидатские диссертации	86